

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd**

Institut ekonomických studií

Diplomová práce

2008

Markéta Brejníková

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd**

Institut ekonomických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Konsolidace bankovního sektoru v kontextu
evropské integrace**

**Vypracoval: Bc. Markéta Brejníková
Vedoucí: doc. Ing. Oldřich Dědek CSc.
Akademický rok: 2007/2008**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedené
prameny a literaturu

V Praze dne

podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému konzultantovi doc. Ing. Oldřichu Dědkovi CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této práce.

ABSTRAKT:

V posledních letech proběhla ve struktuře bankovního sektoru řada změn. Snižuje se počet bankovních institucí, roste koncentrace trhu, fúze a akvizice jsou globálním fenoménem, který přesahuje hranice bankovního odvětví. Tato práce se zaměřuje jednak na hledání příčin této restrukturalizace, ale také na možné dopady těchto změn.

Přestože se jedná o celosvětový trend související s rozvojem technologie a deregulací finančních trhů, evropská integrace v posledních letech významně poznamenala směřování bankovního sektoru. Zavedení jednotného vnitřního trhu a vznik měnové unie spolu s odstraněním dalších překážek vedlo k propojení bankovních systémů. Na druhou stranu však tento proces ještě není u konce a existuje zde stále řada překážek daných zejména rozdílným vývojem v jednotlivých státech EU. V této práci se proto snažím ukázat, jaký je skutečný stav bankovníctví v jednotlivých státech EU a zda odpovídá teoretickým předpokladům.

Důležitou část práce představuje analýza dopadů těchto změn – jaká nám restrukturalizace přinese výhody a jaká negativa? Jelikož existuje nespočet pohledů, ze kterých je možné studovat tyto důsledky, omezují se pouze na vybrané kapitoly, a to: problémy, se kterými se setkávají přímo samy banky, výzvy, které přináší nové uspořádání bankovním regulátorům a možné dopady na malé a střední podniky.

V závěru se věnuji situaci v České republice, na které dokumentuji popsané změny a zabývám se směřováním bankovníctví do budoucna, zejména v souvislosti se ohlášenými změnami v roce 2007, které se výrazně dotýkají struktury tohoto odvětví.

ABSTRACT:

The structure of the banking sector has changed significantly in recent years. The number of banking organizations has been reducing, the concentration of the market has been growing, mergers and acquisitions have been a global phenomenon that crosses borders of the banking industry. This thesis focuses on searching both reasons and consequences of this restrukturalization.

Even though we have been dealing with a worldwide trend, associated with technology development and deregulation of financial markets, European integration has had a deep impact on the development of banking sector. Introduction of a single market and creation of a monetary union together with elimination of other barriers have led to the connection of banking systems. On the other hand this process has not been finished yet and there have been plenty of obstacles, given primarily by the different developments in individual EU member states that need to be overcome. I try to show how the real situation of the EU banking sector looks like and whether it corresponds to the theoretic assumptions.

Analysis of consequences of these changes represents an important part of my thesis: What advantages and negatives will the restrukturalization bring along? We can answer this question from many different views. I concentrate only on some of them: new problems that banks can encounter, challenges that this structure brings to regulators and possible consequences for small and medium enterprises.

At the end of the thesis, I study the situation in the Czech Republic, where I illustrate described changes and deal with the future of the Czech banking sector, mainly in the connection with announced changes in 2007.

Obsah

Vysvětlivky a zkratky	9
Úvod.....	10
1 Proces evropské integrace	13
1.1 <i>Jednotný vnitřní trh.....</i>	13
1.1.1 Efekt působení jednotného vnitřního trhu	17
1.1.2 Bankovníctví v prostředí jednotného vnitřního trhu	20
1.1.2.1 Cenová konvergence v bankovníctví.....	23
1.2 <i>Monetární unie .....</i>	28
1.2.1 Bankovníctví v prostředí monetární unie.....	29
1.2.1.1 Jednotná oblast pro platby v eurech.....	30
1.3 <i>Bankovní směrnice .....</i>	33
2 Restrukturalizace bankovního sektoru	34
2.1 <i>Faktory vedoucí k restrukturalizaci .....</i>	34
2.1.1 Technologický pokrok	34
2.1.2 Deregulace	38
2.2 <i>Trendy restrukturalizace .....</i>	40
3 Jak probíhala restrukturalizace - statistiky evropského bankovníctví.....	45
3.1 <i>Fúze a akvizice.....</i>	45
3.2 <i>Zahraniční penetrace.....</i>	48
3.3 <i>Koncentrace na bankovním trhu.....</i>	51
3.4 <i>Struktura bankovního sektoru v nových členských státech .....</i>	53
4 Důsledky restrukturalizace bankovního sektoru	57
4.1 <i>Nové výzvy pro organizaci bank.....</i>	57
4.2 <i>Nové výzvy pro bankovní regulaci a dohled.....</i>	60
4.2.1 Pravidla supervize v rámci EU	64
4.3 <i>Riziko.....</i>	68
4.3.1 Riziko individuálních institucí	70
4.3.2 Systematické riziko	71
4.4 <i>Financování malých a středních podniků .....</i>	72
5 Bankovní sektor v České republice.....	76
5.1 <i>Stručná historie .....</i>	76
5.2 <i>Současná situace .....</i>	77

5.3 Konsolidace českého bankovníctví.....	79
5.4 Bankovní dohled a zahraniční vlastníci	85
Závěr	88
Použité zdroje.....	91

Seznam tabulek

Tabulka 1.1: Podíl obchodu v rámci EU* (v %)	17
Tabulka 1.2: Změny v úrovni konkurence	18
Tabulka 1.3: Skupiny pro statistiku bankovních úrokových sazeb	24
Tabulka 1.4: Průměrné koeficienty rozptylu za období 2003 – 2007.....	25
Tabulka 1.5: Bankovní poplatky v některých zemích EU (2005, v euro).....	28
Tabulka 3.1: Změna počtu úvěrových institucí x výše aktiv.....	53
Tabulka 3.2: Změna počtu úvěrových institucí x výše aktiv (nové členské státy).....	56
Tabulka 4.1: Velikost vybraných bank ve vztahu k HDP	63
Tabulka 5.1: Vývoj počtu bank v ČR.....	77
Tabulka 5.2: Aktiva bankovních skupin ve střední a východní Evropě.....	86

Seznam grafů

Graf 1.1: Úroková míra jednodenních vkladů domácností	26
Graf 1.2: Úroková míra jednodenních vkladů nefinančních podniků	26
Graf 1.3: Úroková míra vkladů nefinančních podniků	27
Graf 1.4: Vývoj podílu mezinárodních půjček.....	31
Graf 2.1: Počet obchodních bank v USA (1960-1975).....	40
Graf 3.1: Vývoj počtu úvěrových institucí	45
Graf 3.2: Počet úvěrových institucí EU15 (2006)	46
Graf 3.3: Geografický rozbor fúzí a akvizic	47
Graf 3.4: Podíl aktiv zahraničních bank v EU15 (2006)	48
Graf 3.5 a 3.6: Závislost koncentrace na počtu úvěrových institucí	52
Graf 3.7: Počet úvěrových institucí v nových členských státech (2006).....	54
Graf 3.8: Podíl aktiv zahraničních bank v nových členských státech (2006).....	55
Graf 3.9: Podíl zahraničních bank na polském trhu x podíl v mateřské bance.....	55
Graf 5.1: Koncentrace bankovního sektoru v ČR.....	78
Graf 5.2: Vývoj podílu skupiny velkých bank na celkové bilanční sumě.....	79
Obrázek 5.1: Změny ve struktuře bankovního sektoru.....	81

Graf 5.3: Tržní podíly bankovních skupin v ČR.....	83
Graf 5.4: Teritoriální struktura akcionářů bank v ČR	86

Seznam obrázků

Obrázek 1.1: Země eurozóny.....	29
Obrázek 2.1: Distribuční kanály	37
Obrázek 2.2: Metody konsolidace.....	44
Obrázek 3.1: Koncentrace bankovního trhu.....	51

Vysvětlivky a zkratky

	EU	Euro zóna		EU	Euro zóna	
Rakousko	1995	2002		Kypr	2004	2008
Belgie	1957	2002		Česká republika	2004	
Německo	1957	2002		Estonsko	2004	
Portugalsko	1986	2002		Maďarsko	2004	
Španělsko	1986	2002		Lotyšsko	2004	
Finsko	1995	2002		Litva	2004	
Francie	1957	2002		Malta	2004	2008
Řecko	1981	2002		Polsko	2004	
Irsko	1973	2002		Slovensko	2004	
Itálie	1957	2002		Slovinsko	2004	2007
Lucembursko	1957	2002		Bulharsko	2007	
Nizozemsko	1957	2002		Rumunsko	2007	
Dánsko	1973					
Švédsko	1995					
Velká Británie	1973					

EU27	Eurozóna
EU25	MU12
EU15	
EU12, nové členské státy	
EU10, nové členské státy	

EU – Evropská unie

MU – Měnová unie

EEA – „European Economic Area“, zahrnuje EU27 + Island, Lichtenštejnsko, Norsko

EK – Evropská komise

ECB – Evropská centrální banka

ČNB – Česká národní banka

MFI – Měnové finanční instituce (podle ECB) – úvěrové instituce a další finanční instituce, jejichž předmětem podnikání je přijímání depozit nebo jejich blízkých substitutů od subjektů vyjma MFI a poskytování úvěrů a investování do cenných papírů na svůj vlastní účet.

ÚI – Úvěrové instituce (podle ECB) – definované směrnicí 2000/12/ES doplněné směrnicí 2000/28/ES jako a) společnost, jejíž předmětem podnikání je přijímat vklady (či blízké substituty) od veřejnosti a poskytovat úvěry na svůj vlastní účet, b) elektronická peněžní instituce ve smyslu směrnice 2000/46/ES.

SME – „small and medium enterprises“, malé a střední podniky

Úvod

Již delší dobu můžeme pozorovat změny, které ovlivňují strukturu bankovního trhu. Zejména díky rozsáhlé aktivitě v oblasti fúzí a akvizic dochází k redukci počtu bank a zvyšuje se jejich koncentrace. Tento trend obecně nazýváme konsolidace, ale přestože se jedná, jak napovídá název práce, o významný fenomén, není to jediný směr, kterým probíhá restrukturalizace bankovního sektoru. S postupující globalizací a otevíráním ekonomik se i bankovní svět stává stále více propojeným. Hovoříme o jeho integraci. Navíc velké bankovní skupiny se neskládají pouze z bankovních institucí, ale také pojišťoven, leasingových či investičních společností apod. Banky začínají pronikat i do jiných vzdálenějších odvětví.

Existuje řada příčin, které tyto procesy odstartovaly. Technologický pokrok, deregulace, změna strategií a další faktory jsou vesměs celosvětovým fenoménem. V Evropě však můžeme definovat ještě jeden významný prvek, a tím je pokračující ekonomická integrace. V této práci se proto zaměřuji nejen na obecné trendy, ale také na konkrétní dopady integračních politik na bankovní sektor.

Jak tedy v současné době vypadá evropský bankovní trh? Jak se změnila jeho struktura a co očekáváme do budoucna? Odpovídá tento stav teoretickým předpokladům? To jsou některé otázky, kterými se tato práce podrobně zabývá. Nedefinuje však pouze aktuální situaci, ale také hledá příčiny těchto změn a analyzuje možné dopady, a to z různých úhů pohledu.

Jako základní zdroje literatury pro tuto práci mi sloužily zejména četné statistické údaje publikované Evropskou centrální bankou. Ta vydává i podrobné analýzy či komentáře. Informace týkající se regulatorních pravidel jsem mimo jiné čerpala ze sborníku *Cross-border Banking: Regulatory Challenges* (Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)), který se zabývá současnými otázkami v této oblasti. Obecně problematiku bankovní regulace a dohledu řeší například v české literatuře Revenda (1995) nebo Babouček (2002), jako důležitý zdroj jsem používala také příslušné zákony či směrnice. Co se týče informací o bankovním sektoru České republiky, vycházela jsem především z údajů České národní banky, která každoročně publikuje Zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem a Zprávu o finanční stabilitě. Další údaje jsem čerpala také z internetových stránek a výročních zpráv příslušných bank.

Celá práce je rozdělena do 5 kapitol. První kapitola uvádí základní mezníky průběhu evropské integrace, a to v souvislosti právě s finančními službami. Důraz je kladen zejména na vznik jednotného vnitřního trhu, který se nicméně vyznačuje ještě řadou slabín a nedostatků konkrétně i v oblasti služeb. Dopady zavedení společného trhu pak ukazují na příkladu konvergence úrokových sazeb v jednotlivých členských státech na základě údajů, které publikuje Evropská centrální banka. Za další důležitý počin pro bankovníctví považují vznik monetární unie, často se také proto v některých částech práce soustředím přímo na státy eurozóny. Finanční, potažmo bankovní, trh představuje jeden z nejdůležitějších mechanismů tržní ekonomiky, proto se jeho regulací zabývá i řada specifických opatření a směrnic evropského práva.

Druhá kapitola se již věnuje přímo restrukturalizaci a jejím hlavním trendům. V této části se také snažím nalézt faktory, které tyto změny vyvolaly. Za hlavní spouštěcí mechanismus se považuje především vývoj v oblasti moderní komunikace, která za posledních dvacet let masově pronikla do všech sfér ekonomiky i běžného života. Navíc můžeme očekávat, že rozšiřování nových technologií ještě není u konce. V průběhu 80. let také začala být postupně uvolňována striktní pravidla, která limitovala některé bankovní aktivity. Rozsáhlá deregulace nepochybně také přispěla k přebudování struktury bankovníctví.

Třetí kapitola vlastně představuje rozšíření druhé kapitoly, jelikož zachycuje zmíněné trendy v jednotlivých zemích. Zde ukazují, jak se změnila koncentrace bank na jednotlivých trzích, jaké je mezinárodní propojení mezi jednotlivými státy a další vývojové směry. Jelikož je třeba si uvědomit, že členy EU jsou již také některé bývalé komunistické státy, je třeba tyto údaje oddělit od původní EU15. Tito noví členové se totiž vyznačují řadou specifik, a proto by narušili statistické zachycení západních států. Novými členskými státy se proto zabývá samostatná kapitola.

Čtvrtá kapitola analyzuje možné negativní dopady a hrozby změn na bankovním trhu. Tato problematika je velmi široká, rozhodla jsem se proto zaměřit se pouze na vybrané oblasti. Abych docílila komplexního pohledu, vybrala jsem následující problémy: jak se s restrukturalizací mění vnitřní organizace uvnitř bank, jaké nové výzvy tato situace přináší národním regulátorům, jak se změny promítnou do celkového rizika v bankovním sektoru a jaké důsledky může další pokračování tohoto procesu přinést malým a středním podnikům.

Závěr práce se soustředí konkrétně na oblast České republiky. Jak jsem již naznačila, situace v bývalých sovětských zemích se sice významně odlišuje od jiných členských států EU, přesto nám může posloužit pro ilustraci některých fenoménů. Navíc v současné době se na českém trhu odehrává řada změn, které zasahují do struktury a postavení bank, je proto zajímavé se podívat na jejich možné dopady.

1 Proces evropské integrace

Zjednodušeně můžeme ekonomickou integraci zemí popsat jako vzájemné propojování a odstraňování bariér bránících volnému obchodu. Vrchol pak představuje úplná politická a ekonomická integrace, kdy původně samostatné státy splynou v jeden celek. V Evropě probíhá integrace intenzivně již padesát let. Během tohoto období došlo k řadě změn, které ovlivnily fungování trhů jednotlivých členských států a nepřímo i další země. Tento proces však ještě zdaleka není u konce. Zejména v prostředí Evropy, které je tak vnitřně roztržité ekonomicky, politicky, kulturně a historicky, se jedná o složitý proces s řadou překážek. Navíc Evropská unie není konstantním uskupením, ale neustále se vyvíjí, tím jak se rozrůstá o další členy. Hledání konsensu je proto v mnoha případech značně obtížné.

Evropská integrace se promítla téměř do všech oblastí, finanční sektor nevyjímaje. Konkrétně ve vztahu k bankovníctví můžeme vytyčit několik milníků. Přednostně se jedná o vznik jednotného vnitřního trhu, kdy došlo k odstranění mnohých bariér a liberalizaci a harmonizaci národních pravidel. Dalším důležitým předělem je zavedení eura a společné měnové politiky s jasným dopadem na integraci finančních trhů. Úpravou konkrétních oblastí se také zabývá celá řada směrnic a rozhodnutí, vydaných orgány EU, které vznikaly postupně v průběhu tohoto procesu.

1.1 Jednotný vnitřní trh

Myšlenka jednotného vnitřního trhu se zrodila již s prvními úvahami o evropské integraci. Jeho vytvoření bylo jedním z hlavních cílů Římských smluv¹, které roku 1957 daly vznik Evropskému hospodářskému společenství. Postupem času docházelo k odstraňování bariér bránících volnému obchodu (např. rušení kvót a tarifů), ale formálně začal jednotný vnitřní trh existovat až v roce 1993. V konečné fázi by měly být všechny národní trhy členských států sloučeny tak, aby se zboží, služby, lidé i kapitál pohybovali z místa na místo stejně volně jako v rámci jedné země. Základní kámen vnitřního trhu proto tvoří „čtyři svobody“ – volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

---

¹ Smlouvy z 25. března 1957 o založení Evropského hospodářského společenství ve znění Aktu o jednotné Evropě ze 17. a 28. února 1986, pozměněné jakožto Smlouva o Evropském společenství na základě Smlouvy o Evropské unii ze 7. února 1992.

Jedná se o svobody zakotvené v základních smlouvách, i zde se však vyskytuje řada výjimek. Tak například svoboda volného poskytování služeb nebrání členským státům, aby stanovily specifické požadavky na poskytovatele služeb z jiných členských států, pokud se jedná o „veřejný zájem“. Pravidla stanovovaná „ve veřejném zájmu“ se obvykle týkají organizační struktury, profesní kvalifikace, etiky, dozoru a rozdělení odpovědností.

Cílem pro sblížení práva v rámci jednotného vnitřního trhu však není ani vytvářet „Xeroxové právo“, jelikož mechanické přenášení směrnic do právních řádů může vést k obnovení jednou již vyřešených problémů či vzniku nových. Novela Římské smlouvy Smlouvou o Evropské unii přijala ve svém článku 3b tzv. princip subsidiarity, který říká, že: *„V oblastech, které nespádají do jeho výlučné působnosti, vyvíjí Společenství činnost v souladu se zásadou subsidiarity jen tehdy a pokud cíle navrhované činnosti nemohou být uspokojivě dosaženy členskými státy a mohou být z důvodů rozsahu či účinku navrhované činnosti lépe dosaženy Společenstvím.“* Tzv. princip minimální harmonizace navíc nechává členským státům volnost v oblastech upravovaných komunitárním právem přijímat právní normy, které se od směrnic liší, ale pouze směrem k větší přísnosti. Nemohou být tedy liberálnější. Praxe za poslední léta bohužel výrazně ukazuje tendenci členských států dělat vše pro to, aby mohly normu nebo jiné nařízení obejít a zachovat si co největší právní autonomii.²

Hlavní účel jednotného trhu spočívá především v podpoře konkurence a zabránění diskriminaci mezi jednotlivými členy EU, posílení produkce, snížení cen a následné stimulování poptávky. V dlouhodobém horizontu má podpořit ekonomický růst, zvýšit životní úroveň a upevnit postavení Evropy na mezinárodním poli.

Při vytváření zóny volného obchodu bylo třeba se zaměřit především na 3 typy omezení, které způsobují výrazné distorze trhu a brání efektivní alokaci zdrojů:

- Četné kontroly zboží na hranicích jednotlivých států. (Pomineme-li tarify, které byly pro vnitřní pohyb zboží zrušeny již v 60. letech, prováděly se kontroly za účelem administrace DPH, případně dodržování národních zdravotních, bezpečnostních a dalších standardů.)
- Technické bariéry pro prodej zboží (služeb) na území daného státu.
- Sklon vlád uchýlovat se ne nutně k nejefektivnějším řešením, ale k rozhodnutím, která jsou nejlepší z hlediska politického či národního zájmu.

---

² Tomášek (1997)

Za účelem odstranění těchto omezení došlo k celé řadě opatření, mimo jiné:

- Byly zrušeny kontroly zboží na hraničních přechodech, což výrazně urychlilo transport.
- Byla zavedena tzv. dohoda o vzájemném uznávání pravidel regulace – princip založený na předpokladu, že státy EU provádějí regulace podmínek např. pro výrobu, skladování a distribuci zboží a služeb za účelem snížení stejných rizik. Tím pádem by měly mezi sebou vzájemně uznávat regulace uplatňované druhým státem.
- Přibližování technických a jiných pravidel a standardů.

Většina těchto konkrétních opatření se týká především zboží a výroby. Jak se však pravidla společného trhu promítla do oblasti služeb? Poskytování služeb se všeobecně považuje za složitější oblast díky specifickému smluvnímu vztahu mezi prodejcem (poskytovatelem) a zákazníkem. Nehmatatelnost a nepřenositelnost produktů služeb je výrazným problémem při ohodnocování jejich kvality. Jediným materiálním dokladem o službě je smlouva. Kvalitu poskytnuté služby tak lze posoudit až po jejím využití. Poskytování služeb představuje velmi komplexní proces, kritéria kvality se většinou váží na neměřitelné hodnoty, a proto je obchod se službami častěji vystaven složitějším pravidlům a regulacím než obchod se zbožím. Služby jsou navíc navzájem výrazně propojeny, a tak bariéry v jednom odvětví mají dopad i na řadu dalších oblastí.

Na druhou stranu potřeba liberalizovat služby je silnější, jelikož terciární sektor tvoří nejrychleji rostoucí část evropské ekonomiky. Služby vytvářejí téměř 70 % unijního HDP i pracovních příležitostí a nabízejí značný potenciál růstu.³ V roce 1999 však stále reprezentovaly pouze 21,6 % všech mezinárodních obchodních transakcí v EU. Navíc vykazují klesající trend, jelikož v roce 1992 to bylo ještě 22,8 %.⁴ Naopak poptávka po přeshraničních službách roste. S postupující globalizací a rozvojem moderních technologií se rozšiřuje okruh distribučních kanálů pro poskytování služeb, a to i přes hranice států.

Často si dovedeme pohyb služeb představit poněkud obtížně. Zatímco při exportu zboží se přesouvá pouze daná komodita, většina služeb je vázána přímo na

---

³ www.euractiv.cz/print-version/analyza/liberalizace-trhu-slueb-v-evopsk-unii (2007-12-28)

⁴ Commission of the European Communities (2002)

poskytovatele, případně jeho zaměstnance, vybavení, materiál atd., které musí být přemístěny. Podle schopnosti přenosu tak služby dělíme do dvou kategorií:⁵

- Neobchodovatelné – jejichž transport přes hranice je velmi obtížný, pokud není rovnou vyloučen (např. provozování hotelu, kadeřnictví atd.).
- Obchodovatelné - při kterých dochází k pohybu kapitálu nebo práce mezi zeměmi, či přímo mezinárodní služby (např. mezinárodní telefonické spojení, doprava).

Mnoho služeb je tedy vázáno na fyzickou přítomnost poskytovatele a není je možné poskytovat přes hranice. Na rozdíl od trhu se zbožím tak dynamický růst odvětví nevyvolá specializaci jednotlivých zemí na určité druhy služeb. Ceny takových služeb se v jednotlivých zemích mohou výrazněji lišit, jelikož není možné realizovat mezinárodní arbitráž. Založení provozovny na lokálním trhu je navíc často výhodné i v situacích, kdy služby mohou být poskytovány přes hranice. Výskyt na cílovém trhu představuje základní strategii v mezinárodním obchodu se službami.

Volný pohyb služeb v EU tedy zahrnuje dva odlišné aspekty.

1. Svoboda poskytování služeb - možnost podniku z jednoho členského státu poskytovat služby klientům sídlícím v jiném členském státě, aniž by se poskytovatel nebo zákazník museli vzájemně přemístit. Cílem liberalizace tedy je, aby se např. španělský občan mohl pojistit přímo u portugalské pojišťovny nebo aby si třeba Francouz mohl otevřít běžný účet ve švédské bance. Poskytování služeb přes hranice je v současné době významně podpořeno rozvojem telekomunikací a informačních technologií.
2. Svoboda usazování a podnikání - volný pohyb výrobních faktorů mezi členskými státy, který umožňuje, aby podnik z jednoho členského státu přemístil své sídlo do jiného, nebo si zde otevřel pobočku. Jak již bylo zmíněno, řada služeb vyžaduje fyzickou přítomnost poskytovatele a zákazníka a vylučuje jejich poskytování přes hranice.

---

⁵ S postupujícím procesem globalizace a internetu se však tyto kategorie čím dál tím více přibližují a je obtížné najít mezi nimi přesné hranice.

1.1.1 Efekt působení jednotného vnitřního trhu

Jaký je tedy celkový efekt působení společného vnitřního trhu? Došlo odstraněním bariér a liberalizací ke zvýšení poptávky, snížení cen a dalším důsledkům, které bychom v souladu s teorií předpokládali? Jak se změnila struktura trhu EU?

Jedním z účelů jednotného vnitřního trhu je podpora obchodu. Srovnáme-li data z roku 1985 a 1995 zjistíme, že došlo k růstu podílu jak exportu, tak importu (i když méně výraznému) mezi zeměmi EU. Ve světě dokonalé konkurence otevření trhu vede k větší specializaci jednotlivých ekonomik na základě jejich rozdílných komparativních výhod. Podíváme-li se však na data o struktuře obchodu, zjistíme, že roste podíl obchodu mezi stejnými sektory, tedy exportu a importu stejných produktů (např. auta za auta).⁶ Nedošlo tedy ke specializaci na úrovni celých odvětví, což sice snižuje efektivitu alokace zdrojů, ale zároveň tlumí dopady šoků v daném odvětví.

Tabulka 1.1: Podíl obchodu v rámci EU* (v %)

		1985	1995
Zboží	Intra-EU export	53.7	67.8
	Intra-EU import	61.2	67.9
Služby	Intra-EU export	42.6	50.2
	Intra-EU import	46.9	50.0

*podíl v % k celkovému objemu obchodu

Zdroj: Monti (1996)

Vznik jednotného trhu měl také za následek zvýšení objemu zahraničních investic, a to zejména prostřednictvím fúzí a akvizic již existujících firem. Od roku 1980 došlo k výraznému nárůstu těchto aktivit, nicméně až 60 % všech fúzí se odehrávalo na území stejného státu. Díky tomuto trendu v mnoha sektorech docházelo ke snižování počtu subjektů na straně nabídky.⁷

Není sporu o tom, že odstranění bariér vedlo v konečném důsledku k rozšíření nabídky produktů a služeb. Jaké však pozorujeme dopady na cenovou hladinu? Růst konkurence by měl mít logicky za následek cenovou konvergenci. Přestože skutečně dochází k přibližování cen, realita zůstává daleko od dokonalé konkurence, což platí zejména pro některé sektory. Existence rozdílných cen by měla implikovat (zejména v prostředí jednotné měny) vznik arbitrážových příležitostí mezi jednotlivými zeměmi. Ve skutečnosti stále přetrvává řada bariér pro vznik dokonale volného trhu v rámci EU, které brání rychlému přibližování cenové hladiny.

⁶ Monti (1996)

⁷ Monti (1996)

Zajímavé je porovnat, jak vnímají změny ti, jichž se nejvíce týkají, tedy firmy a podnikatelé ze zemí EU. Jak dokazuje následující tabulka, evropský trh je daleko více integrován v oblasti zboží než v oblasti služeb. Větší nárůst konkurence z ostatních zemí EU vnímají spíše firmy vyrábějící zboží než firmy poskytující služby, a to zejména v oblasti konkurence cenové. V sektoru služeb převládá rivalita mezi konkurenty na domácím trhu.

Tabulka 1.2: Změny v úrovni konkurence

Změna	Zboží			Služby		
	Nárůst	Žádná změna	Pokles	Nárůst	Žádná změna	Pokles
Počet konkurentů						
Domácí firmy	29	60	11	30	63	7
Firmy ze zemí EU	39	59	2	21	77	2
Firmy mimo EU	25	73	2	9	89	2
Cenová konkurence						
Domácí firmy	44	51	5	37	60	3
Firmy ze zemí EU	41	55	4	16	81	3
Firmy mimo EU	29	67	4	9	88	3
Konkurence v oblasti kvality						
Domácí firmy	33	64	3	27	69	4
Firmy ze zemí EU	29	69	2	14	83	3
Firmy mimo EU	18	79	3	8	89	3

Zdroj: Monti (1996)

Jednotný trh sice zaručuje svobodu pohybu služeb, ve skutečnosti volnosti v obchodování se službami nebylo ještě zdaleka dosaženo. Realita je tedy daleko od myšlenky učinit poskytování služeb mezi členskými státy stejně jednoduché jako v rámci jedné země. Legislativa v této oblasti je napříč členskými státy značně roztržštěná a jednotlivé země často uplatňují různá diskriminační opatření vůči zahraničním poskytovatelům. Firmy se často musí podrobit složitým místním pravidlům, a to někdy i v případě, že nabízí své služby z domovského státu. Dochází tak k duplikaci nutných požadavků a zbytečného zatížení podnikatelské činnosti. Známa Cechiniho zpráva⁸ z roku 1992 hodnotí situaci takto: „...růstový potenciál sektoru služeb je uměle brzděn regulacemi a praktikami, které významně znesnadňují volný tok služeb, a tudíž omezují konkurenci jejich poskytovatelů.“⁹ Za skupinu nejvíce zasaženou současnou situací na trhu se považují zejména malé a střední podniky, jelikož pro ně často náklady na proniknutí na zahraniční trhy

⁸ The European Challenge, 1992: The Benefits of a Single Market – Paolo Cechini

⁹ Commission of the European Communities (2002)

představují příliš velkou překážku, a pak samozřejmě spotřebitelé, kteří doplácí na omezení konkurence.

Program jednotného trhu v oblasti služeb se zaměřuje většinou na konkrétní odvětví (telekomunikace, bankovníctví, energetika atd.) spíše než na vytváření obecných pravidel. To je příčinou, proč u některých oborů bylo dosaženo poměrně vysokého stupně uvolnění trhu, zatímco jiná odvětví stále bojují s množstvím bariér. Do první skupiny lze řadit zejména sektory, které nevyžadují přesun dodavatele, např. finanční služby, leteckou dopravu, telekomunikaci atd. I v těchto oblastech však nadále existuje řada omezení a rozhodně nejsou dokonale liberalizované. Nutno podotknout, že některé služby jsou přímo spojeny s výrobou, a tedy opatření týkající se liberalizace trhu zboží mají dopad také do oblasti služeb. Příkladem může být třeba právě sektor dopravy a výše zmíněné odstranění kontrol na hranicích. Navíc princip vzájemného uznávání platí univerzálně pro zboží i služby (i když i zde existuje řada výjimek).

Mnohé problémy tak vyústily v diskusi na téma liberalizace trhu služeb. První návrhy spadají do roku 2000, kdy byla schválena tzv. Lisabonská strategie, která si kladla za cíl do roku 2010 vybudovat v Evropské unii nejkonkurenceschopnější ekonomiku na světě. Bylo jasné, že tohoto cíle nepůjde dosáhnout bez reforem v sektoru služeb. V roce 2003 se Evropská komise zavázala vypracovat návrh směrnice o službách, která byla předložena o rok později.

Tzv. Bolkesteinova směrnice (podle tehdejšího komisaře pro vnitřní trh Fritse Bolkensteina) ve svém prvotním návrhu počítala se zavedením tzv. principu země původu pro přeshraniční služby. Podle něj by poskytovatel podléhal při své činnosti v zásadě jen právní regulaci své domovské země, nikoliv regulaci hostitelského státu. Tato poměrně revoluční myšlenka ihned vyvolala vlnu kritiky. Zaznívaly argumenty zejména ve smyslu, že jakýkoliv podnik by mohl uniknout jurisdikci státu s pokročilou sociální legislativou tím, že by se papírově usadil v zemi s nejliberálnějšími sociálními pravidly. Tím by vzniklo riziko zavírání podniků v některých částech Evropy a jejich přesouvání jinam. Silně by se navíc omezila možnost států dohlížet nad poskytovateli služeb na svém území. Brzy se tak vytvořila silná opozice a bylo jasné, že v této podobě je přijetí směrnice neprůchodné.

Směrnice tedy byla značně přepracována. Došlo k opuštění principu země původu, který byl nahrazen definováním podmínek, na základě kterých může členský stát

destinace ukládat poskytovateli služeb požadavky dle svého práva. Řada sektorů byla z působnosti směrnice vyjmuta, nevztahuje se tak třeba na finanční, dopravní, zdravotní a jiné služby. Ty jsou většinou upravovány v samostatných dokumentech. Tato verze směrnice nakonec 11. prosince 2006 byla přijata a státy EU mají do konce roku 2009 tříletou lhůtu na její implementování do národního práva.

Nedošlo sice k úplnému odstranění bariér, nová pravidla však přinesou podnikatelům EU některá zjednodušení. Například se zavádí tzv. jednotná kontaktní místa, která budou fungovat jako informační a administrativní brána pro podnikatele z cizích států. Dojde tedy ke zrychlení a zprůhlednění procesu poskytování služeb na území jiného členského státu.

Přestože harmonizace národní legislativy a sjednocení pravidel a standardů výrazně přispívá k podpoře mezinárodního obchodu a růstu konkurence, některé překážky nelze odstranit přijetím společných norem. Evropská komise provedla průzkum podniků, kde se jich dotazovala, jaké překážky podle jejich názoru nejvíce brání rozšíření poskytování služeb mimo vlastní stát. Na prvním místě se nejčastěji objevila neznalost jazyka dané země, kterou za největší překážku považuje 44,3 % respondentů. I na dalších místech žebříčku najdeme sociokulturní faktory: komplexnost zahraničních právních systémů (30,9 %), nutnost mít již v oblasti poskytování služeb renomé (29,3 %), rozdíly v chování místních podniků (28,6 %) a také potřeba zastoupení místním podnikatelem (27,4 %).¹⁰ Řadu z těchto faktorů není tak jednoduché odstranit, jelikož vychází ze zvyků a tradic jednotlivých zemí. Kulturní diference tak představuje z hlediska obchodu pro Evropskou unii značný handicap.

1.1.2 Bankovníctví v prostředí jednotného vnitřního trhu

Zaměřme se nyní konkrétně na bankovní služby. Vize jednotného trhu bankovních a finančních služeb je značně ambiciózní a na cestě k jejímu uskutečnění leží ještě řada překážek daňové, strukturální i regulační povahy. Z nich mimo jiné vyplývá i současný stav, který Evropská komise označuje s ohledem na liberalizaci bankovních služeb za neuspokojivý.

Bankovní sektor vykazuje specifika v několika ohledech. V porovnání s jinými odvětvími je bankovníctví velmi regulované zejména z důvodu ekonomické

¹⁰ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/jednotny-vnitni-trh-volny-pohyb-sluzeb/1000521/10931> (2007-12-08)

významnosti a možných negativních dopadů. Regulace mají za cíl zvýšit efektivnost fungování bankovních institucí, chránit zájmy věřitelů, zajistit stabilitu finančního systému jako celku atd. Vlády postupují proto velmi opatrně vzhledem k činnostem vedoucím k liberalizaci a otevírání trhu.

Přestože již dlouhou dobu se Evropská unie snaží co nejvíce harmonizovat legislativu členských států a zamezit vzniku ochrannářských či diskriminačních politik, stále takové praktiky existují. Rozlišujeme tři typy implicitních regulatorních bariér bránících zahraniční konkurenci.¹¹

1. Zákony a pravidla, která se sice explicitně nezaměřují na zahraniční banky, ale mají nepřímý dopad na globální banky. Jedná se např. o odlišné právní, daňové, účetní a další systémy. Rozdílné normy, které musí banky dodržovat, mohou snižovat efektivitu organizací, jež podnikají v mezinárodním prostředí na různých trzích.
2. Snaha národních vlád zabránit pronikání zahraničních bank na domácí trh. To se týká např. prodlužování průběhu fúzí, podpory domácích organizací na úkor zahraničních atd.
3. Přímé vlastnictví či podpora bank státem. Tyto instituce mohou např. poskytovat půjčky s nižší než tržní sazbou ve snaze o získání co největšího počtu zákazníků. Některé výzkumy ukazují negativní korelaci mezi počtem státních a zahraničních bank.¹²

Bankovní sektor bývá považován za jeden z nejméně poznamenaných vznikem jednotného vnitřního trhu.¹³ Zvláště uplatňování „výhrady veřejného zájmu“ dovoluje orgánům bankovního dohledu ukládat pobočkám cizozemských bank omezení vztahující se na řadu jimi nabízených produktů. Na druhou stranu prostředí jednotného vnitřního trhu učinilo bankovní sektor více konkurenčním a otevřeným při poskytování služeb, což vedlo k rozšíření nabídky produktů a zpřehlednění systému poplatků. Evropská komise považuje za relativně uspokoivý vývoj integrace v oblasti korporátního a investičního bankovníctví. V retailu a financování malých a středních podniků však trhy zůstávají fragmentované.

---

¹¹ Claessens v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

¹² Určitou výjimku představují bývalé komunistické země střední a východní Evropy, kdy po pádu komunismu došlo k rozsáhlé privatizaci státem vlastněných bank většinou do rukou zahraničních investorů. Tyto země byly tradičně reprezentovány několika velkými státními bankami, žádné velké soukromé peněžní instituce neexistovaly (viz dále).

¹³ Gardener (2002) v Ferreira (2005)

I pro bankovní sektor platí obecná pravidla svobody poskytování služeb přes hranice. Pod pojmem „cross-border“, přeshraniční bankovníctví, rozumíme jednak pronikání bank do jiných států či oblastí, ale také poskytování bankovních služeb občanům jiných zemí. Lze rozlišit čtyři formy mezinárodního poskytování finančních služeb:

1. Přímá nabídka zboží a služeb - tradiční mezinárodní obchod, který v oblasti bankovních služeb představuje tok kapitálu.
2. Spotřeba v zahraničí – např. získání finančních služeb při cestování v jiné zemi.
3. Obchodní přítomnost – tedy produkce zboží a služeb přímo na zahraničním trhu.
4. Poskytnutí či dodání služeb prostřednictvím osob z cizích zemí – např. pojišťovací produkty od zahraničních pojišťovacích agentů.¹⁴

„Transport“ některých bankovních služeb v určitých oblastech není možný, což snižuje možnosti jejich poskytování za hranice. Vyjmenujme některé z bariér, které brání přímému obchodování:

- V bankovníctví, a to zejména v segmentu malých klientů, je vzdálenost spjata s asymetrickou informací.
- Potřeba fyzické přítomnosti z důvodu analýzy bonity klienta.
- Jazykové a kulturní bariéry.

Přímé působení na lokálním trhu umožňuje bankám získat lepší přístup ke klientům, což jim dovoluje jednak oslovit více klientů a zároveň snížit některá rizika. Tato situace je patrná zejména v oblasti spotřebního a retailového bankovníctví, které více vyžaduje fyzickou přítomnost banky a klienta.

Daleko rozšířenější způsob přeshraničního bankovníctví tedy představuje 3. varianta - obchodní přítomnost banky. Navíc pokud banky zvětšují svoji velikost, ať již zakládáním nových poboček či dceřiných společností, nebo fúzováním s existujícími organizacemi, snižují pravděpodobnost nepřátelského převzetí. S další harmonizací právních regulí bankovníctví společně s rozvojem technologie je možné očekávat rozvoj cross-border transakcí, i když jak vyplývá již ze samotné povahy bankovních služeb, bankovní trh je v určitých oblastech limitován svým lokálním rozsahem.

---

¹⁴ Varianty 2 a 4 nejsou v kontextu této práce tolik významné, proto se jimi nebudu dále zabývat.

Banky, které mají zájem provádět činnost v jiných zemích a expandovat na cizí trhy, tak mohou učinit prostřednictvím různé organizační struktury. Jedná se o:¹⁵

- Pobočky – subjekty, které nemají samostatný právní statut a jsou neoddělitelnou součástí mateřské banky.
- Dceřiné společnosti – právně nezávislé instituce, buď plně, či majoritně vlastněné zahraniční bankou.
- Joint ventures nebo konsorcia – právně nezávislé instituce, kterých hlavní činnost je řízena a kontrolována dvěma či více mateřskými společnostmi, z nichž většina je obvykle zahraniční. Ne všechny tyto instituce přitom musí být nutně banky.

Počet globálních bank působících v několika zemích za poslední roky výrazně vzrostl. V mnoha zemích ovšem stále převládají preference využívat finančních služeb domácích institucí nebo alespoň institucí operujících v rámci dané země.

1.1.2.1 Cenová konvergence v bankovníctví

Ani v bankovním sektoru se nepodařilo dokončit proces cenové konvergence. Společné statistiky úrokových sazeb bankovních¹⁶ úvěrů a depozit zemí eurozóny jsou dostupné od ledna roku 2003. V současné době můžeme tvrdit, že úrokové sazby se stále mezi jednotlivými zeměmi liší, i přes jejich konvergenci v posledních letech. I podle vyjádření EK v oblasti bankovních služeb přetrvává značná diference národních cenových struktur. Pro ilustraci bych nyní chtěla tento proces podložit statistickými údaji.

Evropská centrální banka zveřejňuje data vztahující se k několika kategoriím. Statistika úrokových sazeb je rozdělena do dvou základních oblastí - úrokových sazeb ze stavů obchodů a úrokových sazeb z nových obchodů.¹⁷ V této části práce se pro zjednodušení budu věnovat pouze úrokovým sazbám účtovaným pro nové obchody. Stejně trendy však můžeme pozorovat i v druhé kategorii. Dále jsou data dělena podle následujících skupin:

---

¹⁵ Kromě níže uvedených možností banka může navíc operovat např. v rámci holdingové společnosti či mít minoritní podíly v zahraničních bankách či jiných společnostech. BIS (1975)

¹⁶ Přesněji se jedná o peněžní finanční instituce (MFI) podle definice viz výše.

¹⁷ Stav obchodů jsou definovány jako bilanční zůstatky přijatých, resp. poskytnutých vkladů a úvěrů bankou klientům. Nové obchody jsou všechny nové vkladové a úvěrové dohody uzavřené mezi bankou a klienty v průběhu sledovaného období. Jedná se tedy o všechny finanční kontrakty, které poprvé stanovují úrokovou sazbu sjednanou mezi bankou a klientem, ale i o všechna nová jednání upravující již existující dohody. www.cnb.cz

Tabulka 1.3: Skupiny pro statistiku bankovních úrokových sazeb

Depozita	Domácnosti	Overnight Splatnost do 1 roku
	Nefinanční organizace	Overnight Splatnost do 1 roku
Noví klienti	Domácnosti	Kontokorentní úvěry Spotřebitelské s fixací na 1-5 let Za účelem nákupu nemovitostí s plovoucí sazbou a fixací na 1-5 let
	Úvěry	Kontokorentní úvěry Do 1 milionu euro s plovoucí sazbou a fixací do 1 roku Nad 1 milion euro s plovoucí sazbou a fixací do 1 roku
		Nefinanční organizace
Stávající klienti		

Zdroj: ECB

Porovnání vývoje v jednotlivých kategoriích ukáží pomocí určení rozptylu sazeb mezi jednotlivými zeměmi. Abychom zamezili ovlivnění výsledku vyšší průměrné euro sazby, je vypočítán tzv. koeficient rozptylu (*KoefRoz*), který je definován takto:

$$KoefRoz = \sqrt{\text{euro rozptyl}} / \text{euro sazba}$$

Euro rozptyl a *euro sazba* se vypočítají jako průměrné hodnoty ze všech zemí, které v daný rok patřily do eurozóny a zároveň publikovaly údaje v dané kategorii.¹⁸ ECB navíc používá vážený průměr, aby zabránila velmi malým tržním segmentům, v některých zemích často s atypickými úrokovými sazbami, ovlivnit míru rozptylu. Já v této práci budu pracovat pouze s prostým průměrem, který postačuje pro účely zachycení vývoje a komparaci jednotlivých kategorií. Porovnáme-li výsledky s výpočty ECB, relace vychází přibližně stejné, a tudíž nezkreslí výsledky.

$$\text{Euro rozptyl} = \sum_{k=1}^n (i(k)_t - \text{euro sazba})^2 / n$$

$$\text{Euro sazba} = \sum_{k=1}^n i(k)_t / n$$

$i(k)_t$ představuje národní úrokovou sazbu země k v roce t a n celkový počet zemí eurozóny.

¹⁸ Z důvodu nízké relevance dané kategorie pro vybrané země nejsou některé údaje publikovány.

Průměrné koeficienty rozptylu uvádí následující tabulka.

Tabulka 1.4: Průměrné koeficienty rozptylu za období 2003 – 2007

Vklady		KoefRoz	
Domácnosti	Overnight	0,5	0,30
	Splatnost do 1 roku	0,1	
			0,28
Nefinanční organizace	Overnight	0,48	0,26
	Splatnost do 1 roku	0,03	
Úvěry			
Domácnosti	Kontokorentní úvěry	0,21	0,20
	Spotřebitelské s fixací na 1-5 let	0,27	
	Nákup nemovitosti, plovoucí sazba a fixace do 1 roku	0,11	
			0,18
Nefinanční organizace	Kontokorentní úvěry	0,21	0,17
	Do 1 milionu euro s plovoucí sazbou a fixací do 1 roku	0,16	
	Nad 1 milion euro s plovoucí sazbou a fixací do 1 roku	0,13	

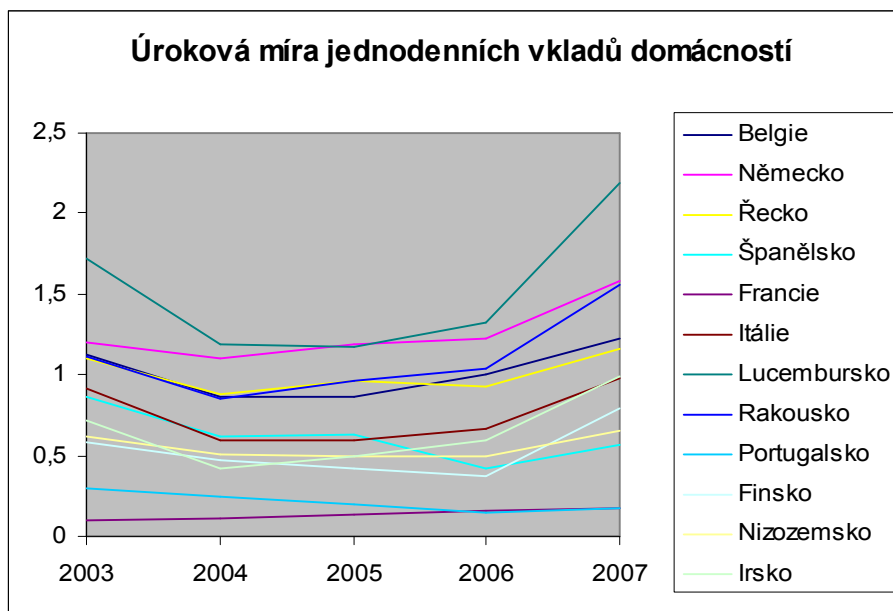
Zdroj: ECB, vlastní výpočty

Celkově pozorujeme, že rozptyl úrokových sazeb depozit převyšuje rozptyl úrokových sazeb úvěrů. Tento výsledek vychází zejména z velkých rozdílů mezi úročením jednodenních depozit, u kterých koeficient variace vychází 0,5 pro domácnosti a 0,48 pro firemní zákazníky. Na druhou stranu sazby dlouhodobějších vkladů dosáhly výrazné úrovně harmonizace.

U úvěrů poskytnutých domácnostem je patrná značná diferenciací v závislosti na typu úvěru. Pokud požadujeme peníze za účelem nákupu nemovitosti, dostaneme relativně shodnou sazbu ve všech zemích, naopak u spotřebitelských úvěrů hraje lokalita významnou roli.

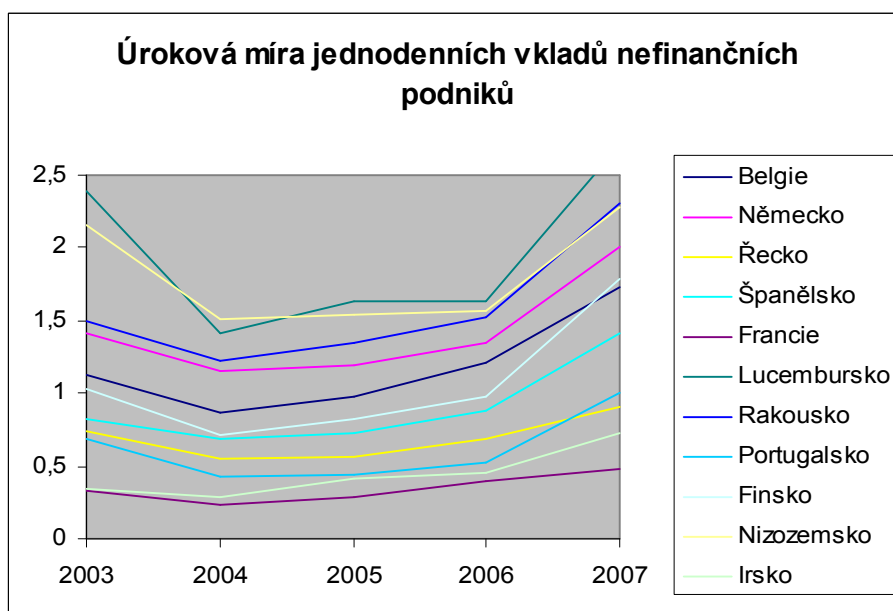
Nyní se podívejme na časový vývoj úrokových sazeb. Změnily se nějak relace mezi jednotlivými zeměmi, konvergují úrokové míry? Zaměřme se na kategorii, která je typická velmi rozdílnými sazbami – jednodenní depozita firem a domácností. Použijeme-li data vývoje úrokových sazeb počínaje rokem 2003, není patrný žádný trend sblížování sazeb. Nicméně nedochází ani k opačnému pohybu, tedy úrokové sazby v jednotlivých zemích se pohybují společně.

Graf 1.1: Úroková míra jednodenních vkladů domácností

Zdroj: ECB

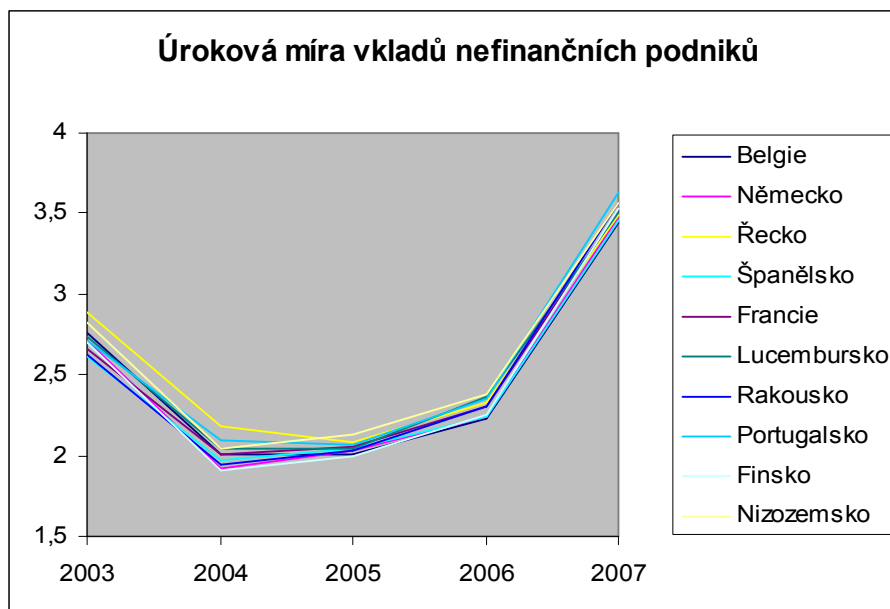
Graf 1.2: Úroková míra jednodenních vkladů nefinančních podniků

Zdroj: ECB

Tento vývoj můžeme pozorovat i v ostatních kategoriích, zřetelně třeba na příkladu velmi harmonizovaných sazeb podnikatelských vkladů.

Graf 1.3: Úroková míra vkladů nefinančních podniků

Zdroj: ECB

Důležitou otázkou samozřejmě zůstává, co je hlavní příčinou rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Předně musíme zdůraznit, že velkou váhu mají rozdílné statistické metody při zpracovávání dat. Přestože vyhláška ECB určuje jednotné postupy výpočtů, země stále používají vlastní kalkulace. Navíc přetrvávající heterogenita nabízených produktů činí obtížnou klasifikaci do příslušných kategorií. Rozdíly plynou například z průměrné doby počáteční fixace (čím delší počáteční fixace, tím vyšší by měl být úrok) a rizikového profilu produktů, včetně míry zajištění. Určitou roli hrají i specifická regulatorní pravidla a legislativní rámec platný v daném regionu. Můžeme samozřejmě jmenovat i řadu dalších faktorů, mimo jiné: úroveň konkurence mezi bankami navzájem, resp. mezi bankovními a nebankovními institucemi, strukturu trhu, vnímané úrokové a úvěrové riziko země, náklady spojené se změnou banky atd. Úrok navíc nepředstavuje jedinou složku cenové politiky banky, přesnější by proto bylo porovnávat tzv. roční procentní sazbu nákladů, která zahrnuje poplatky a další náklady.

Doplňme jen pro zajímavost i statistiku bankovních poplatků. Tabulka uvádí průměrnou výši poplatků, vypočítanou jako vážený průměr za nejpoužívanější domácí bankovní služby v některých zemích EU v euro v roce 2005. I zde je patrná značná diferenciacce v rámci vnitřního trhu unie a rozhodně zde neplatí vztah, že vyšší úrokové sazby u úvěrů implikují nižší poplatky a naopak.

Tabulka 1.5: Bankovní poplatky v některých zemích EU (2005, v euro)

Itálie	113	Česká republika	68
Německo	98	Velká Británie	65
Polsko	91	Belgie	57
Francie	89	Švédsko	49
Španělsko	81	Slovensko	48
Rakousko	79	Nizozemsko	25
Portugalsko	69		

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/prostor-jednotnych-plateb-v-eu/1000520/40984>
[2007-12-08]

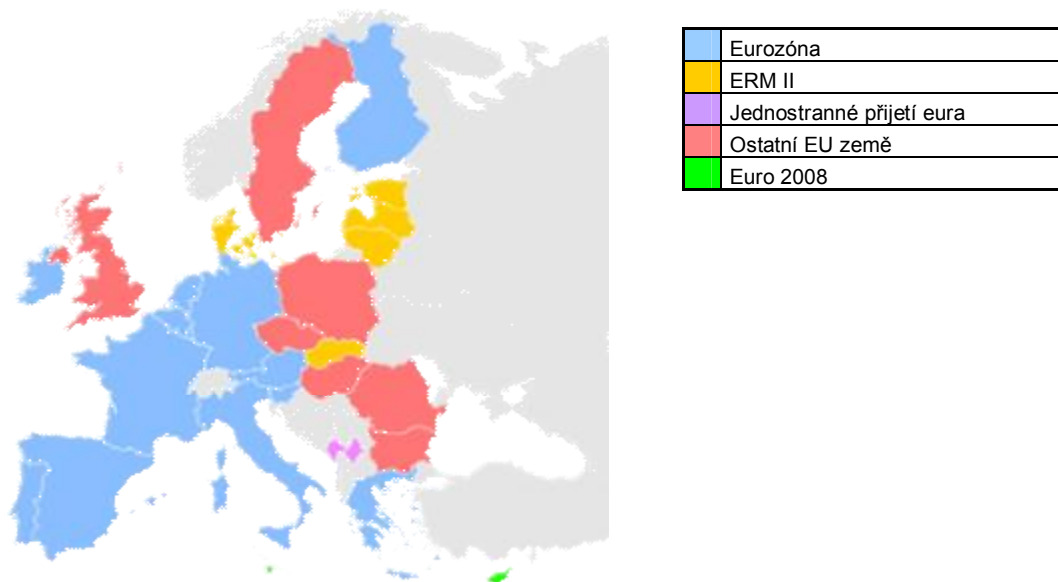
1.2 Monetární unie

Dalším stadiem procesu integrace je vytvoření měnové unie. Odstranění kontrol při pohybu peněz vydláždilo cestu k přijetí společné měny a vzniku monetární unie. O realizaci společné měnové politiky však bylo rozhodnuto již v roce 1988, kdy na základě Deloresovy zprávy byly navrženy tři fáze vedoucí k přechodu na jednotnou měnu.

V první fázi došlo k odstranění všech restrikcí bránící volnému pohybu kapitálu mezi členskými státy a započalo se s legislativními přípravami. Důležité bylo posílit spolupráci mezi jednotlivými centrálními bankami, která by později dala vzniknout evropskému systému centrálních bank. Za tímto účelem byl v roce 1994 zřízen Evropský měnový institut. Tato organizace měla mimo jiné za úkol započít práce na vytvoření směnných vazeb mezi měnami států, která v roce 1997 vyústila ve vznik nového směnného mechanismu (ERM II). V roce 1998 byla založena Evropská centrální banka, která spolu s národními bankami tvoří tzv. eurosystém, jenž definuje a utváří společnou měnovou politiku. K 1. lednu 1999 byly měny států, které se zúčastnily třetí fáze, zafixovány vůči sobě neměnnými kurzy. Vznikla také společná měna euro, zatím pouze jako nehmotné platidlo pro bezhotovostní styk. Mince a bankovky definitivně nahradily dosavadní používaná platidla v roce 2002.

V současné době patří do eurozóny 13 zemí včetně Slovinska, které se začlenilo později v roce 2007. Příští rok (2008) se očekává připojení Kypru a Malty a postupně dalších nových členských států. Někteří významní členové v čele s Velkou Británií však stále zůstávají mimo zónu společné měnové politiky a eura.

Obrázek 1.1: Země eurozóny

1.2.1 Bankovníctví v prostředí monetární unie

Vznik měnové unie můžeme datovat rokem 1999, kdy bylo oficiálně uvedeno euro. Většina změn v evropském bankovním sektoru započala začátkem 90. let, proto zavedení společné měny nezpůsobilo velký obrat v již nastartovaných procesech, jako je globalizace, internacionalizace a integrace bankovníctví. Vznik eurozóny tedy působil jako katalyzátor, urychlovač převládajících trendů. Větší význam má jednotná měna pro posilování konkurence v bankovním sektoru, zejména pokud připočteme dopad rozvoje nových technologií a mezinárodní propojení finančních trhů. V delším horizontu tak očekáváme posílení konkurenčních tlaků např. i v takových oblastech, jako je retailové bankovníctví, které je značně omezeno diferenciací měnových trhů jednotlivých států.

Předpokládá se, že zavedení společné měnové politiky bude mít v dlouhodobém horizontu pozitivní dopady na celý finanční sektor, zejména v souvislosti s eliminací mnohých rizik. V důsledku stabilnějších a likvidnějších finančních trhů se redukuje úvěrová, tržní, úroková a další rizika. V krátkodobém horizontu přechod na jednotnou měnu může mít negativní důsledky na legislativní rizika, jelikož je nutné přizpůsobit právní systém, a operační riziko spojené s přechodem systémů a technických opatření. Tyto změny tak přechodně zvyšují náklady bank.

Jako hlavní nevýhodu při přechodu na euro uvádí většina zástupců bank¹⁹ snížení aktivit v oblasti směnářenských služeb. Výpadek příjmů z těchto činností pak některé banky nutí hledat aktivity v jiných oblastech a tak nahradit ztracené příjmy. Výhodou společné měny však zůstává zánik rizika z důvodu pohybu směnných kurzů, alespoň tedy co se týče zemí eurozóny.

1.2.1.1 Jednotná oblast pro platby v eurech

Bylo zavedením eura již dosaženo plné finanční integrace? Pro její naplnění je potřeba, aby byly splněny 3 základní podmínky:²⁰

1. jednotný trh,
2. rovný přístup na trh pro všechny účastníky,
3. rovné zacházení vůči všem účastníkům.

Od zavedení eurobankovek a mincí v roce 2002 došlo k plné integraci v oblasti hotovostních plateb. Euro je přijímáno jako oficiální platidlo ve všech zemích eurozóny.

V oblasti bezhotovostních plateb mezi jednotlivými státy však existuje ještě řada překážek. Přestože platby na národní úrovni jsou uskutečňovány rychle, bezpečně a s nízkými náklady, neplatí to vždy o mezinárodních platbách. Dosud si klienti nemohou vybrat pouze jeden účet a jednu platební kartu pro celou EU, platební styk bývá často časově náročný, nemluvě o dalších administrativních komplikacích. Standardy a obchodní praktiky se v jednotlivých zemích liší a některé nástroje, jako jsou například inkasa, přes hranice vůbec nefungují. Tento stav se negativně dotýká především drobných klientů a malých a středních podniků. Podniky, které provádějí značný počet přeshraničních plateb, musí za těchto podmínek vést v rámci správy platebního styku bankovní účty v několika zemích, v nichž podnikají.

Tuto situaci dokumentuje i nízký podíl přeshraničních plateb. Přestože dochází k integraci a smazávají se hranice na bankovním trhu, podíl půjček plynoucích zahraničním subjektům je velmi nízký. Jinými slovy poskytování úvěrů zahraničním klientům není v evropském bankovníctví příliš častým jevem. Následující graf uvádí vývoj podílu mezinárodních půjček na celkovém objemu půjček mezi lety 1997 a 2005, konkrétně se jedná o cross-border úvěry peněžních a finančních institucí

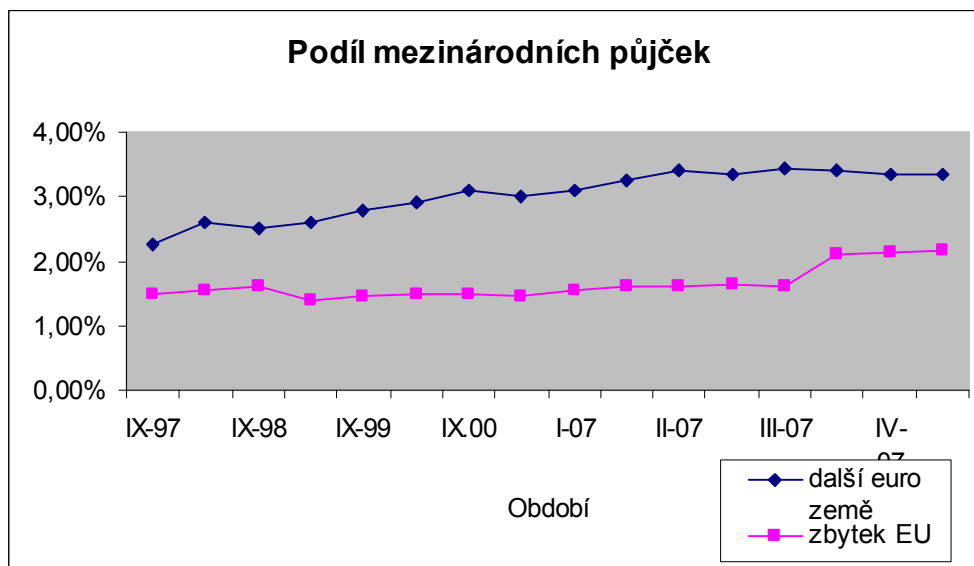
---

¹⁹ dle studie ECB (1999)

²⁰ Schmiedel (2007)

(kromě vzájemných půjček mezi těmito institucemi). Horní křivka znázorňuje tok kapitálu mezi zeměmi eurozóny, zatímco spodní křivka zachycuje tok mezi eurozónou a ostatními zeměmi EU.²¹

Graf 1.4: Vývoj podílu mezinárodních půjček

Zdroj: ECB

Můžeme tedy konstatovat, že hospodářství eurozóny v současné době není schopné stoprocentně využívat výhod měnové unie. Dokud bude tento stav pokračovat, nelze na euro pohlížet jako na plně zavedenou jednotnou měnu.

Za účelem odstranění překážek bránících bezproblémovému platebnímu styku mezi zeměmi a prohloubení finanční integrace byly již učiněny první kroky. V provozu je již delší dobu systém TARGET pro operace mezi centrálními bankami či platby velmi vysokých hodnot (viz dále kapitola 4). Jak to však vypadá s mezinárodními platbami menších bankovních klientů?

V roce 2002 zřízením Evropské rady pro platební styk²² (EPC) byl oficiálně spuštěn projekt Jednotné oblasti pro platby v eurech (SEPA – „Single Euro Payments Area“). Jeho cílem je dosažení takového stavu, kdy budou veškeré platby v eurech v celé eurozóně považovány za tuzemské a stávající rozdělení na vnitrostátní a přeshraniční platby zanikne. SEPA umožní zákazníkům provádět bezhotovostní platby ve prospěch příjemce kdekoli v eurozóně, a to za použití jednoho bankovního účtu a jednotného souboru platebních nástrojů (konkrétně se jedná o bezhotovostní úhrady, přímé inkaso a platby uskutečňované prostřednictvím platebních karet).

²¹ Složení euro zemí a EU zemí se v daném období mění.

²² European Payments Council

S plným zavedením tohoto systému se počítá od roku 2010, již na začátku roku 2008 by však banky měly mít jeho nástroje k dispozici. Komise se v poslední době vyjadřovala často kriticky k liknavému postoji bank a malým pokrokům v této oblasti a hrozí uvalením sankcí. Zavedení SEPA bude prioritní a povinné pro všechny země eurozóny, ale i země mimo tuto oblast mohou k tomuto systému přistoupit. Je pravděpodobné, že síly působící na trhu donutí přijmout principy SEPA i země stojící mimo eurozónu. Tím, že vzniknou zcela nové panevropské platební nástroje, bude muset dojít také ke změně clearingových center. Čistě národní zúčtovací centra buď zaniknou, nebo se přetransformují podle principů SEPA na panevropská zúčtovací centra PE-ACH („Pan-European Clearing House“).

Jak ovlivní přechod na nový systém banky a strukturu bankovního trhu? V krátkém časovém horizontu musí banky počítat se zvýšením nákladů, jelikož je nutné provést změnu informačního systému, implementovat nové nástroje atd. Měly by také být připraveny na možné trvalé finanční ztráty například z důvodu snížení poplatků z přeshraničního platebního styku. Kromě dalších nákladů a redukce příjmů však změna přinese i pozitiva. Projekt SEPA značně zjednoduší bezhotovostní styk, takže můžeme předpokládat přesun od hotovostních transakcí k bezhotovostním transferům peněz. Hotovostní styk stojí banky v průměru 0,3 až 0,55 euro na jednu transakci, oproti tomu náklady bezhotovostního systému dosahují pouze několika eurocentů.²³ Širší uplatnění bezhotovostních plateb tak přinese významné úspory.

V současné době klade každý členský stát na poskytovatele platebních služeb své vlastní, často odlišné právní požadavky, což vytváří překážky pro vstup nových subjektů z jiných členských zemí na trh. Nový systém umožní bankovním subjektům proniknout na dosud méně přístupné zahraniční trhy a zde rozšiřovat svůj business. Banky tak budou moci využít úspor z rozsahu a další úsporu nákladů. Na druhou stranu posilování konkurence povede k tlakům na snižování marží.

Výsledný efekt tak záleží na kombinaci vlivů zvýšené konkurence a lepší efektivity. Nejvíce výhod zřejmě projekt SEPA přinese korporátním zákazníkům, kteří musí provádět mezinárodní platby. Retailový zákazník sice asi žádné převratné změny nezaznamená, jelikož v průměru nevyužívá tyto služby tak často, ale i pro něj by mělo dojít k zefektivnění mezinárodního platebního styku v rámci EU.

---

²³ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/prostor-jednotnych-plateb-v-eu/1000520/40984> (2007-12-08)

1.3. Bankovní směrnice

Regulace bankovního sektoru probíhá nejen na národní úrovni, ale také v rámci legislativy EU. Přijaty byly v podstatě tři bankovní direktivy, bankovního sektoru se ovšem dotýká i celá řada dalších směrnic a opatření.²⁴ V současné době je oblast bankovního sektoru jednotného vnitřního trhu regulována Direktivou 2006/48/ES²⁵, která nahradila tzv. první²⁶ a druhou²⁷ bankovní směrnici. Tato právní úprava vychází z principu národního zacházení, který požaduje vytvoření stejných podmínek pro založení a činnost poboček zahraničních finančních institucí ve všech členských státech.

Již v rámci druhé bankovní směrnice z roku 1989 bylo zakotveno vzájemné uznávání bankovních zákonů a licencí ostatních členských států. Zásada vzájemného uznávání zajišťuje, že úvěrové instituce provozující činnost na základě licence vydané v jejich domovském členském státě mohou provozovat určitý počet bankovních služeb na celém území EU buď poskytováním služeb přes hranice, nebo zřizováním poboček bez dalšího řízení o vydání licence v jiném členském státě (tzv. princip jednotného pasu – „single passport“). Tento princip platí i pro instituce z nečlenských zemí, pokud bylo vydáno její dceřiné společnosti oprávnění v jednom z členských států.

Legislativní úprava dále stanovuje principy udělování bankovních licencí a pravidla dohledu. Je vyžadována tzv. „zásada omezujícího dohledu“, která definuje podmínky, jež je nutné splnit dříve, než příslušné orgány mohou vydat povolení k zahájení činnosti. To se týká zejména situací, kdy si příslušný finanční podnik zvolil právní řád určitého státu, aby se vyhnul přísnějším normám v jiném státě.

---

²⁴ Více viz Tomášek (1997)

²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu, která přepracovává směrnici 2000/12/ES.

²⁶ Směrnice Rady ES z 12. prosince 1977 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí č. 77/780/EHS.

²⁷ Směrnice Rady ES z 15. prosince 1989 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí, kterou se mění a doplňuje směrnice 77/780/EHS na 89/646/EHS.

2 Restrukturalizace bankovního sektoru

2.1 Faktory vedoucí k restrukturalizaci

Finanční služby po celém světě procházejí radikální transformací. Obecně rozlišujeme tři geografické oblasti s vyspělým finančním systémem – Severní Ameriku, Evropu, východní Asii (zejména Japonsko, Singapur, Hong-Kong), přičemž pro globální ekonomiku jsou nejdůležitější trhy USA, EU a Japonska.

Literatura nabízí výčet impulzů, které ovlivnily formování finančního sektoru:

- technologické změny,
- uvolnění striktních regulatorních pravidel,²⁸
- pokles tradičního finančního zprostředkovatelství,²⁹
- globalizace,
- pokračující evropská integrace (zejména v kontextu evropského bankovníctví, kterým se zabývá tato práce),
- zvýšení tlaku akcionářů na finanční výsledky.

Dříve než se zaměřím na analýzu povahy změn na bankovním trhu, chtěla bych podrobněji popsat hlavní faktory, které tyto změny vyvolaly. Zaměřím se zejména na dvě významné oblasti, kterými jsou deregulace v bankovníctví a technologický pokrok, jelikož byly dle mého názoru nejdůležitějším hnacím motorem restrukturalizace.

2.1.1 Technologický pokrok

Jak již uvádí Coase, výsledný dopad technologické změny na optimální strukturu daného sektoru je nejednoznačný. Merton a Bodie dodávají: „Centrální funkce informací a transakčních procesů se zdá využívat úspor z rozsahu. Na druhou stranu expanze do organizovaných trhů, redukce transakčních nákladů a pokračující proces

---

²⁸ Příkladem důležitého uvolnění bylo zrušení tzv. Regulace Q v USA, která stanovovala horní mez pro úrokovou sazbu z vkladů. Společně se vzrůstající inflací mělo toto omezení za následek přesun depozit domácností a podniků pryč z bank směrem k výnosnějším investicím. Velký význam mělo také zrušení bariér pro geografickou expanzi bank.

²⁹ Tento trend je evidentní zejména v dlouhodobějším horizontu. Porovnáme-li podíl aktiv obchodních bank a celkového objemu všech finančních institucí v USA v roce 1900 tvořil asi 70 %, na konci 20. století to bylo již jen okolo 30 %. Konkurence se zvýšila na obou stranách rozvahy. Na straně pasiv nabídly nové technologie a deregulace zákazníkům větší výběr a možnosti, na straně aktiv představoval rozvoj na trhu s cennými papíry pro zákazníky další alternativu investování. Shaw v Gardener, Versluys (2001)

zdokonalování zpracování informací a telekomunikačních technologií činí poskytování finančních služeb jednodušší pro více firem“.³⁰

Rozvoj automatizovaných procesů a elektronické komunikace vede k restrukturalizaci celého odvětví. Umožňuje snadnější vstup dalších firem do odvětví a zvyšuje konkurenční tlaky jak ze zahraničí, tak od jiných institucí.³¹ Příkladem konkurenčního ataku na komerční banky z jiného sektoru je třeba skupina tvořená společnostmi – Morgan Stanley, Dean Winter a Discover, která začala v roce 1997 poskytovat přímé bankovníctví na internetu, vystupující pod brandem kreditní karty Discover.

Bankovní trh se nevyvíjí pouze na straně poskytovatelů, ale radikální transformací prochází i zvyky a požadavky zákazníků. Klasické pojetí vztahu banka-zákazník prostřednictvím poboček se mění a banky hledají nové distribuční kanály. Původní filosofie: „správný produkt ve správném čase“ nyní zní: „jakýkoliv produkt kdykoliv“.³²

Změny na bankovním trhu donutily banky přizpůsobit svoje strategie. Obecně lze zaznamenat tyto významné trendy.

1. Outsourcing – společnosti se zbavují některých aktivit, pokud tyto činnosti nepřináší lepší výsledky, než které mohou nabídnout externí firmy. Ve spojitosti s používáním IT technologií se outsourcing objevuje např. v oblastech, které jsou technologicky náročné, vyžadují velké investice nebo tehdy, pokud lze využít úspor z rozsahu u specializovaných poskytovatelů.
2. Za účelem snižování nákladů přešly některé společnosti k nahrazení klasické pracovní síly novými technologiemi. Investováním do těchto technologií dokázaly snížit náklady na zaměstnance, což vedlo k přehodnocení personálních politik.
3. Změna distribučních kanálů. Přejít od klasického zprostředkování služby na pobočce či při jiném přímém styku s klientem k jiným formám komunikace zejména prostřednictvím internetu.

Při studiu dopadu technologie na poskytování služeb pomocí jednotlivých distribučních kanálů je užitečné rozlišovat 2 typy služeb, tak jak to činí Creemers:³³

- hmotné služby – ve smyslu fyzické přítomnosti zákazníka (např. kadeřník) nebo jeho vlastnictví (např. úklidové služby),

³⁰ Bodie, Merton (1995) v Amihud, Miller (1998)

³¹ Ztráta tržního podílu klasických bank je typická zejména pro USA, naopak v některých zemích (jako třeba Německo) si banky udržely stabilní pozici.

³² Shaw v Gardener, Versluijs (2001)

³³ Creemers v Gardener, Versluijs (2001)

- nehmotné služby (virtuální) – mohou být iniciovány, kontrolovány a ukončeny prostřednictvím telefonu, internetu či jiného virtuálního spojení.

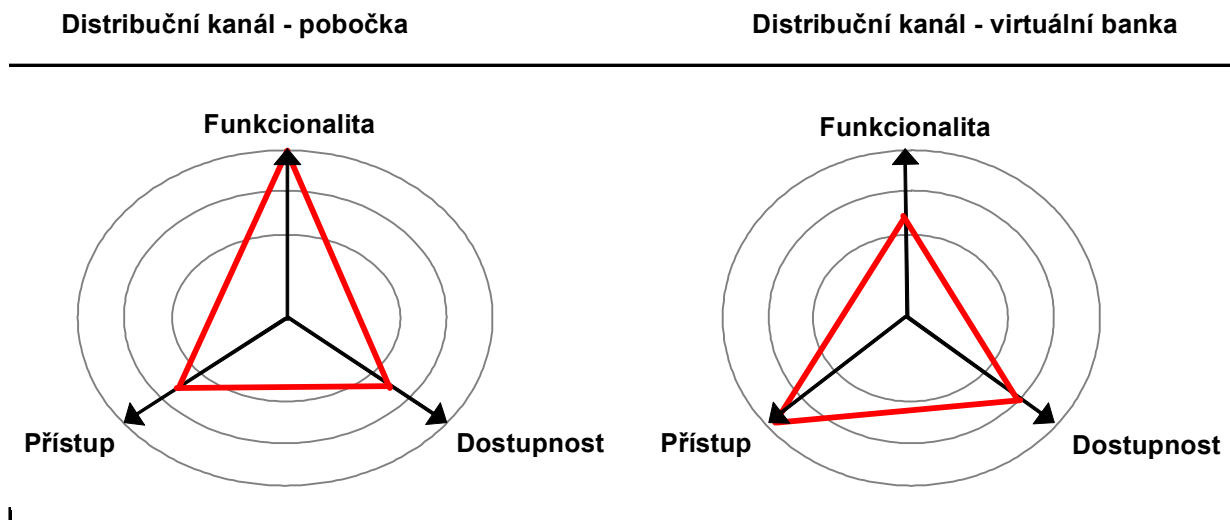
Řadu služeb samozřejmě nelze přiřadit ani do jedné skupiny, jelikož zahrnují oba přístupy. V dnešní době dochází k posunu směrem k nehmotným službám, které v řadě případů nahrazují některé klasické hmotné služby. To je evidentní právě v oblasti bankovníctví (např. masový rozvoj bankomatů apod.).

Při hodnocení kvality služeb Creemers používá tři kritéria:

- Přístup – ve smyslu času a místa. Zákazník nemá přístup k bankovním službám na pobočce po páté hodině večer, ovšem může využít spojení přes internet. Vysoký přístup ke službě tedy existuje tehdy, pokud je zákazník schopen kontaktovat prodejce okamžitě bez nutnosti opouštět místo.
- Dostupnost – ve smyslu okamžité obsluhy. Snadný přístup ještě nezaručuje výbornou dostupnost, jelikož zákazník je nucen stát ve frontě či čekat na odezvy počítače.
- Funkčnost – ve smyslu rozmanitosti služeb. Jak velký rozsah služeb je možné zákazníkovi nabídnout?

Při analýze jednotlivých distribučních kanálů je nutné vzít v potaz všechna výše zmíněná kritéria najednou. Zaměříme se na příklad retailového bankovníctví a porovnejme tradiční pobočku s virtuální (např. internetovou) bankou. V případě kamenné pobočky hodnotíme přístup ke službě a dostupnost jako střední – většina retailových bank má hustou síť poboček, ovšem s omezenou otevírací dobou, kde je často nutné čekat na finančního poradce. V těchto dvou oblastech tak převládají výhody virtuálního bankovníctví, které je k dispozici téměř okamžitě, nezávisle na místě. Fyzická přítomnost klientského pracovníka na pobočce však představuje značnou výhodu v oblasti nabízených služeb a individuálního přístupu k zákazníkovi, kterého není nikdy možné prostřednictvím internetu dosáhnout. Povaha bankovních služeb je velice komplexní a složitá a nelze předpokládat, že by klient ovládal veškeré služby pomocí internetu. Virtuální banky mohou být tedy úspěšné tam, kde se jedná o automatizované jednodušší operace, ne však ve sféře poradenství či specifických produktů.

Obrázek 2.1: Distribuční kanály

Tato situace vede většinu bank k prosazování dvojitého přístupu – nabízení standardizovaných produktů a provádění jednoduchých operací pomocí elektronických kanálů a zprostředkovávání komplexnějších služeb na pobočkách. V minulosti sice došlo k redukci počtu poboček, část je ale nutno připsat slučování bank, které rušily pobočky v regionech, kde by byly zbytečně mnoho prezentovány. V poslední době se jejich počet zastavil relativně na konstantní úrovni, banky navíc stále více sázejí na služby finančního poradenství a individuálního přístupu vyžadujícího fyzickou přítomnost. Další distribuční kanály proto představují spíše doplněk ke klasickým možnostem než náhradu za kamenné pobočky.

Na druhou stranu existují již případy čistě internetových bank.³⁴ Jedná se např. o ING direct, banku, která existuje jako samostatný subjekt, nebo First Direct bank, což je divize HSBC skupiny, nikoliv samostatná organizace.

Postihnout celkový dopad technologické změny na konsolidaci sektoru není tedy úplně jednoduché. Přestože pokrok v IT a nové nástroje finančního trhu upřednostňují velké instituce, rozvoj elektronických distribučních sítí a outsourcingu umožňuje i dalším institucím poskytovat bankovní služby.

³⁴ Jedná se o banky, které většinu svých služeb nabízejí a zprostředkovávají na internetu, ačkoliv mohou provozovat i několik poboček.

2.1.2 Deregulace

Finanční instituce zajišťují některé životně důležité aktivity nezbytné pro chod ekonomiky. Krize bankovního systému může ohrozit finanční stabilitu jak dané země, tak i dalších států. Potřeba zaručit sílu a důvěryhodnost finančního odvětví stojí v popředí regulatorních orgánů všech zemí včetně mezinárodních organizací. Regulace a kontrola finančních institucí se v obecné rovině snaží překonat pravděpodobnost tržního selhání. Babouček (2002) nachází 4 možné zdroje nedokonalostí na finančním trhu:

- Asymetrie informací (mezi klienty a finančními zprostředkovateli).
- Zneužití trhů (insider trading, praní špinavých peněz).
- Systémové riziko (ve smyslu hromadné platební neschopnosti).
- Zneužití dominantního postavení na trhu.

Pravidla regulace bankovního sektoru, funkce centrální banky jako věřitele poslední instance a systém ochrany věřitelů alespoň částečně chrání účastníky finančních transakcí před těmito selháními. Pravidelný bankovní dohled pak kontroluje dodržování stanovených kritérií a monitoruje situaci jednotlivých bank.

Bankovní dohled by měl podporovat tržní disciplínu prosazováním kvalitního corporate governance, transparentnosti a kontroly. Orgány bankovní supervize tedy musí být nezávislé ve smyslu oprávnění získat potřebné informace nutné pro vykonávání své činnosti. Na druhou stranu tyto orgány nemohou a ani by neměly poskytovat záruku v případě, že se banka dostane do problémů. Banka by vlastně měla zadarmo pojištěna svá aktiva, což by vyvolalo jednoznačné podněty pro morální hazard. Způsob, jakým jsou řešeny bankovní krize a s nimi spojené náklady, záleží ve velké míře na politickém rozhodnutí, zda mají být veřejné zdroje věnovány na záchranu dané instituce. Bankovní regulace a dohled představují navíc pouze jeden z mnoha faktorů potřebných k dosažení stability finančních trhů. Dalšími prostředky mimo jiné jsou:

- dlouhodobé makroekonomické politiky,
- veřejná infrastruktura – tím se rozumí platná legislativa, účetní standardy, povinný audit,
- tržní disciplína – např. dostupnost kvalitních informací, vhodné podněty atd.,
- proces řešení bankovních krizí,

- mechanismus úrovně ochrany.

Během posledních 20 let došlo k rozsáhlé deregulaci, tedy zmírnění podmínek pro fungování bankovních institucí. Uvolnění podmínek pro geografickou expanzi a konsolidaci mělo velký dopad na bankovní sektor především v USA, kdy na začátku 80. let získaly banky povolení podnikat mimo území příslušného státu. V Evropské unii vznikala příslušná legislativa postupně tak, jak byly přijaty principy jednotného trhu a pravidla zakotvená v první a druhé bankovní směrnici. Deregulace bývá označována jako hlavní hybná síla stojící za změnami v bankovníctví.

Je však nutné podotknout, že deregulace je faktor endogenní, neprobíhá bezdůvodně, ale jako výsledek neefektivního omezování tržních sil. Proč tedy najednou došlo k tak razantní změně v regulaci finančních služeb? Pravděpodobně jedním z nejdůležitějších podnětů byl technologický vývoj. Technologický pokrok ovlivnil celý proces poskytování služeb, umožnil bankám hledat příležitosti na nových trzích a poskytl prostředky, jak na tyto trhy proniknout. Tvůrci legislativy si začali uvědomovat, že ochranná politika je příliš nákladná a dále neudržitelná. Při analýze příčin vedoucích k restrukturalizaci bankovního sektoru bychom proto měli zvažovat všechny faktory v kontextu ostatních změn.

Současný stav moderního světa vystihl ve svém aforismu Thomas Friedman, když prohlásil:³⁵ „The world is flat (svět je plochý).“ Friedman tím vyjádřil to, že řada sil, včetně technologie, činí svět homogennějším, než býval před několika desetiletími. Friedman se soustředil zejména na vznik virtuální pracovní síly, kdy pracovníci mohou z jakéhokoliv místa poskytovat kompetentní a efektivní služby prostřednictvím telefonu či internetu. Tento trend se dá dobře aplikovat i na oblast bankovníctví. Bankovní svět se stává homogennějším, globálnějším.

Harmonizace probíhá i v oblasti bankovní regulace. Řada zemí používá stejná pravidla, a to dokonce i tam, kde je k tomu nezavazuje žádná mezinárodní smlouva. Proč se tak děje?

- Základní principy bankovníctví jsou v podstatě stejné, nezávisle na lokalitě.
- Snaha vyhnout se celosvětovým krizím je v národním zájmu všech zemí.
- Je snadnější převzít již vytvořené standardy mezinárodních organizací.
- Rozvoj mezinárodního obchodu vyžaduje spolupráci i v bankovním sektoru.

---

³⁵ Claessens v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

- Snaha o zapsání na významné světové burzy.

Na druhou stranu musíme připustit, že svět není zas tak úplně plochý, jak by se mohlo zdát. Dosud existuje řada odlišností v národních legislativách. Přestože se řada organizací snaží o vytvoření všeobecně uznávaných standardů, jejich výsledek není stoprocentně úspěšný.

2.2 Trendy restrukturalizace

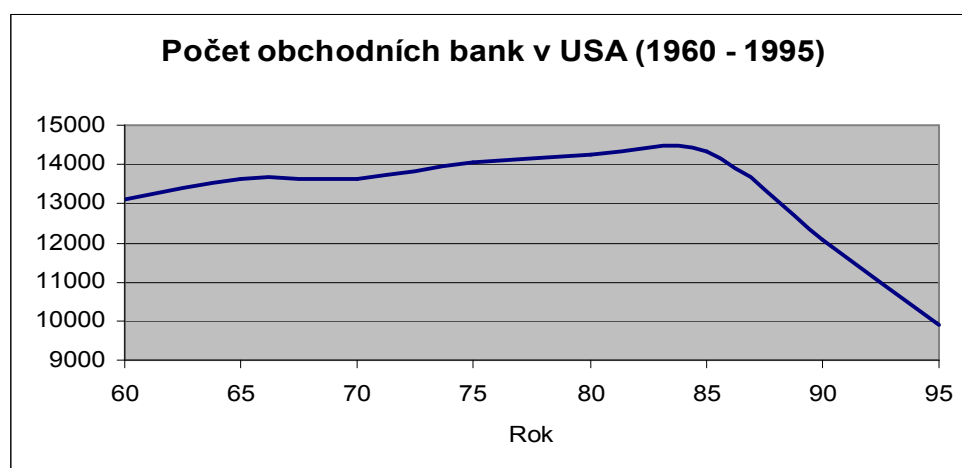
Jaké jsou tedy konkrétní změny, které se odehrály v bankovním sektoru?

Studie, které se zabývají analýzou bankovního trhu, rozlišují tři nejvýznamnější směry vývoje:

- Konsolidace, která působí ve směru větší koncentrace trhu tvořeného menším počtem velkých společností.
- Internacionalizace, tedy větší počet bank a dalších finančních institucí, které působí za hranicemi států.
- Konglomerace, tedy vytváření velkých finančních skupin, které kombinují jak bankovní, tak nebankovní aktivity.

Počátky přestavby finančního zprostředkování spadají do 80. let, kdy se začal výrazně měnit trh v USA. Došlo k znatelnému poklesu počtu bankovních a dalších finančních institucí. Z celkového počtu více než 14 000 obchodních bank nebylo v polovině 90. let ve Spojených státech více než 10 000 těchto institucí.³⁶

Graf 2.1: Počet obchodních bank v USA (1960-1975)

Zdroj: Amihud, Miller (1998)

³⁶ Amihud, Miller (1998)

Změny tržního prostředí měly značný dopad na ziskovost tradičních bank. Rozsáhlá deregulace, odklon od klasického zprostředkování a volatilita úrokových měr měla vliv na zesílení konkurenčních tlaků. Mnoho bank zaniklo. Krachy bankovních ústavů však nepředstavují jediné vysvětlení pro radikálního pokles poskytovatelů finančních služeb. Bankovní konsolidace byla přirozeným výsledkem snahy zvýšit ziskovost a efektivitu jednak prostřednictvím úspory nákladů a hledáním efektivních distribučních sítí, ale také pronikáním do nových, rizikovějších oblastí. Tyto tendence motivovaly banky vytvářet větší, silnější organizace. Fúze finančních institucí se staly globálním fenoménem.³⁷

Vlna těchto změn se z USA přesunula na konci 80. let také do Evropy. Podmínky, historie a legislativní úprava evropského finančního sektoru se sice v mnohém odlišují od amerického prostředí, přesto probíhal proces konsolidace podobně. Důležitými opatřeními pro evropský trh bylo zejména přijetí standardů týkající se minimální kapitálové přiměřenosti a Druhá bankovní směrnice EU z roku 1987, která stanovila univerzální bankovní principy pro všechny členské státy a uložila vzájemné uznávání bankovních licencí.

V současné době je bankovní trh USA tvořen několika velkými transkontinentálními bankami (Bank of America, Wells Fargo, JP Morgan Chase atd.) soutěžícími s tradičními středními a lokálními bankami a jinými specializovanými institucemi. Zdá se reálné domnívat se, že podobně se vyvine i evropský trh. Společnost Deloitte, která provedla výzkum evropského retailového bankovníctví,³⁸ předpokládá, že v roce 2010 bude na trhu operovat jen hrstka finančních organizací. Je tedy pravděpodobné, že proces spojování finančních institucí ještě nekončí.

Na druhou stranu se podmínky amerického trhu do značné míry odlišují od evropského prostředí. Jak jsem již popsala v první kapitole, při liberalizaci trhu hrají významnou roli také sociokulturní vlivy. USA můžeme považovat v tomto směru za relativně homogenní region na rozdíl od EU, kterou tvoří desítky odlišných států s rozdílnými zvyky a jazykem. Členské státy EU používají řadu odlišných systémů a mechanismů, které spolu nejsou kompatibilní. V Evropě například existuje 33 akciových burz proti dvěma v USA, 11 systémů při platbách přes hranice na rozdíl od

---

³⁷ Trend fúzování se však netýkal jen finančního odvětví. V období 1985–1995 byly provedeny fúze a akvizice v celkové hodnotě 4,5 bilionu dolarů. Většina probíhala čistě na domácím trhu. Celých 47 % představovaly transakce plně v rámci USA a dalších 14 % se týkalo obchodů, kdy alespoň jedna strana byla z USA. Zbýlých 39 % se odehrálo mimo USA. Firmy ve finančním odvětví představovaly asi 50 % ze všech těchto transakcí jak v Evropě, tak v USA. Amihud, Miller (1998)

³⁸ Deloitte (2005)

jediného v USA apod.³⁹ Ve srovnání s USA vykazuje tedy Evropa na trhu finančních služeb řadu slabých míst. Vývoj přeshraničního obchodu se službami je proto složitější a je reálné předpokládat, že bude probíhat pomaleji.

Jak jsem již zmínila, nové podmínky, technologie a změny na trhu umožnily bankám vytvářet větší organizace a pronikat na zahraniční trhy. Jaké jsou však motivy bank, aby spolu (případně s dalšími finančními institucemi) fúzovaly a vytvářely tak obrovské nadnárodní organizace? Literatura uvádí řadu argumentů, které vedou ke slučování organizací finančního sektoru:

- zhodnocení informačních a jiných technologií,
- zvýšení tržního podílu,
- snížení nákladů, zvýšení příjmů,
- využití úspor z rozsahu,
- využití úspor ze sortimentu,
- větší diversifikace,
- daňové výhody,
- „stádové chování“ v době, kdy jsou dané aktivity „v módě“.

Přestože impuls pro konsolidaci může vycházet např. ze strany managementu nebo vlád, za hlavní motiv stojící za konsolidací se považuje snaha o maximalizaci hodnoty pro akcionáře společnosti. Banky směřují prostřednictvím slučování k získání většího tržního podílu, který by jim umožnil ovlivňovat ceny, zvyšování efektivity pomocí diversifikace a úspor spojených s velikostí společnosti.

V informačně a distribučně náročných odvětvích, jaké představují finanční služby, by měl existovat potenciál pro úspory z rozsahu a sortimentu. Úspory se vyskytují jak na straně nabídky – úspory nákladů při sdílení některých oblastí a zdokonalování technologie, tak na straně poptávky – v případě, že cena škály finančních služeb (zahrnující cenu služby plus sběr informací, monitoring a další transakční náklady) je nižší od jednoho poskytovatele než náklady při nákupu od různých zdrojů.

Na druhou stranu rostou některé náklady úměrně s velikostí a komplexností organizace. Takové společnosti je složité koordinovat a vznikají tak zbytečné náklady spojené s přílišnou administrací. Problémy existují také ve spojitosti s rozsahem nabízených produktů a služeb. V případě velké diversifikace portfolia může dojít ke

---

³⁹ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm (2007-12-01)

konfliktu zájmu mezi jednotlivými oblastmi služeb, což má za následek vnitřní konkurenční boj v rámci jedné společnosti.

Pokud se stává organizace významným subjektem na lokálním trhu, přesouvá se do kategorie tzv. „too big to fail“ organizací, pro které existují ať už explicitní, či implicitní vládní záruky na ochranu věřitelů či akcionářů. Jakýmsi skrytým podnětem pro konsolidaci může být i přístup do systému vládní ochrany.

V některých případech brání národní regulátoři provedení fúze. Snaží se tak jednak omezit morální hazard spojený s fenoménem „too big to fail“, jednak zabezpečit dostatečné konkurenční prostředí na trhu. Antimonopolní úřad bedlivě sleduje veškeré takové aktivity, aby nedošlo k přílišnému omezení konkurence. Jak uvidíme dále, koncentrace v některých zemích dosáhla již velmi vysoké úrovně, a proto další slučování vyvolává obavy regulátorů. Pakliže se však jedná o zahraniční organizace, které dosud nepůsobí na lokálních trzích, nemá tato transakce na koncentraci vliv. I zde však existují hrozby spojené s integrací bank (viz dále).

Z historického pohledu se některé centrální banky a politici snažili zamezit mezinárodním fúzím z důvodu ochrany pracovních míst a zachování vztahu mezi lokálními bankami a společnostmi. Vlády i dnes nerady vidí národní finanční služby v rukách zahraničních rivalů. Např. ve Francii jsou některé banky částečně vlastněny státem, který tudíž může blokovat případné převzetí. Blokací, či naopak podporou fúzí vlády sledují i další politiky. Fúze či akvizice představují způsob jak ozdravit špatné nefungující finanční instituce. Vláda proto může v případě krize poskytnout instituci finanční podporu, tak aby posílila konsolidaci.

Co si vůbec představit pod pojmy fúze a akvizice? Fúzí se rozumí sloučení dvou nebo více samostatných ekonomických subjektů, ke kterému dochází přímým spojením jejich čistých aktiv. To platí i pro definici akvizice, která však obecně představuje převzetí jedné (slabší) společnosti druhou (silnější). Zatímco při fúzi obvykle vzniká nová společnost, při převzetí jedna ze společností právně zaniká. Rozlišování mezi těmito procesy je však často velice vágní, v mnoha případech jsou pojmy fúze a akvizice považovány za synonyma, stále častěji se proto také používá termín konsolidace.

Samozřejmě existuje řada alternativ jak využít synergických efektů jinak než prostřednictvím fúze. Základní způsob jak konsolidovat některé činnosti je jejich

sdílení s jinou organizací či pověření externí firmy jejich prováděním (tzv. outsourcing). Tato možnost bývá uplatňována například v oblasti lidských zdrojů, financí, IT technologií apod. Joint venture označuje situaci, kdy se dva či více subjektů dohodnou na sdílení zdrojů a kooperaci většinou v souvislosti s konkrétním projektem. Za účelem dlouhodobé spolupráce zahrnující širší škálu aktivit společnosti zakládají tzv. strategické aliance. Výměna aktiv představuje způsob, jak přesunout aktivity do jiných oblastí s minimálním dopadem na cash flow.

Obrázek 2.2: Metody konsolidace

Na pomyslném vrcholu pyramidy stojí fúze a akvizice, tedy totální sloučení všech aktivit. V dnešní době se můžeme setkat s příklady všech výše zmíněných variant, v této práci se však dále budu zabývat téměř výhradně fúzemi a akvizicemi bank. Většina transakcí v rámci konsolidace bankovníctví proběhla totiž prostřednictvím fúzí nebo akvizic, přičemž akvizice převládaly při přeshraničních transakcích.

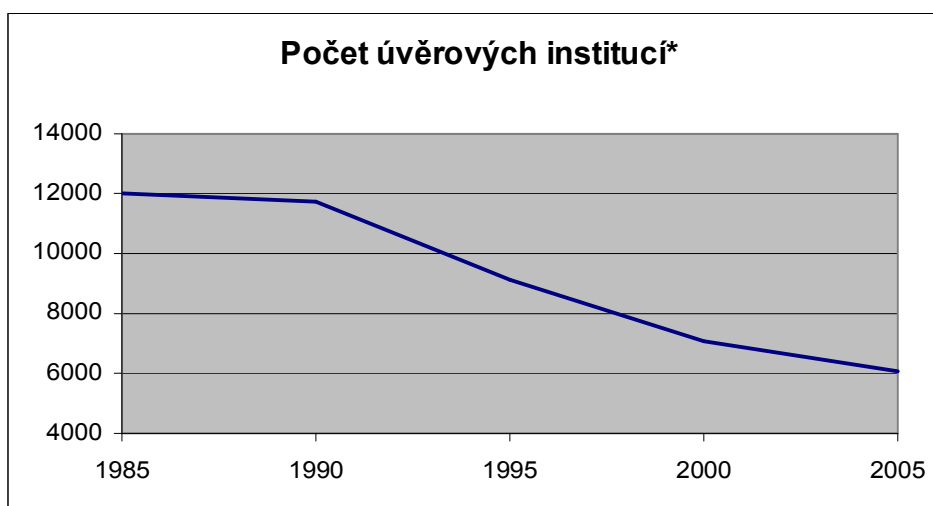
3 Jak probíhala restrukturalizace - statistiky evropského bankovníctví

Tato kapitola pojednává o situaci na bankovním trhu EU a lokálních trzích jednotlivých zemí. První čtyři podkapitoly se týkají původních členů EU, tedy bez nových států, které přistoupily v roce 2004 a později. Těm je vyhrazena samostatná část v závěru této kapitoly.

3.1 Fúze a akvizice

Konsolidace zanechala v mnoha zemích nerasmazatelnou stopu. Základním trendem vévodícím změnám je postupné snižování počtu bankovních institucí. Uvažujeme-li státy EU15 (vyjma UK, Nizozemska a Dánska ze statistických důvodů, jelikož nejsou k dispozici srovnatelná data), od roku 1990 poklesl počet úvěrových institucí téměř o 50 %, přičemž tento proces probíhá relativně konstantním tempem.

Graf 3.1: Vývoj počtu úvěrových institucí

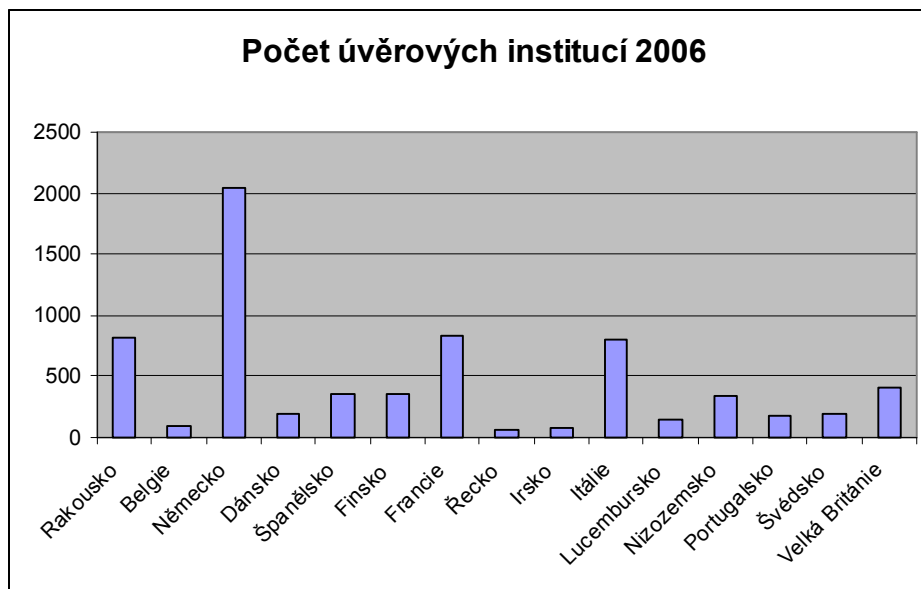

*celkový počet nezahrnuje z důvodů neporovnatelnosti statistických údajů Nizozemsko, Dánsko a Velkou Británii
Zdroj: ECB

Samozřejmě musíme brát v potaz rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a jejich jiné výchozí situace. Nejvíce se konsolidoval bankovní sektor v Německu a Francii, kde v roce 2006 působilo až o 60 % méně bankovních institucí než v roce 1990. V těchto dvou zemích zároveň však fungovalo největší množství úvěrových institucí. V roce 1990 tvořily banky ve Francii a Německu přes 50 % trhu celé EU. I přes výraznou konsolidaci tak stále vévodí v počtu institucí, přestože jejich podíl tvoří nyní přibližně 40 % ze stejného počtu. Vzhledem k tomu, že konsolidace probíhá i v ostatních

zemích, existují dosud značné rozdíly ve struktuře trhu v členských státech EU. Určitá diference vychází z rozdílné velikosti a síly ekonomiky, ale i když očistíme údaje o tyto vlivy, pozorujeme jistou heterogenitu mezi jednotlivými zeměmi.

Graf 3.2: Počet úvěrových institucí EU15 (2006)

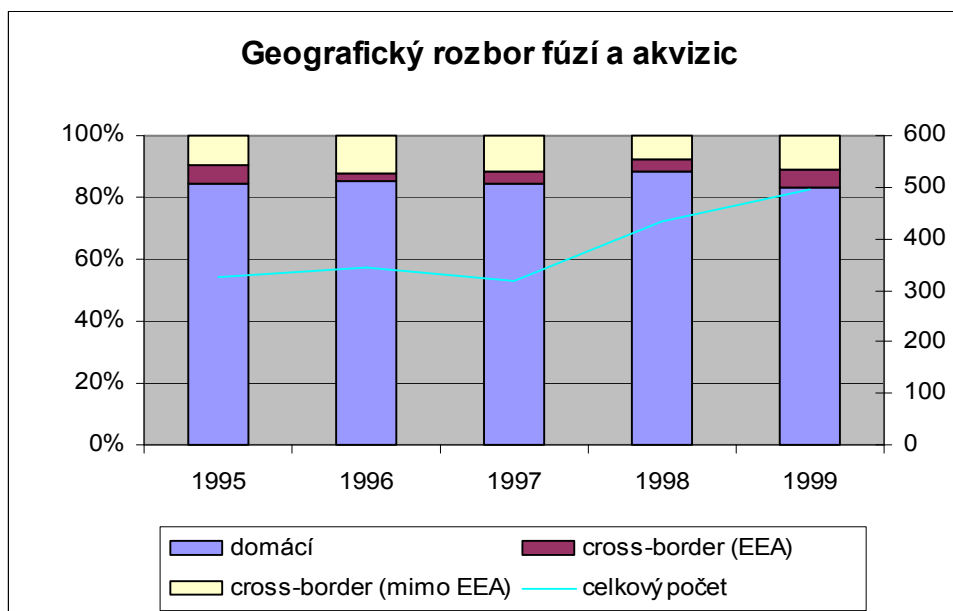

Zdroj: ECB

Pokles počtu úvěrových institucí úzce souvisí s vývojem aktivit na poli slučování společností. Hlavním zdrojem změn jsou tedy fúze a akvizice institucí na domácím trhu, které zapříčinily jejich pokles. Tyto transakce dosáhly svého vrcholu v roce 1999, od té doby se drží víceméně na konstantní úrovni.⁴⁰

⁴⁰ Vzhledem k rozdílnému statistickému zpracování není možné porovnat delší časovou řadu, pouze vývoj vztahující se vždy k vybranému období.

Graf 3.3: Geografický rozbor fúzí a akvizic

Zdroj: ECB (2000)

Jak dokazují počty jednotlivých transakcí podle země, kde se odehrály, více jak 80 % (v současné době okolo 70 %) jich proběhlo v rámci jedné země.⁴¹ Konsolidace tedy probíhala z velké části pouze na domácích trzích, nikoliv na mezinárodní úrovni. Někteří odborníci tento fakt vysvětlují teorií, že banky se nejprve zaměřují na lokální trh, dokud nevyčerpají jeho volný potenciál. Až poté začínají pronikat do jiných regionů. Mnoho pozorovatelů připisuje tento deficit také na vrub národním orgánům bankovního dohledu blokujícím tyto transakce. Zatímco v jiných sektorech až 45 % evropských fúzí zahrnuje společnosti z rozdílných zemí, v bankovním sektoru je to jen okolo 20 %.⁴²

V posledních letech (2005 a 2006) se však situace pomalu začíná obracet, jak je patrné i podle vzrůstající hodnoty mezinárodních fúzí a akvizic, která v letech 2005 až 2006 představovala 36 % všech těchto transakcí ve finančním sektoru, přičemž průměr předchozích let činil 19 %. Podle vyjádření šéfa Evropské centrální banky Jeana-Claudea Tricheta z května 2007: „Existuje značný prostor pro další intenzifikaci přeshraničních bankovních aktivit v Evropské unii“.⁴³

Nutno ovšem poznamenat, že ostrá hranice mezi domácím typem fúze nebo akvizice a přeshraničním typem nevede. Mnohé fúze dvou domácích skupin zahrnují také

⁴¹ Deloitte (2006)

⁴² Deloitte (2006)

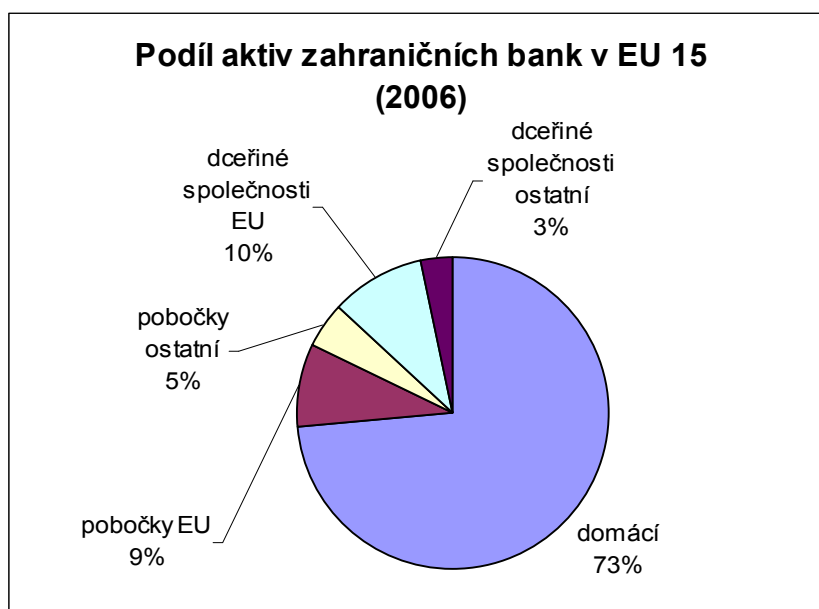
⁴³ Deloitte (2006)

spojení jejich dcer v zahraničí a naopak mnohé přeshraniční fúze vedou zároveň ke spojení některých dosavadních konkurentů v rámci jednoho státu. Ve skutečnosti tedy je mezinárodní propojení bankovního sektoru větší, než by se mohlo zdát z výše uvedených statistik.

3.2 Zahraniční penetrace

Jaké zastoupení mají tedy zahraničních banky v zemích EU? Ve většině dlouhodobých členů EU je penetrace zahraničních bank poměrně nízká.⁴⁴ Následující graf znázorňuje podíl zahraničních bank na aktivech v zemích EU v roce 2006. Data jsou také rozdělena podle počtu poboček a dceřiných společností zvláště ze zemí EU a mimo tuto oblast.

Graf 3.4: Podíl aktiv zahraničních bank v EU15 (2006)

Zdroj: ECB (2007)

Celkový podíl zahraničních bank na trhu EU15 představuje zhruba 27 % a pouze 19 % tvoří banky ze zemí EU. Přes veškeré úsilí o zavedení jednotného bankovního trhu v rámci EU tak vidíme, že je tento sektor ještě značně lokálně diferencovaný. Dvě země s největším bankovním sektorem (podle velikosti aktiv) – Německo a Francie - mají podíl zahraničních bank ze zemí EU nižší než 10 %. Poměrně malé číslo s přihlédnutím k implementaci programu jednotného trhu, vysokému stupni ekonomického rozvoje, potažmo k jednotné měně a společné hranici. Vzhledem ke

⁴⁴ Novým členským státům se věnuje speciální podkapitola.

snahám o sjednocení trhu a implementaci řady bankovních směrnic tento vývoj popírá očekávání rozsáhlé integrace trhu a ukazuje, jak daleko stojí ještě Evropská unie od jednotného bankovního trhu.

Zaměříme-li se na strukturu pobočky versus dceřiné společnosti, mohlo by se zdát, že v západní Evropě je tento poměr vyrovnaný. Pokud však budeme uvažovat pouze EU14 bez Velké Británie, tvoří zahraniční dceřiné společnosti ze zemí EU téměř 14 % trhu, zatímco pobočky pouze 4 %.

Vytvoření jednotného evropského trhu bylo motivováno záměrem snížit regulační náklady, zjednodušit vstup na trhy jednotlivých členů, zvýšit konkurenci atd. Nicméně v současné době, aby banka mohla plně využít těchto výhod, musí operovat prostřednictvím jedné korporátní struktury a série poboček. Tzv. evropský pas nefunguje v systému, kde jsou lokální banky tvořeny v rámci sítě dceřiných společností. Zarážející je proto fakt, že proces expanze bank probíhá často ve formě vytváření dceřiných společností, nikoliv poboček.

Teorie podnikových financí vysvětluje volbu korporátní struktury na základě existence transakčních nákladů a možných konfliktů zájmu mezi jednotlivými skupinami (akcionáři, věřitelé, dlužníci, manažeři...). Struktura založená na dceřiných společnostech pak může dávat smysl z několika důvodů, např..⁴⁵

- Vytvoření dceřiných společností umožňuje izolovat business od případného zdroje rizika a snižuje tak hrozbu přesunu rizika na mateřskou banku.
- Tato struktura dovoluje samostatný vstup na burzu, a tedy řeší problém asymetrické informace mezi neinformovanými investory, informovanými investory a manažery firmy.
- Vytvoření dceřiných společností pomáhá přesvědčit managery o provedení fúze.
- Zachování dosavadní struktury a úspěšné značky.
- Snadnější případný prodej.
- Daňové a legislativní důvody.

Novinkou v právu EU, s účinností od 8. října 2004, je tzv. univerzální evropská společnost – Societa Europaea (SE). Jedná se o evropskou kapitálovou společnost, která se podobá naší akciové společnosti, jejíž upsaný základní kapitál musí činit

---

⁴⁵Dermine v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

nejméně 120 000 euro. Způsob vzniku a existence SE se řídí jednak právem EU,⁴⁶ jednak částečně zákony daných členských států a vlastními vnitřními dodatky. Pokud je zakládána společnostmi dle právních řádů členských států EU, může to být provedeno následujícími čtyřmi základními způsoby:

- fúzí,
- založením holdingové společnosti,
- založením dceřiné společnosti,
- přeměnou akciové společnosti.

Způsob vzniku prostřednictvím fúzí umožnil zavedení tzv. nadnárodních fúzí společností se sídly v různých členských státech EU, což do té doby na základě národních právních řádů nebylo možné. Společnosti vždy musely být registrovány pouze v jedné zemi. Další změnou je možnost přemístění sídla z jednoho členského státu EU do druhého, což poskytuje výhodu zejména z daňových důvodů. Bývalý evropský komisař Mario Monti vystihuje motivy vedoucí k vytvoření evropských společností takto:⁴⁷ „Měl by Bill Gates stejný úspěch, pokud by musel vytvořit dceřinou společnost Microsoft v každém státě USA, ve kterém vedl business?“

K prvnímu březnu 2007 bylo registrováno 70 SE, ale více společností se nachází teprve v přípravné fázi - jako např. německá chemická společnost BASF nebo skandinávská banka Nordea.

Tato forma organizace představuje snadnější způsob jak převést dceřiné společnosti na pobočky. Do budoucna můžeme tedy očekávat nárůst zahraničních bankovních poboček a bankovní aktivity za hranicemi národních států. Transformace bank do této korporátní formy však naráží na řadu překážek, např. na systém pojištění vkladů. Základní problém spočívá v tom, že pokud chce banka jako např. Nordea, která platí pojištění vkladů v několika zemích, přejít na formu evropské společnosti, nebyla by schopná využít tyto peníze po přechodu na pobočkovou strukturu. K dispozici by měla pouze zdroje odvedené v domácí zemi.

---

⁴⁶ nařízení rady EU č. 2157/2001/ES

⁴⁷ Clément, Lenor (2007)

3.3 Koncentrace na bankovním trhu

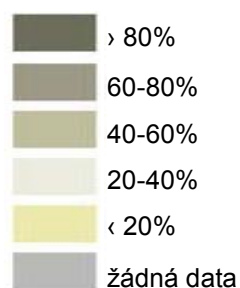
Zaměříme se nyní na koncentraci bankovního sektoru. Koncentraci lze vyjádřit několika způsoby, nejčastěji se v literatuře setkáváme s ukazatelem CR5 (případně CR3), který měří podíl 5 (3) největších institucí v některé z oblastí (např. v oblasti velikosti depozit, poskytnutých úvěrů, hodnoty aktiv...). Pokročilejší metodu nabízí tzv. Herfindahlův indikátor HI, který udává součet čtverců procentních podílů na trhu. Na rozdíl od CRx popisuje strukturu celého trhu.

Jak je patrné z následujícího obrázku, koncentrace na jednotlivých evropských trzích je značně diferencovaná. Porovnáme-li podíl aktiv 5 největších bank, dosahuje tento ukazatel přes 80 % v Nizozemsku, přes 50 % ve Švédsku a naopak pouze okolo 20 % v Německu,⁴⁸ což přibližně odpovídá i výsledkům koncentrace podle retailových depozit (viz obrázek).

Obrázek 3.1: Koncentrace bankovního trhu

Koncentrace bankovního trhu (2000)

(podíl retailových depozit 5 největších bank)

Zdroj: OECD Bank Profitability Statistics 2001 v Deloitte (2006)

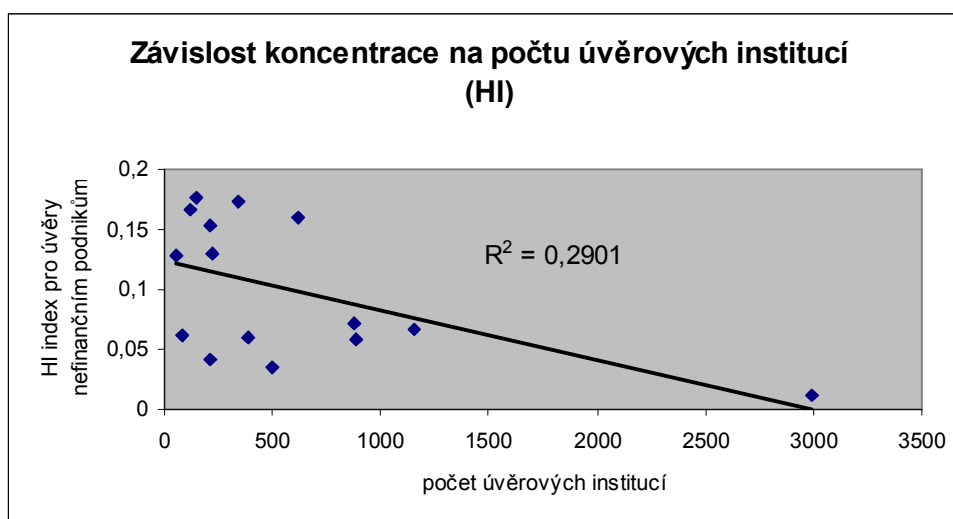
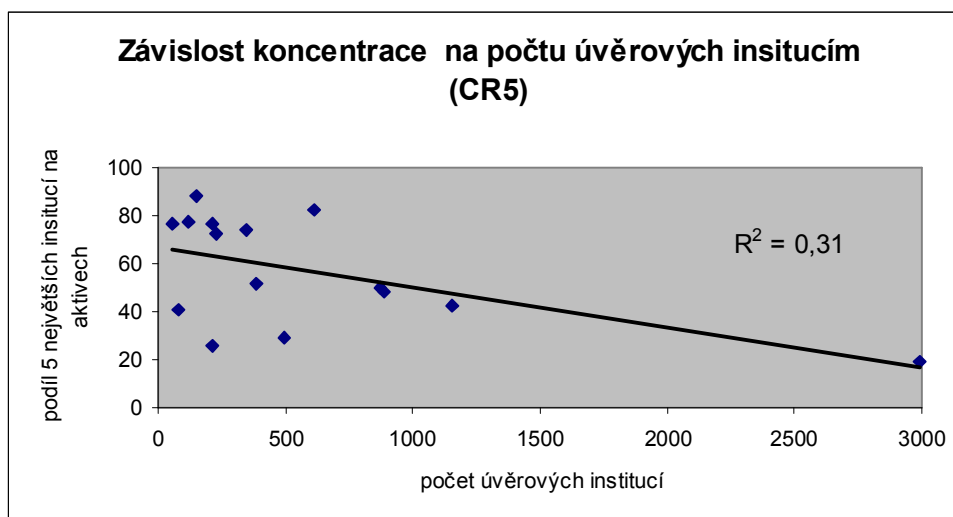
Na první pohled bychom mohli nabýt dojmu, že koncentrace na trhu je dána počtem organizací, které na něm působí. Tedy v zemích s velkým počtem peněžních institucí bychom očekávali relativně nízkou koncentraci a naopak. Vynesme do grafu závislost koncentrace trhu na počtu bankovních institucí.⁴⁹ Pro porovnání jsem zvolila

⁴⁸ Deloitte (2006)

⁴⁹ Konkrétně se jedná o statistiku úvěrových institucí podle ECB za rok 1999.

statistiku podílu aktiv pěti největších bank na aktivech celého bankovního sektoru a Herfindahlův index počítaný z podílu na trhu úvěrů poskytnutých nefinančním podnikům. Vstupní data vycházejí z údajů zemí EU v roce 1999 podle dokumentů ECB.

Graf 3.5 a 3.6: Závislost koncentrace na počtu úvěrových institucí

Přestože z obrázku můžeme pozorovat určitý negativní vztah mezi celkovým počtem bankovních organizací a koncentrací trhu, není tento trend nijak jednoznačný. Navíc výsledky výrazně ovlivňuje Německo, tedy země s velkým počtem organizací a nízkou koncentrací trhu. Na druhé straně u zemí s menším počtem bank je úroveň koncentrace velmi rozptýlená. Pokud z pozorování vyjmeleme Německo, žádný jasný vztah mezi těmito dvěma kategoriemi není patrný. Znamená to tedy, že existují země s relativně velkým počtem bankovních organizací a zároveň velkou koncentrací trhu jako například Nizozemsko. Zde malá skupina bank ovládá velkou část trhu a zbytek tvoří pouze méně významné instituce. Také to však indikuje přítomnost zemí

s malým počtem bankovních organizací a nízkou koncentrací trhu, například Lucemburska či Velké Británie.

Vývoj na jednotlivých trzích za poslední roky ukazuje zvyšování koncentrace (výjimku tvoří pouze Velká Británie). Ve většině zemí tento trend úzce koresponduje s fúzí, kdy slučování společností vede k větší koncentraci. Tento efekt je patrný, pokud porovnáme HI koeficient i podíl x největších bank. Nespojují se tedy pouze malé banky, ale i významní leadři trhu.⁵⁰ V období 1995-1999 se přibližně 14 % ze všech domácích bankovních fúzí týkalo velkých bank.⁵¹

Evropský trh začíná být čím dál tím více tvořen většími a většími organizacemi. Zatímco počet úvěrových institucí poklesl, celková aktiva bankovního sektoru EU se zvýšila. Tento vývoj naznačuje vytváření velkých institucí. Průměrná velikost bankovní instituce, měřená jako podíl aktiv připadající na jednu úvěrovou instituci, vzrostla v roce 2006 o 62 % oproti roku 2002.

Tabulka 3.1: Změna počtu úvěrových institucí x výše aktiv

	% změna počtu ÚI 02-06	% změna aktiv ÚI 02-06
EU15	-10,64 %	45,05 %
MU12	-11,24 %	38,02 %

Zdroj: ECB (2007), vlastní výpočty

Tento vývoj se netýká pouze národních trhů, ale také přeshraničních organizací. V rámci konsolidačního procesu se začínají rodit velké panevropské bankovní skupiny. V současné době existuje přibližně 40 komplexních bankovních skupin, které v průměru fungují ve více než 6 z 25 států Evropské unie.⁵²

3.4 Struktura bankovního sektoru v nových členských státech

Struktura bankovního sektoru v nových členských státech EU se v některých ohledech značně odlišuje od původní EU15. Většina z nováčků pochází z bývalých komunistických zemí střední a východní Evropy či z malých ostrovních států. Bankovní trh těchto zemí dosahuje výrazně menší velikosti než v západních zemích. Zatímco na jednu zemi v EU15 připadá v průměru 462 bankovních institucí s aktivy o

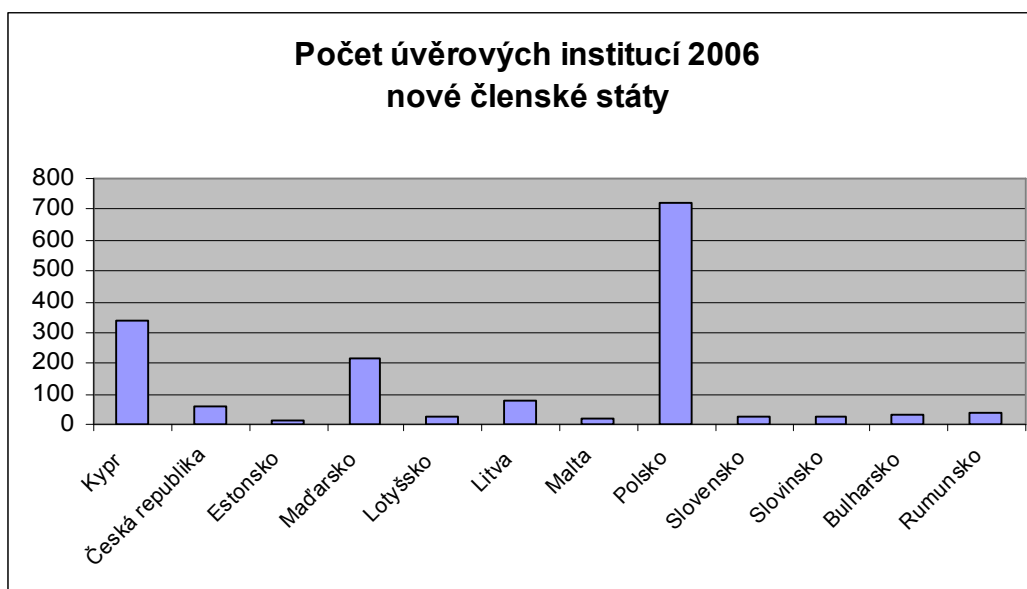
⁵⁰ Výjimku tvoří pouze Řecko, kde navzdory velkému počtu fúzí koncentrace lehce poklesla. Vysvětlení spočívá v účasti zejména malých společností na těchto transakcích, které navíc rozšířily své aktivity rychleji než velké instituce.

⁵¹ ECB (2000)

⁵² Schinasi, Teixeira v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

hodnotě 2 412 mld. euro, v nových členských státech je to pouze 132 bank⁵³, s 59 mld. euro v aktivech. Konkrétní počet úvěrových institucí uvádí následující graf.

Graf 3.7: Počet úvěrových institucí v nových členských státech (2006)

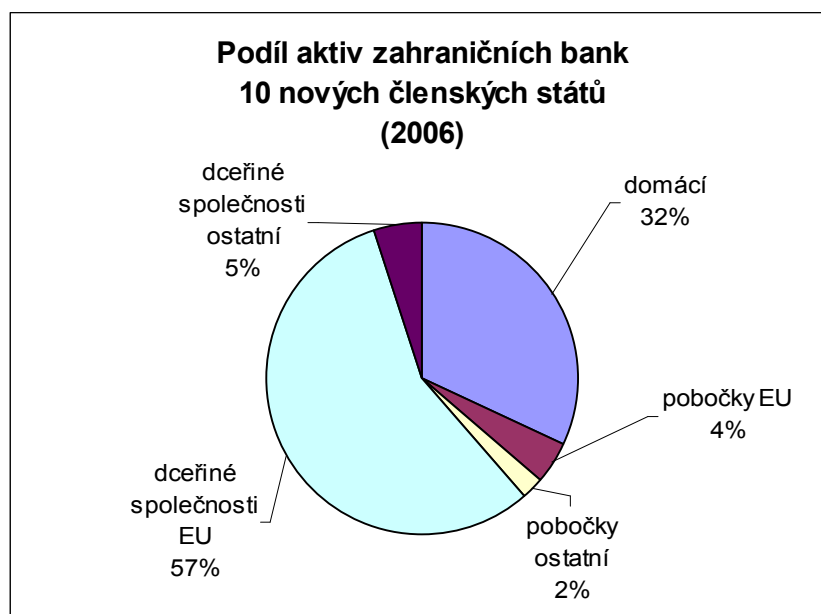

Zdroj: ECB (2007)

Zásadní rozdíl existuje také v zahraniční přítomnosti na bankovním trhu. Celkově více jak 68 % aktiv v nové EU10 připadá zahraničním vlastníkům, přičemž v některých bývalých komunistických zemích je to dokonce více jak 90 %, například v České republice či Estonsku. Téměř všechny zahraniční banky jsou prezentovány na lokálním trhu prostřednictvím dceřiných společností, pouze asi 3 % připadají na cizí pobočky. Tento stav vychází zejména z rozsáhlých privatizačních programů při přechodu na tržní ekonomiku, kdy většina velkých bank byla prodána do rukou zahraničních majitelů.

⁵³ Toto číslo je navíc výrazně ovlivněno velkým počtem bank v Polsku.

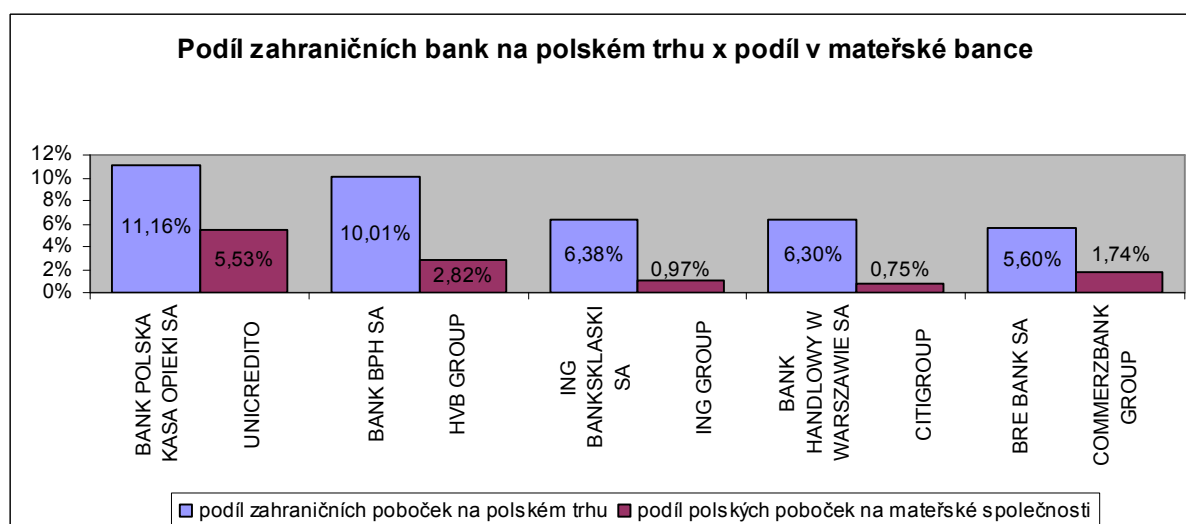
Graf 3.8: Podíl aktiv zahraničních bank v nových členských státech (2006)

Zdroj: ECB (2007)

Zahraníční vlastníci pocházejí většinou z řad velkých bankovních skupin, pro které podíl na trhu v zemi střední či východní Evropy reprezentuje pouze malou část příjmů. Tuto situaci je možné dokumentovat například na polském trhu. Zatímco Bank BPH SA představuje 10 % polského trhu, v rámci skupiny HVB Group, již je součástí, tvoří pouze 2,8 %. Navíc polský trh je relativně krajní případ z nových členských států, jelikož není tolik koncentrován a působí zde relativně větší počet bankovních institucí.

Graf 3.9: Podíl zahraničních bank na polském trhu x podíl v mateřské bance

Zdroj: Bednarski v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

V průměru jsou trhy těchto zemí také více koncentrovány. Podíl aktiv 5 největších bank přesahuje ve všech případech 50 %, ⁵⁴ v Estonsku dokonce 97 %. Tak vysoká čísla jsou dána zejména specifickým historickým vývojem. V bývalých komunistických zemích po dobu 50 let bankovní sektor prakticky vůbec neexistoval. Vybrané finanční služby poskytovalo pár státních organizací.

Od roku 2002 se celkový počet úvěrových institucí lehce snížil, ovšem ne tak výrazně jako v západních zemích EU, naopak výrazně vzrostla hodnota aktiv v bankovníctví, což naznačuje posilování tohoto sektoru.

Tabulka 3.2: Změna počtu úvěrových institucí x výše aktiv (nové členské státy)

	% změna počtu ÚI 02-06	% změna aktiv ÚI 02-06
EU12	-3,47 %	82,89 %

Zdroj: ECB (2007), vlastní výpočty

⁵⁴ Výjimku tvoří pouze Polsko, kde se ukazatel CR5 v roce 2006 rovnal 46,5 %.

4 Důsledky restrukturalizace bankovního sektoru

Restrukturalizace bankovního sektoru přináší jak výhody, tak nevýhody. Jasným přínosem domácí konsolidace je odstranění přebytečné volné kapacity na trhu, což vede k větší efektivitě. Pronikání jak už do jiných zemí, tak dalších sektorů umožňuje diversifikaci portfolia a snížení rizika a zvyšuje konkurenční tlaky. Zastánci fúzí a vytváření velkých nadnárodních bank věří, že takové uspořádání trhu bude mít za následek efektivnější fungování bank a zdravější bankovní systém. Mezinárodní bankovníctví navíc podporuje finanční integraci, přispívá k větší likviditě trhů a snižuje transakční náklady. Charlie McCreevy, evropský komisař pro vnitřní trhy, v roce 2005 uvedl:⁵⁵ „Existují empirické důkazy podporující teorii, že integrace a konsolidace v bankovníctví může podpořit celkový ekonomický výkon prostřednictvím makroekonomické stabilizace, rizikové diversifikace, úspor z rozsahu, nižších nákladů kapitálu atd.“

Na druhou stranu změny vyvolávají řadu nových problémů a potřebu přehodnocení některých pravidel. Banky čelí nutnosti zvážit vhodnou organizaci vnitřní struktury ve vztahu k velikosti a geografickému rozmístění, penetrace na zahraniční trhy má dopad na regulatorní požadavky. Četné studie se také zabývají otázkou, zda konsolidace neovlivní dostupnost zdrojů zejména ve vztahu k některým segmentům. Další část této práce se bude věnovat vybraným problematickým oblastem, které jsou zasaženy restrukturalizací.

4.1 Nové výzvy pro organizaci bank

Vznik velkých a složitých bankovních skupin, které často pronikají i do dalších finančních oblastí, s sebou přináší také vyšší požadavky na organizaci a koordinaci činností. Tato situace je evidentní zejména pro banky, které operují v mezinárodním prostředí ve více státech.

Zájmy mateřské banky a jejích lokálních dceřiných společností by měly být ve většině případů shodné. Nelze však vyloučit situaci, kdy se mohou od sebe lišit. Jedno z možných řešení této asymetrie spočívá v uplatňování tzv. „stand-alone principu“. Podle tohoto principu by měly banky operovat nezávisle na svých mateřských organizacích, měly by mít oddělené základní funkce a kapitál tak, aby maximalizovaly

---

⁵⁵ Deloitte (2006)

pravděpodobnost přežití v případě problémů ve skupině. Tento přístup nevylučuje spolupráci, výměnu informací nebo mezinárodní krizový management.

Některé důvody podporující stand-alone princip:

- Nutnost autonomie a právní subjektivity respektující zájmy lokálních „stakeholderů“ (investorů, zaměstnanců, managementu, politiků, centrální banky...). Skupinové zájmy nesmí převážet, jinými slovy skupina nesmí nutit zahraniční pobočky provádět taková rozhodnutí, která by diskriminovala určitou skupinu stakeholderů.
- Efektivita risk managementu. Jelikož risk management využívá lokální informace a znalost prostředí, je efektivní ho provádět v dané lokalitě.

Některé důvody bránící uplatňování stand-alone principu:

- Podniková organizace. Rostoucí trend vedoucí k těsnější korporátní organizaci, často z důvodů větší efektivity (snížení nákladů) či využití úspor z rozsahu.
- Centralizace funkcí, outsourcing. Snaha o přenesení řady aktivit buď na externí firmy, nebo na mateřskou společnost. Zodpovědnost nicméně zůstává na lokálním managementu. Přestože některé aktivity se vyplatí přenést, např. řízení rizika by mělo zůstat v pravomocích lokální banky.

Pravidla pro řízení vztahů v rámci skupiny jsou velmi důležitá zejména v případě řízení likvidity. Riziko ztráty likvidity (ve smyslu rizika financování), tedy riziko, že organizace nebude schopná uspokojit své jak očekávané, tak neočekávané současné a budoucí potřeby cash flow a zástav bez dopadu na každodenní aktivity, vytváří zdroj pro případnou širší bankovní krizi. V bankovním sektoru je jedním z hlavních zdrojů tohoto rizika odtok depozit např. v situaci, kdy by klienti hromadně stahovali uložené peníze z důvodu ztráty důvěry v konkrétní bankovní instituci, případně celý sektor.

Neměly by proto existovat překážky bránící převodu likvidity v rámci skupiny či v rámci zemí, zejména v době krize, kdy může být velmi potřebná. Nelze předpokládat, že mateřská banka bude za každých podmínek podporovat vzdálenou dceřinou společnost, v případě, že se dostane do problémů. Banky neposkytují explicitní záruky v případě problémů likvidity či solventnosti pro své dceřiné společnosti. Takové rozhodnutí spočívá na mnoha faktorech a záleží na tom, zda

převáží náklady, či benefity takové akce. To platí i pro opačný tok peněz směrem k mateřské společnosti.

Přístupy k řízení rizika ztráty likvidity v rámci vnitřní struktury firmy tvoří škálu mezi krajním případem úplné decentralizace, kdy jednotlivé subjekty (i zahraniční) operují na bázi stand-alone principu, tedy nezávisle na mateřských společnostech, a opačným extrémem centrálního poskytovatele likvidity pro celou skupinu. V praxi převládá spíše varianta centralizovaného, či smíšeného přístupu. Tento přístup však není příliš slučitelný se současnými regulačními pravidly, kdy zodpovědnost za dohled nad likviditou mají lokální hostitelské orgány, a proto často dochází k delegaci některých pravomocí na zemi mateřské společnosti.

Opodstatněnost regulace toku likvidity spočívá ve snaze regulátorů ochránit (malé) věřitele a dlužníky lokálních bank a další účastníky místních platebních systémů. Mezinárodní banka, která čelí problému nedostatku likvidity, by mohla totiž snadno odčerpat volné prostředky od své zahraniční dceřiné společnosti nebo pobočky, aby ochránila jinou, relativně důležitější, v jiné zemi. Přenese tak náklady likviditních problémů na zahraniční finanční systém. Jako hlavní problém se jeví nikoliv faktická existence regulačních požadavků, ale spíše jejich rozdílnost v některých zemích.

Vzhledem k rostoucímu počtu mezinárodních aktivit je však potřeba vhodnost některých národních regulací zvážit. Zejména omezení pro úvěrovou angažovanost v rámci skupiny a do určité míry požadavky na vytváření rezerv bývají nejčastěji citovány jako překážky pro řízení likvidity v mezinárodním prostředí. Bariéry bránící snadnému toku peněz mezi bankami z různých zemí mohou mít za důsledek vytváření ostrovů likvidity, které nemohou být efektivně propojeny.

V této oblasti již postupně dochází k zavádění pravidel a systémů, které usnadňují toky mezi jednotlivými členy mezinárodních bankovních skupin. Zásadní význam pro zjednodušení rozdělení likvidity mělo zejména uvedení eura a systému TARGET⁵⁶. Jedná se o systém založený na okamžitém provedení transakce ve skutečném čase pro měnu euro. Využívá se pro vypořádání operací centrálních bank, velkých peněžních částek mezi bankami a dalších plateb. V současné době probíhá zavádění tzv. TARGET2, který dále usnadní přesun likvidity v rámci skupiny. V případě nedostatku zdrojů na účtech u centrální banky bude možné využít přebytečnou likviditu jiných členů skupiny bez potřeby faktického transferu zdrojů

---

⁵⁶ Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer system. Existují i další podobné systémy pro jiné měny než pouze euro např. CLS – Continuous Linked Securities nebo SCP – Scandinavian Cash Pool.

mezi účty uvnitř skupiny. To znamená, že zůstatky budou virtuálně agregovány, jako kdyby byly pouze na jednom účtu.

4.2 Nové výzvy pro bankovní regulaci a dohled

Proces expanze bankovního sektoru také přináší řadu nových výzev pro orgány bankovního dohledu. Bankovní supervize se již netýká pouze domácí země a vyžaduje spolupráci mezi zúčastněnými stranami. Vzájemné vztahy mohou být zdrojem řady problémů. Allan Bollard, guvernér rezervní banky Nového Zélandu, uvádí několik případů, kdy může nejpravděpodobněji vzniknout konflikt:⁵⁷

- V případě, kdy autority jednotlivých zemí mají rozdílné cíle: např. ochrana věřitelů versus zabezpečení fondu pojištění vkladů.
- V případech krize, kdy zahraniční země požádá mateřskou banku o poskytnutí dodatečného kapitálu pro místní dceřinou společnost. Domácí země (země mateřské společnosti) má však větší zájem na životnosti mateřské společnosti, která působí na jejím trhu.
- V případech, kdy domácí a zahraniční země se neshodnou, zda krize aktuálně existuje. Co jednou zemí může být považováno za vážný problém, nemusí být relevantní pro druhou.

Kdo by měl mít tedy rozhodující slovo v případě dohledu bank – orgány mateřské, nebo hostitelské země? Nebo má být vytvořena nějaká nadnárodní instituce provádějící dohled? Situace, kdy za regulaci odpovídá mateřská země, více odpovídá myšlence jednotného trhu finančních služeb a přispívá k větší finanční integraci. Nicméně politici jednotlivých členských států často upřednostňují takovou strukturu, kdy zodpovědnost za bankovní dohled zůstává v rukou státu, na jehož území společnost působí. Tyto preference jsou zejména dány názorem, že místní autority tak mohou lépe ochránit finanční sektor před možnou destabilizací ze zahraničí.

V případě globálních bank, které působí v mnoha zemích, je však situace ještě komplikovanější. Tyto banky podléhají řadě rozdílných regulatorních pravidel, což vede k vytvoření komplexních, složitých finančních institucí. Tato struktura bankovního dohledu navíc neumožňuje plně využít výhod evropské integrace

---

⁵⁷ Berger v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

jednotného trhu. Například banka ING podléhá 250 rozdílným regulatorním orgánům po celém světě.⁵⁸ Penetrace bank a integrace finančních trhů vyvolává debaty o vzniku určité nadnárodní organizace, která by mohla zasáhnout v případě systematické krize. Vytvoření celosvětové organizace není v současné době příliš reálné. Jako realističtější se jeví snahy o prosazení společného evropského bankovního dohledu. Někteří by si přáli pověřit touto funkcí nově vzniklou instituci, jiní navrhují rozšířit pravomoci Evropské centrální banky.

Velká část diskuzí ohledně vztahu mezi domácí a hostitelskou zemí se točí okolo rozdělení odpovědností, a to především v oblasti poskytnutí likvidity, jestliže se banka dostane do problémů. Jeden ze základních prostředků bankovní regulace spočívá ve vytvoření mechanismu, který umožňuje nejvíce ohroženým bankám možnost záchrany za situace, kdy již nemohou získat chybějící finance na mezibankovním trhu. Mělo by se samozřejmě jednat pouze o banky, které jsou jen dočasně nelikvidní, a nikoliv nesolventní.⁵⁹ Ve většině zemí tento úkol plní tzv. role věřitele poslední instance centrální banky. Tato funkce však neznamená automatickou záchranu každé individuální banky, ale bankovního systému jako celku před řetězovitými úpadky bank.

V prostředí mezinárodního bankovníctví vyvstává problém koordinace poskytnutí dodatečné likvidity mezi zeměmi. Přestože nová pravidla Basel II se věnují i této oblasti, zůstávají zde některé nedořešené otázky:

- Kdo je zodpovědný za řešení situace v případě krize zahraniční dceřiné společnosti? Která z centrálních bank bude mít roli tzv. věřitele poslední instance?
- Jaká je role hostitelské země v případě, že se zahraniční pobočka dostane do potíží?
- Jsou malé státy schopné unést břemeno v případě krize velké mezinárodní banky?

Jednou možností pro rozdělení pravomocí je přenesení odpovědnosti za celou skupinu na mateřskou centrální banku, potažmo mateřskou zemi. Poskytnutá likvidita by pak byla rozdělena uvnitř skupiny do jiných zemí. Druhou alternativu představuje systém, kdy se každá banka obrátí na centrální banky v zemích, kde působí.

---

⁵⁸ Dermine v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

⁵⁹ Problémem zůstává, jak rozlišit mezi nelikvidní a nesolventní bankou. Likvidita obecně znamená schopnost dostát svým závazkům vůči klientům v kterémkoliv okamžiku, týká se tedy každodenní činnosti. Solventnost má význam především v krizových situacích. Často v praxi ale nevede mezi těmito pojmy ostrá hranice. Revenda (1995)

Jako konkrétní situaci můžeme uvést skandinávskou bankovní skupinu Nordea⁶⁰. Přestože došlo k řadě diskuzí a podepsání mezinárodních dohod mezi guvernéry příslušných centrálních bank, není jasně řečeno, kdo by byl přímo zodpovědný za řešení krize této banky. Riksbanken, centrální banka Švédska jako mateřské země, byla dosud neochotná připustit jakoukoliv formální zodpovědnost v souvislosti s poskytnutím finanční pomoci. Dle jejího stanoviska: „... je nepravděpodobné, že by mateřská země byla ochotná nést jakékoliv náklady spojené s finanční pomocí. Namísto toho by měla být hostitelská země schopná zajistit kontinuitu podnikání zahraniční skupiny.“⁶¹ Na druhou stranu je to mateřská země, která má v sázce kapitál, zdroje a reputaci.

Jak je vidět z některých prohlášení, tato situace není jednoduchá a zřejmě neexistuje jednoznačné řešení. Vraťme se ještě k problému Nordea. Jak cituje Moe: „Podle platné evropské legislativy bankovní dohled a krizový management by byl v zásadě na švédské straně. Byly by však finské autority ochotné akceptovat situaci, kdy Švédsko převezme zodpovědnost za nejdůležitější banku finského finančního systému? A bylo by Švédsko ochotné vyřešit bankovní krizi ve Finsku?“

Systém regulace je jednoznačnější v případě, že se jedná o pobočkovou strukturu. Tento systém organizace se často objevuje v případě korporátního bankovníctví, jelikož pobočka může čerpat z finanční síly celé skupiny. V ostatních oblastech se s pobočkami zahraničních bank tak často nesečkáváme. Nicméně nedávná změna v legislativě připravila půdu pro další rozvoj pobočkové struktury, a tak se vyostřila i diskuze ohledně rozdělení pravomocí. V rámci poboček platí, že domácí supervizor zodpovídá za celou skupinu. Hostitelské země nemají téměř žádný vliv na krizové řízení této banky. To vyvolává obavy, zejména pokud se jedná o pobočku významnou pro lokální trh. Teoreticky se může mateřská země rozhodnout zavřít zahraniční banku bez zvážení dopadů na finanční stabilitu cizí země.

V současnosti se zdůrazňuje koordinace a komunikace všech zúčastněných zemí. V souvislosti s plánovaným přechodem banky Nordea na pobočkovou strukturu požadují vlády v hostitelských zemích ujištění, že budou aktivně zahrnuty do případného řešení krizové situace.

---

⁶⁰ Nordea je skandinávská banka, jejíž struktura je založena na síti dceřiných společností vzniklých z bývalých samostatných bank: Merita Bank (Finsko), Nordbanken (Švédsko), Unibank (Dánsko) a Christania Bank og Kreditkasse (Norsko). Banka operuje jako skupina právně nezávislých společností, ale se společnými podnikovými segmenty. Nordea oznámila, že plánuje změnit současnou strukturu na pobočkovou a vytvořit tzv. Evropskou společnost. Moe v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

⁶¹ Moe v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

Zodpovědnost za řízení bankovní krize také souvisí s velikostí banky v poměru k síle ekonomiky. Následující tabulka uvádí účetní hodnotu majetku několika evropských bank k velikosti HDP mateřské země. Podle očekávání nejvyšší čísla nalezneme u malých zemí, jako jsou Belgie, Nizozemsko, Švýcarsko. Například hodnota United Bank of Switzerland k HDP Švýcarska v roce 2004 byla 12,5 % na rozdíl od 1,2 % u německé Deutsche Bank. Pro porovnání s USA, Citigroup reprezentuje 0,91 % domácího HDP. Během let 1997 a 2004 sledujeme zvýšení podílů, což podtrhuje trend konsolidace. Jestliže jako příklad použijeme případ banky Crédit Lyonnais, která stála francouzské daňové poplatníky v roce 1991 dvojnásobek její účetní hodnoty, při potenciálním krachu největší švýcarské banky by se částka mohla vyšplhat až na 24 % švýcarského HDP.

Tabulka 4.1: Velikost vybraných bank ve vztahu k HDP

Země	Banka	Majetek (v mld.€)	Majetek/HDP		
			2004	2000	1997
Velká Británie	HSBC	75.6	4.8 %	2.26 %	2 %
Velká Británie	RBS	52.3	3.3 %	2.43 %	0.51 %
Španělsko	SCH	4	5.5 %	4.3 %	1.75 %
Francie	BNP-Paribas	35	2.2 %	1.69 %	0.8 %
Holandsko	ING Groep	30	6.5 %	6.65 %	5.94 %
Francie	Crédit Agricole	29	1.86 %	1.86 %	1.55 %
Švýcarsko	Crédit Suisse	27	13.1 %	10.55 %	5.63 %
Německo	Deutsche Bank	26	1.2 %	1.34 %	0.9 %
Švýcarsko	UBS	25.8	12.5 %	12.37 %	8.65 %
Velká Británie	Barclays	24	1.5 %	1.52 %	1.28 %
Holandsko	Rabobank	22	4.8 %	3.73 %	2.84 %
Francie	SocGen	22	1.4 %	1.16 %	0.89 %
Holandsko	ABN AMRO	19	4.1 %	4.09 %	3.88 %
Belgie	Fortis*	14	1.9 %	2.27 %	1.33 %
Švédsko	Nordea	12.4	4.5 %	n/a	n/a
Belgie	KBC	12	4.48 %	2.85 %	1.28 %
USA	Bank of America	88.5	0.91 %	0.59 %	0.24 %
USA	Citigroup	97.3	1 %	0.75 %	0.5 %

*V případě belgicko-holandské banky Fortis bereme sumu obou HDP.

Zdroj: Thomson Analytics v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

V případě, že mezinárodní banka je ve vztahu k velikosti ekonomiky mateřské země nepoměrně velká, nemusí být tato země ochotná podporovat zahraniční organizace této skupiny. Setkáváme se tak s opakem „too large to fail“ problému, nazvěme ho např. „too large to save“. Pokud je finanční skupina organizována na bázi dceřiných společností, omezené ručení sice redukuje potenciální náklady mateřské společnosti,

potażmo země, stále zde však existuje otázka ztráty reputace, jejíž náklady mohou převážit.

4.2.1 Pravidla supervize v rámci EU

Jaká jsou konkrétní pravidla pro bankovní dohled v rámci Evropské unie? S postupnou expanzí bank za hranice států vzrůstala také potřeba vymezit odpovědnosti zúčastněných stran. První takovým počinem byl tzv. Basilejský konkordát – 5stránkový dokument vydaný v roce 1975, revidovaný v roce 1983, který měl podobu doporučujících pokynů a které se všichni členové komise zavázaly implementovat. Basilejská komise pro bankovní dohled⁶² tehdy stanovila, že bankovní organizace by měly být regulovány kooperativně jak domácí, tak cizí zemí. Konkordát pověřil mateřskou zemi odpovědností za konsolidovaný dohled nad globálními bankovními organizacemi, zatímco hostitelské zemi byla přidělena odpovědnost za supervizi lokálních operací zahraničních a domácích bank a povinnost poskytovat relevantní informace ostatním zemím. Hlavním cílem tohoto nařízení bylo:⁶³

- Zajistit, aby se žádná cizí banka nevyhnula dohledu. Problémy mohou nastat například v situaci, kdy je cizí instituce klasifikována jako banka pouze na domácím trhu, nikoliv na zahraničním. Nebo naopak v případě, že hostitelská země považuje dohled nad zahraniční mateřskou společností za nedostatečný.
- Zajistit, aby dohled byl adekvátní. Tento požadavek vyžaduje úzkou spolupráci mezi všemi zahrnutými zeměmi. Orgány hostitelské země jsou zodpovědné za zahraniční banky operující na jejich teritoriu jako samostatné instituce, zatímco zodpovědnost orgánů v mateřské zemi se týká konsolidovaných aktivit celé skupiny.

Pro určení supervize je zásadní, zda zahraniční banka operuje na cizím území prostřednictvím dceřiné společnosti, nebo pobočky.

---

⁶² Basle Committee on Banking Supervision

⁶³ BIS (1975)

Struktura dceřiných společností

V případě bankovní struktury tvořené dceřinými společnostmi se hlavní zodpovědnost přesouvá do hostitelské země, která má za povinnost kontrolovat solventnost všech dceřiných společností zahraničních bank, které působí na jejím území. Tento přístup vychází z postavení dceřiných společností jako samostatného právního subjektu. Současně na základě konsolidovaného dohledu orgány mateřské společnosti zjišťují, do jaké míry je ovlivněna platební schopnost mateřské společnosti. Mateřská banka jednoduše nemůže být lhostejná k situaci zahraničních dceřiných společností a při svých rozhodnutích musí brát v úvahu výsledky celé skupiny.

Struktura poboček

Tradiční schéma bankovního dohledu založeného na zásadě územní příslušnosti je těžko slučitelné s podmínkami jednotného vnitřního trhu. Proto byl přijat přístup kontroly domovským členským státem. Toto pojetí umožňuje úvěrové instituci provozující činnost v jiném členském státě buď prostřednictvím pobočky, nebo poskytováním služeb přes hranice, aby podléhala dohledu ze strany orgánů mateřského státu. Tato zásada uděluje domovské zemi pravomoci v oblasti vydávání oprávnění, správní kontroly, účetnictví, sledování vnitřního vedení a finančních standardů.

Hostitelskému státu jsou přiznány tzv. zbytkové pravomoci, které se týkají především:

- dohledu nad likviditou poboček,
- úplné odpovědnosti za uplatňování měnové politiky,
- spolupráci při zajištění krytí tržních rizik.

Hlavní zodpovědnost však leží na domovském státu. V případě této organizační struktury nelze oddělit jednotlivé pobočky od mateřské instituce, a je tedy nutné je kontrolovat jako celek a nikoliv separovaně od mateřské banky.

Na základě předchozích zkušeností došli členové Komise k závěru, že je třeba zlepšit uplatňování těchto pravidel v praxi. Některé z principů proto byly přeformulovány a vyústily v roce 1992 do vydání Minimálních standardů⁶⁴.

---

⁶⁴ Minimum Standards for the Supervision of International Banking Groups and their Cross-border Establishments

Jednalo se o čtyři ustanovení:⁶⁵

- Všechny mezinárodní bankovní skupiny a banky by měly být pod dohledem mateřské země, která provádí konsolidovaný dohled.
- Penetrace banky na cizí trh by měla být odsouhlasena jak hostitelskou, tak mateřskou zemí.
- Orgány dohledu by měly mít právo získat informace od zahraničních poboček či dceřiných společností, jejichž mateřská společnost spadá pod jejich dohled.
- Pakliže hostitelská země určí, že jakákoliv z minimálních povinností není splněna, může využít restriktivních opatření nezbytných k zamezení zvýšeného rizika včetně zákazu založení banky na jejím území.⁶⁶

Další vývoj si vyžádal rozšíření základních standardů pro bankovní dohled, které vedlo k formulaci Základních principů pro efektivní bankovní dohled vydaných pod záštitou Basilejské komise v roce 1997.⁶⁷ Tento dokument stanovil 25 základních pravidel týkajících se 7 oblastí:

- předpoklady pro efektivní bankovní dohled,
- licence a struktura,
- opatrnostní požadavky na regulaci,
- metody bankovní supervize,
- informační požadavky,
- formální pravomoci supervizorů,
- mezinárodní bankovníctví.

Těchto 25 základních principů představuje minimální požadavky a je možné, a často také nutné, je rozšířit či přizpůsobit riziku a finančním systémům individuálních zemí.

Úpravou mezinárodního bankovníctví se zabývají konkrétně 3 články, které ukládají, že.⁶⁸

- Bankovní dohled musí být praktikován na základě globální konsolidované báze, která se týká všech mezinárodně aktivních bankovních organizací.

---

⁶⁵ Basel Committee on Banking Supervision (1992)

⁶⁶ V roce 1996 vydala Basilejská komise dokument The Supervision of Cross-border Banking, který obsahuje 29 doporučení na zlepšení v souvislosti s aplikací minimálních standardů. Jako největší nedostatek přiznává obtížný přístup k informacím a neexistenci všeobecných standardů pro posouzení efektivního dohledu.

⁶⁷ Basel Committee on Banking Supervision(1997)

⁶⁸ Basel Committee on Banking Supervision(1997)

Domácí supervizor musí zabezpečit, aby mateřská banka měla přehled nejen o svých zahraničních pobočkách, ale také dceřiných společnostech. Tento přehled může být vykonáván např. vnitřními kontrolami, pravidelnou výměnou informací a jejich ověřováním.

- Klíčovým prvkem v rámci konsolidovaného dohledu je zajištění kontaktu a výměny informací mezi všemi zahrnutými zeměmi.
- Orgány bankovního dohledu musí vyžadovat, aby lokální operace zahraničních bank byly řízeny standardy na stejně vysoké úrovni, jaká se vyžaduje po mateřské instituci, přičemž musí sdílet všechny informace potřebné k vykonávání konsolidovaného dohledu.

Basilejská komise upozorňuje zejména na důležitost systematické výměny informací, zdůrazňuje, že efektivní spolupráce mezi hostitelskými a mateřskými autoritami je centrálním předpokladem pro dohled nad mezinárodními bankovními operacemi. Výměna informací se v praxi zajišťuje pomocí bilaterálních „memoranda of understanding (MoU)“, kde se bankovní regulátoři příslušných zemí dohodnou na sdílení informací a dalších ustanoveních. Tyto vzájemné dohody však často neobsahují důležitá ujednání, například týkající se krizového managementu. Stolz (2002) považuje tato dobrovolná ujednání za nedostatečná, jelikož bez vhodného mechanismu sankcí nelze donutit orgány dohledu zúčastněných zemí, aby výměna informací probíhala řádně a včas. Navrhuje proto doplnit dosavadní systém dohledu jakýmsi nadnárodním koordinačním orgánem, kterému by byly podřízeny národní instituce. Taková organizace by mohla rozhodovat v případě konfliktu mezi zeměmi a měla by možnost udělit sankce vůči jednotlivým státům.

Komise také upozorňuje, že vhodná bankovní regulace musí být doprovázena výbornou tržní disciplínou – tedy podněty stimulující tržní účastníky poskytovat relevantní informace vztahující se k výsledkům a fungování dané organizace. Tržní signály jako cena akcií a úrokové míry poskytují základní zdroj informací a zvyšují disciplínu na trhu.

Zahraniční účast na bankovním trhu však s sebou přináší i některé problémy oslabující tržní disciplínu. V případě, že zahraniční přítomnost na daném trhu představuje pouze malé procento v poměru k celkové velikosti společnosti, nebude mít signifikantní efekt na cenu akcií mateřské společnosti. Investoři se zajímají spíše o finanční výsledky celé skupiny než o strukturu jejich výnosů, pokud jsou ztráty

v jedné oblasti vykompenzovány zisky jinde. Pakliže po převzetí přestanou navíc akcie zahraniční dceřiné společnosti být obchodovány na burze, hostující země ztrácí jeden z důležitých kanálů tržní disciplíny.

Basilejská komise se snaží minimalizovat tyto nedostatky pravidly pro corporate governance, kdy doporučuje používat strukturu tzv. nezávislých boardů, které jsou zodpovědné za výkony dané společnosti včetně ochrany svých věřitelů. Další pravidla pro zachování tržní disciplíny navrhuje např. Graf, O'Dogherty.⁶⁹ Mimo jiné povinné zapsání určité části kapitálu na burze nebo vydání podřízeného dluhu, což by posílilo možnosti monitoringu a zvýšilo vliv nad bankovními managery.

V průběhu roku 2007 a 2008 by také mělo dojít k přechodu z režimu Basel I na Basel II, který stanovuje nová kritéria pro výpočet kapitálové přiměřenosti citlivější ve vztahu k riziku operací. Jednu ze změn, která má dopad na mezinárodní bankovníctví, představuje pravidlo, že výše kapitálu vyžadovaného pro krytí daných aktivit je menší, pokud jsou tyto aktivity diversifikovány. Tato novinka podporuje bankovní expanzi, jelikož ze zakládá na předpokladu, že rozdílné ekonomické cykly v jednotlivých zemích umožňují diversifikaci bankovního portfolia a snížení rizika.

4.3 Riziko

Bankovníctví již z podstaty poskytovaných služeb zahrnuje škálu různého rizika. Uvedme klíčové druhy rizika:

- **Úvěrové riziko:** Primární aktivitou komerčních bank je poskytování úvěrů, potřebuje tedy odhadnout bonitu klientů. Přestože banky využívají sofistikované modely ratingu, existuje pravděpodobnost, že klient nebude schopen dostát svým závazkům dle sjednaného kontraktu. Toto riziko se nevztahuje pouze k úvěrům, ale i k ostatním druhům angažovanosti, například zárukám. Aby banka snížila toto riziko, snaží se eliminovat koncentraci úvěrů vůči jednomu či skupině dlužníků, ekonomickým sektorům či geografickým oblastem.
- **Geografické riziko:** Mezinárodní bankovníctví zahrnuje také riziko země, kde daná banka působí či kam směřuje své aktivity. Toto riziko se může týkat např. ekonomického, sociálního či politického prostředí.

---

⁶⁹ Graff, O'Dogherty v Caprio, Evanoff, Kaufman (2006)

- **Tržní riziko:** Představuje dopady změny tržních podmínek, například se jedná o případnou ztrátu při pohybech cenové hladiny či vývoji směného kurzu, pokud banka více operuje s cizí měnou.
- **Úrokové riziko:** Vztahuje se na dopady při pohybu úrokové míry. Riziko se dotýká jak příjmů a ekonomické hodnoty aktiv, tak pasivní strany rozvahy v závislosti na směru změny úrokové míry. Přestože úrokové riziko představuje nevyhnutelnou daň finančních služeb, je třeba ho brát na zřetel např. při posuzování časového souladu aktiv a pasiv nebo při používání finančních derivátů.
- **Riziko likvidity:** Dělí se na dvě kategorie:
  - Riziko financování („Funding Risk“) – riziko ztráty v případě momentální platební neschopnosti subjektu. Jedná se o riziko neschopnosti subjektu zajistit dostatečnou hotovost při daném portfoliu aktiv a pasiv o určitých splatnostech a úrokových mírách.
  - Riziko tržní likvidity („Market Liquidity Risk“) – riziko ztráty v případě malé likvidity na trhu s finančními nástroji. Toto riziko lze popsat jako riziko, které spočívá v neschopnosti dostatečně rychle zlikvidnit finanční nástroje, a to v potřebném objemu a za rozumnou cenu.
- **Operační riziko:** Obvykle se pod operačním rizikem rozumí možnost vzniku ztráty v důsledku provozních nedostatků a chyb. V úzkém pojetí lze za operační riziko považovat riziko plynoucí z operací (= provozu) firmy. V širokém pojetí spadají do této kategorie všechna rizika, která nelze přiřadit k riziku kreditnímu, tržnímu nebo likvidnímu. Nejvýznamnější z operačních rizik představují selhání vnitřních kontrol a corporate governance. Zahrnuje také chyby či nedostatky informačních technologií či jiná vnější rizika jako třeba přírodní katastrofy.
- **Právní riziko:** V sobě obsahuje riziko nepříznivého vývoje v souvislosti s neadekvátním nebo nesprávným právním rozhodnutím nebo dokumentem. Navíc existující zákony mohou selhat při řešení sporů zahrnujících banku či určité soudní rozhodnutí, které na ni může mít negativní dopad. Riziko pro fungování a strategii banky představuje i nová legislativa či její změna.

- **Riziko ztráty reputace:** Již samotná povaha bankovních služeb vyžaduje vytváření důvěry zákazníků a dalších zúčastněných stran. Riziko ztráty reputace v souvislosti s bankovními operacemi či rozhodnutími tak může mít dalekosáhlé důsledky.

Jaké dopady mají změny bankovního odvětví na výše zmíněná rizika? Podléhají velké firmy většímu riziku než malé firmy? Existuje rozdíl mezi rizikem, které podstupuje konglomerátní a nekonglomerátní firma? Souvisí systematické riziko s konsolidací? To jsou časté otázky spojené se změnami na bankovním trhu. Obecně lze na tuto problematiku nahlížet ze dvou úrovní. Jednak z pohledu jednotlivých institucí a také podle rychlosti či šířky přenosu na další organizace či jiné účastníku trhu.

4.3.1 Riziko individuálních institucí

Konsolidace může poskytovat nové podněty pro podstupování rizika, ceteris paribus. Samotný proces fúze či akvizice zvyšuje krátkodobě některá rizika. Jedná se o poměrně náročný proces vyžadující technologické i personální změny. Při sloučení společností se také mění koncentrace na trhu, což vyvolává pozornost národních regulátorů.

Konsolidace na jednu stranu umožňuje větším firmám zvýšit odolnost proti šokům dosahováním vyšších zisků využitím úspor z rozsahu. Na druhé straně úspory z rozsahu mají své limity díky větším nákladům na řízení velkých komplexních společností. Pokud fúzí vznikne banka velmi významné velikosti pro místní trh, vznikají podněty pro podstupování většího rizika. Velké banky mohou začít morálně hazardovat, spoléhající na strategii „too big to fail“.

Internacionalizace umožňuje využít úspor z rozsahu a diversifikovat portfolio geograficky, tedy snížit rizikový profil těch firem, které expandují na cizí trhy. Nicméně velké mezinárodní banky se zaměřují zejména na vysoce bonitní zákazníky, což může ve finále segmentovat trh tak, že domácí banky budou obsluhovat méně solventní zákazníky, a tím pádem zhoršovat jejich rizikovost. Konkurenční tlaky mohou vyvolat tendence pronikání do rizikovějších oblastí. Větší diversifikace poskytovaných služeb a produktů na jedné straně dovoluje využít úspor ze sortimentu, na druhé straně vede k prolínání bankovních a nebankovních aktivit, což vyžaduje bedlivější monitoring.

Tedy pokud úspory z rozsahu a ze sortimentu a benefity z diversifikace velkých společností převáží nevýhody spojené s velikostí organizace, pak by větší banky a konglomeráty měly být méně rizikové než malé. Naopak, pokud investiční strategie směřují k vytvoření bank, které jsou „too big to fail“ či jiných podobných cílů, pak by velké specifikované banky měly vykazovat vyšší rizikový profil.

Podle výzkumu, který provedli Bartholomew, Nicoló, Zaman, et al. (2003)⁷⁰, konsolidace a konglomerace, zachycená jako růst velikosti společnosti a rozšíření jejích aktivit, nejsou spojeny s nižší úrovní rizika. Naopak větší společnosti s více diverzifikovanými aktivitami vykazovaly větší míru podstupovaného rizika. Velké banky neměly výrazně vyšší zisky, navíc byly zadluženější a nedosahovaly nižší volatility výnosů než malé banky. Výsledky dokládají, že faktory vedoucí k podstupování vyšší úrovně rizika vyvažují redukci rizika z úspor z rozsahu či produktové a geografické diversifikace.

4.3.2 Systematické riziko

Banky, stejně jako jiní účastníci trhu, jsou vystaveny šokům, které vznikají v reálné ekonomice. Tyto šoky se poměrně snadno mohou přenést na další organizace, případně celý finanční sektor. V současném světě se přenáší šoky z jednoho trhu na druhý (resp. z jedné země do druhé) obrovskou rychlostí. Jinými slovy způsob jakým globální finanční instituce reagují na události odehrávající se v jedné zemi, urychlil přenos šoků. Případné důsledky, které může vyvolat selhání některé globální finanční instituce, je proto nutné mít na zřeteli.

Jakýkoliv šok má své dopady a transmisní mechanismy. Šířka šoku se definuje jako podíl firem či sektorů, které jsou ovlivněny dopady tohoto šoku. Hloubka šoku zachycuje podíl firem nebo sektorů, které jsou poznamenány následně, sekundárně, tedy intenzitou přenosu šoku. Šokem systematické povahy se označuje takový šok, jehož šířka a hloubka jsou dostatečně velké, aby výrazně ovlivnily alokace zdrojů a mechanismus sdílení rizika finančního systému s dopadem na celou ekonomiku. Podstata systémového rizika spočívá tedy v závislosti, propojenosti firem, potažmo odvětví. Jedná se např. o přímé vazby, jako jsou mezibankovní půjčky, závislost na finančních derivátech atd., a také nepřímé vazby, které vycházejí ze závislosti na stejných či podobných aktivech (např. koncentrace úvěrů do jednoho odvětví).

---

⁷⁰ Výzkum provedli na 500 finančních firmách podle dat z roku 1995.

V posledních letech jsme byli svědky několika bankovních systematických krizí. Jejich počet se navíc za poslední dvě desetiletí zvýšil. Caprio a Kingebiel⁷¹ identifikovali 93 zemí, které prošly systematickou finanční krizí během 80. a 90. let. Jako příklad uveďme krize skandinávských zemí v 90. letech, mexickou krizi v polovině 90. let, případně ve východní Asii po roce 1997.

Stejně jako u individuálního rizika bank i systematické riziko je ovlivněno vývojem na bankovním trhu. Konsolidace částečně zvyšuje systematické riziko, jelikož bankrot velké firmy ovlivňuje jak šířku, tak hloubku šoku. Nicméně menší počet společností v odvětví umožňuje snadnější monitoring ostatních účastníků trhu díky těsnějším vazbám a lepší znalosti trhu. Větší instituce také mají možnost využívat lepších kontrolních systémů a lépe řídit riziko. Na druhou stranu rozšíření poskytovaných služeb, a to i geograficky, může vést ke zvýšení systematického rizika díky tomu, že větší počet společností na finančním trhu se stává více komplexními a je těžší je kontrolovat. Navíc banky působící ve více zemích mohou šířit tyto problémy i do dalších regionů.

Bartholomew, Nicoló, Zaman, et al. (2003)⁷² studovali také závislost systematického rizika a došli k závěru, že rizikový potenciál v bankovníctví, měřený pomocí indikátoru společného podstupování rizika pěti největších bank v každé zemi, se snižuje s koncentrací bankovního sektoru. Naopak dokázali, že vyšší míra koncentrace byla spojena s vyššími úrovní systematického rizika. Tedy konsolidace se zdá být spojena s větším korelovaným rizikem, tedy snižuje diversifikaci bankovních systémů.

4.4 Financování malých a středních podniků

Dopady konsolidace nezahrnují pouze přímé efekty jako zvýšený tržní podíl nebo lepší efektivitu, ale také nepřímé efekty. Jedním z potenciálních nepřímých důsledků může být snížení dostupnosti finančních služeb pro malé zákazníky. Drobní klienti na rozdíl od velkých společností závisí na finančních zprostředkovatelích, zejména obchodních bankách. Většinou jsou to menší banky, které se specializují na poskytování zdrojů menšímu businessu, jelikož pravidla týkající se podílu kapitálu, který mohou půjčit, omezuje obsluhování klientů z korporátního sektoru. Snížení počtu a objemu aktiv menších lokálních bank proto vyvolává obavy.

---

⁷¹ Caprio a Kingebiel v Claessens, Klingebiel, Laeven (2001)

⁷² Výzkum provedli na 500 finančních firmách podle dat z roku 1995.

Konsolidace ovlivňuje nabídku zdrojů v několika směrech. Slučování institucí působících na společném trhu může vést ke zvýšení koncentrace a následnému růstu cen. To se týká především sazeb a poplatků retailového a podnikatelského sektoru, jelikož konkurence v rámci těchto segmentů probíhá na lokálním trhu.⁷³ Studie většinou potvrzují fakt, že ve více koncentrovaných trzích banky účtují vyšší sazby na malé úvěry. Je nepravděpodobné, že by konsolidace zvýšila významně tržní sílu i vůči velkým klientům, kteří si typicky mohou vybrat mezi dodavateli finančních služeb na širším trhu. Kromě vlivu na výši ceny mohou konsolidované instituce také snížit přístup ke zdrojům, a to jak zavíráním poboček, tak přesunem do jiných oblastí nabízených produktů a služeb. Banky se často snaží využít nových příležitostí daných větší velikostí instituce a více směřují své aktivity ke korporátnímu a institucionálnímu bankovníctví.

V praxi se však nepotvrdilo omezení služeb vůči všem malým zákazníkům, ale pouze vůči zákazníkům, kteří vyžadují úzký vztah s bankou, což jsou typicky malé a střední podniky. Proces poskytování finančních prostředků či jiných služeb malým, informačně neprůhledným klientům se odlišuje od úvěrování velkých transparentních firem. Vyžaduje jiný přístup, politiku i technologie a je poměrně náročný na monitoring. Například výzkum ČNB⁷⁴ empiricky prokázal, že jednou z determinant kreditního rizika je velikost podniku. Čím větší podnik, tím nižší riziko platební neschopnosti vůči věřitelům. Jako nejvíce rizikové se ukázaly podniky s 1-9 zaměstnanci.

Existenci asymetrických informací se banky snaží překonat definováním podmínek ve smlouvě při uzavírání kontraktu. Během trvání vztahu s klientem však banky získávají informace o chování a vývoji klienta, které mohou využít k predefinování podmínek. Výzkumy ukázaly, že dlouhodobá vazba – banka versus dlužník vytváří hodnotu.⁷⁵ Získat potřebné údaje o klientech a být schopen je monitorovat mohou banky nejlépe prostřednictvím lokální přítomnosti. Dow argumentuje: „Čím blíže jsou banky ke svým potenciálním dlužníkům, tím mají o nich lepší informace a tím jsou lépe schopni ohodnotit riziko.“⁷⁶

---

⁷³ V tomto smyslu pod pojmem lokální trh rozumíme vysloveně region či jinou úzkou oblast v blízkosti působení malých klientů. V ostatní části práce většinou pojem lokálního trhu splývá s národním trhem dané země.

⁷⁴ ČNB (2007a)

⁷⁵ Berger (1994)

⁷⁶ Williams v Gardener, Versluys (2001)

V roce 1997 provedl Berger⁷⁷ výzkum týkající se změn v dostupnosti zdrojů pro SME podniky na základě analýzy dat o bankách v USA. Vychází z porovnání velikosti instituce před a po spojení, bere ovšem zároveň v potaz i další efekty konsolidace.

- **Statický efekt** – změna ve sklonu k úvěrování malých a středních firem v důsledku spojení bank, které bude přesně odpovídat součtu velikosti původních bank. Vychází z předpokladu, že vzniklá instituce bude mít stejný sklon k úvěrování daného segmentu jako ostatní instituce obdobné velikosti a charakteristik.
- **Restrukturalizační efekt** – předpokládá, že sloučení nemusí vést k vytvoření instituce, která by odpovídala prostému součtu velikosti původních institucí. Tedy pokud fúzuje banka s aktivy v hodnotě 400 mil. USD s bankou o aktivech 600 mil. USD, pak výsledná hodnota se může rovnat např. 800 mil. USD. Taková situace může nastat například, pokud cílem je snížení přebytečné kapacity na trhu. Redukce z 1 mld. na 800 mil. vede k zvýšení zdrojů pro SME, jelikož menší instituce mají větší proporce v tomto sektoru.
- **Přímý efekt** – změna v orientaci. Jak se liší vzniklá banka ve své politice od banky s podobnými charakteristikami.
- **Externí efekt** – odpověď dalších poskytovatelů na stejném trhu. Změny konkurenčního prostředí mohou vyprovokovat významné reakce ostatních soupeřících firem ve smyslu jejich nasměrování, které buď může podpořit, nebo vykompenzovat aktivity konsolidovaných firem.

Výsledky provedené analýzy potvrzují teorii, že se zvyšující se velikostí banky podíl aktiv věnovaný na úvěry malým a střední podnikům klesá, konkrétně 9 % z celkových aktiv při slučování malých bank a 2 % pro velké banky. Tato pozorování mohou vést k závěru, že tím, jak jsou bankovní aktiva přesunuta od menších k větším institucím v důsledku fúzí a akvizic, celková nabídka úvěru pro SME značně poklesne. Berger uvádí extrémní případ, pokud by byl bankovní sektor v USA konsolidován tak, že všechna bankovní aktiva by držely velké instituce s aktivy překračující 10 miliard USD, a pokud by sklon k půjčování zůstal stejný, zdroje by se snížily více než o polovinu z 160,4 mld. USD na 79,1 mld. USD. Toto je ovšem statická analýza, která předpokládá, že sklon k půjčování je statický, tedy závisí pouze na velikosti banky.

---

⁷⁷ Berger (1997)

Tyto závěry ignorují reakci ostatních subjektů na trhu, které mohou zaplnit nedostatečnou nabídku. Je pravděpodobné, že pokud neexistují strukturální či regulatorní překážky, v dlouhodobém horizontu by byla nedostatečná nabídka doplněna alternativními zdroji financování.

Změna poskytovatele finančních služeb s sebou však přináší řadu problémů jak pro poskytovatele, tak i klienta. Jak již bylo řečeno výše, dlouhodobý vztah umožňuje poskytnout zákazníkovi lepší podmínky, klient tak je nucen zaplatit tzv. „switching costs“ spojené se ztrátou těchto výhod. Nemluvě o poplatcích, administrativní a časové náročnosti spojené s přechodem k jiné bance. Znalost klienta také umožňuje bance lépe ohodnotit riziko. Bariéry existují i na opačné straně. Založit finanční instituci není jistě jednoduchý proces a vyžaduje velké množství kapitálu. Některé studie dospěly k závěru, že nové banky jsou méně efektivní než vyspělé banky stejné velikosti, rozdíl se smazává až asi po 9 letech působení na trhu.⁷⁸

Podíváme-li se na analýzu jednotlivých typů transakcí, fúze obecně snižuje dostupnost zdrojů více než akvizice, které vedou spíše k zachování dosavadní politiky a strategie. Akvizice však často následně vedou k „family mergers“ v rámci skupiny. Negativní dopad na malé podniky mají zejména fúze velkých bank, při sloučení malých bank často naopak dochází k opačnému efektu. Pokud výsledná instituce nepřekročí ještě určitou hranici velikosti potřebnou pro financování vyžadující významné zdroje, větší kapacita jí umožňuje prohloubit aktivitu v oblasti úvěrování menších a středních podniků.

V kontinentální Evropě jsou tradice regionálního bankovníctví velmi silné (např. ve Francii, Belgii na rozdíl od Velké Británie, kde neexistují speciální regionální finanční instituce). Objevují se proto obavy, které podpořila například i Evropská komise, že v případě plně konkurenčního finančního trhu by některé segmenty mohly být nedostatečně obslouženy.

---

⁷⁸ DeYoung and Hasan (1998) v Berger (1999)

5 Bankovní sektor v České republice

5.1 Stručná historie

Nyní bych se chtěl podrobněji věnovat bankovnímu prostředí v České republice. Postavení bankovního sektoru v České republice (resp. i dalších bývalých komunistických zemí) se vyznačuje řadou specifik. Více než padesát let bankovní trh prakticky vůbec neexistoval a po přechodu na tržní hospodářství musel být vybudován od úplného začátku. Počáteční kroky tak vedly k vytvoření dvoustupňové bankovní soustavy, kdy první komerční banky vznikly z rozdělení původní socialistické monobanky. Nicméně bankovní sektor trpěl řadou problémů zděděných z centrálně plánované ekonomiky. Za účelem ozdravení bank byla v roce 1991 založena (v rámci tzv. Konsolidačního programu I) Konsolidační banka, která převzala nedobytné pohledávky.

Postupně vznikala řada dalších bank. Politika udělování licencí byla v té době motivována zejména zvýšením konkurence čtyřem existujícím bankám, nicméně rozsáhlá expanze později zapříčinila vážné problémy celého finančního systému. Problémy začaly být evidentní v polovině 90. let a týkaly se zejména malých bank převážně s českým kapitálem. Česká národní banka se obávala zejména možnosti ztráty důvěry v celý bankovní sektor, a proto představila další Konsolidační program – některým bankám odebrala licenci, nebo hledala investory, kteří by pokryli potenciální ztráty. Tyto kroky však nepřispěly ke zlepšení situace. Ta vyústila ve vytvoření Stabilizačního programu v roce 1996, ani ten ovšem nevedl k očekávaným výsledkům.

Negativní vývoj ekonomické situace a špatný legislativní rámec navíc zapříčinily zhoršování finančního stavu i velkých bankovních institucí. Stát jako největší akcionář musel pro záchranu těchto bank sáhnout „hluboko do kapsy“. Odhaduje se, že částka poskytnutá pouze České spořitelně a Komerční bance dosáhla během období 1998-2000 asi 76 mld. Kč.⁷⁹ Tyto operace sice dočasně zachránily velké banky, znamenaly však logický krok k jejich další privatizaci. Všechny významné bankovní instituce tak byly z velké části prodány zejména zahraničním investorům.

---

⁷⁹ Bárta, Singer (2005)

Tabulka 5.1: Vývoj počtu bank v ČR

	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06
Velké banky	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4
Střední banky	2	5	10	9	13	12	12	11	10	9	10	10	9	9
Malé banky	32	30	24	19	13	12	9	8	8	9	6	6	5	5
Pobočky zahraničních bank	7	8	10	9	9	10	10	10	9	9	9	9	12	13
Stavební spořitelny	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Banky v nucené správě	1	1	0	5	4	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Banky celkem	52	55	55	53	50	45	42	40	38	37	35	35	36	37

Zdroj: Palouček (2006)

V současné době můžeme bankovní sektor v České republice považovat za stabilizovaný, vykazující zdravé finanční výsledky s dostatečným kapitálem na krytí rizika. Přestože se v některých ohledech (viz kapitola 3) liší od západních ekonomik, snese porovnání se středně velkými zeměmi západní Evropy.

5.2 Současná situace

V současnosti svou strukturou odpovídá český bankovní sektor novým přistupujícím členům EU, tak jak byla popsána výše. Na bankovním trhu operuje 37 bank (rozbor jednotlivých typů viz tabulka výše) s celkovou hodnotou aktiv ve výši 3 152 mld. Kč, což je přibližně 117,8 mld. euro⁸⁰, tedy sice nad průměrem nových členských států, ale hluboce za státy EU15.⁸¹

Vstupem České republiky do Evropské unie začal na našem území platit princip jednotné bankovní licence, a tudíž se výrazně usnadnil vstup zahraničních bank. Do současnosti jsme sice nebyly svědky žádného masivního přílivu cizích bank na náš trh, přesto má tato skutečnost relativně velký význam. Chování bank a úroveň konkurence totiž neovlivňuje pouze skutečný počet lokálních konkurentů, ale i samotná hrozba možnosti vstupu nových subjektů. Od roku 2004 na trhu byly založeny 4 nové zahraniční pobočky, letos se k nim přidává ještě níže zmiňovaná mBank. Legislativa EU navíc umožňuje také poskytovat bankovní služby zahraničním subjektům bez nutnosti založení pobočky v rámci volného pohybu služeb. Na území ČR mohlo ke konci roku 2006 takto nabízet služby rovněž 137 bank z členských zemí

⁸⁰ Dle aktuálního kurzu ČNB ze dne 25.11.2007.

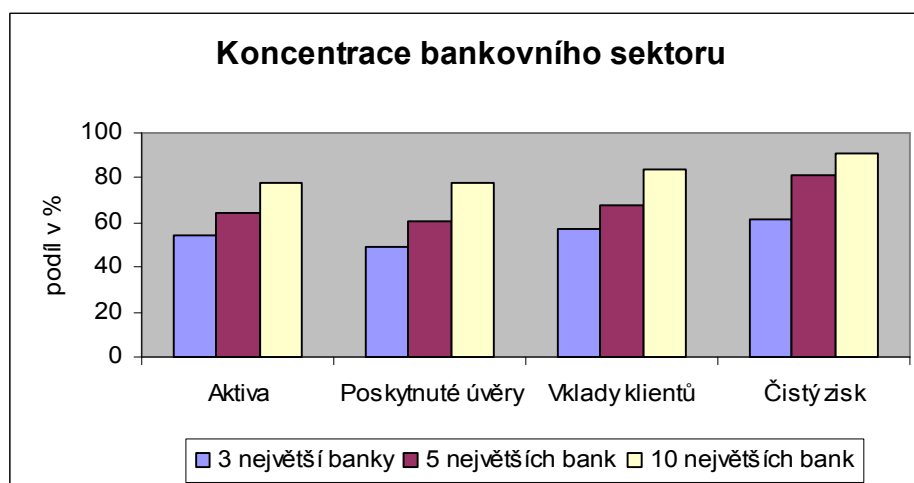
⁸¹ ČNB (2007b)

EU.⁸² Nicméně o rozsahu těchto aktivit nemá ČNB přehled, jelikož se na ně nevztahuje vykazovací povinnost a nespádají pod výkon dohledu ČNB.

Pro české bankovníctví je příznačná vysoká zahraniční přítomnost mezi akcionáři bank. Zahraniční vlastníci kontrolují přímo i nepřímo 97 % celkové bilanční sumy sektoru, přičemž převažují vlastníci ze zemí EU. Zahraniční investoři získali podíly zejména nákupem státních podílů při privatizaci velkých bank, případně koupí již existujících soukromých bank s českým kapitálem. Dalším společnostem pak byly uděleny zcela nové bankovní licence.

Vývoj bankovního sektoru indikuje významné postavení celé skupiny velkých bank, kterou tvoří 4 banky. Aktivity se ovšem vesměs koncentrují do tří vedoucích bank, které dosahují většinou hodnoty přes 55 % celého trhu.

Graf 5.1: Koncentrace bankovního sektoru v ČR

Zdroj: ČNB (2007b)

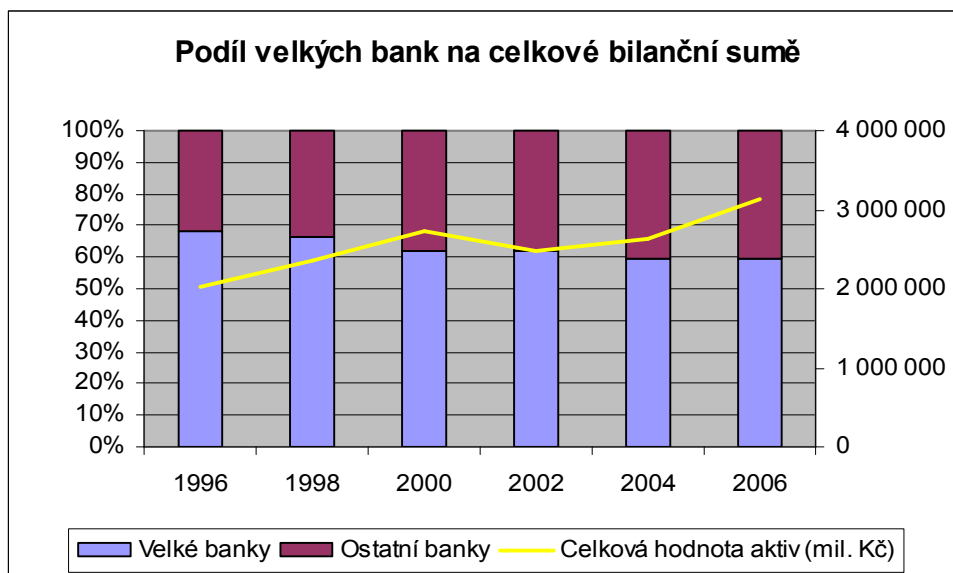
Český bankovní sektor v průběhu let relativně posiloval a v současné době dosahuje poměrně stabilního růstu, od roku 1996 se celková bilanční suma v průměru každé dva roky zvyšuje asi o 10 %.⁸³ Skupina velkých bank (podle definice ČNB banky, jejichž hodnota aktiv je vyšší než 100 mld. Kč⁸⁴) tvoří stále většinu trhu, ale jak pozorujeme z následujícího grafu jejich podíl postupně klesá, a to zejména ve prospěch stavebních spořitelů. Na druhou stranu ze 6 stavebních spořitelů působících na českém trhu jich v roce 2006 polovina patří alespoň částečně do skupiny velkých bank a další dvě do skupiny Raiffeisenbank.

⁸² ČNB (2007b)

⁸³ ČNB (1997, 2001, 2005, 2006a, 2007b)

⁸⁴ Tedy ne nutně pouze tradiční tři velké banky.

Graf 5.2: Vývoj podílu skupiny velkých bank na celkové bilanční sumě

Zdroj: ČNB

V dohledné době tedy můžeme předpokládat, že pozice velkých bank není na českém trhu ohrožena, ovšem se změnami, které v současnosti probíhají v oblasti bankovní struktury (viz dále) a dalšími faktory, lze očekávat pokračování trendu odlivu zákazníků od skupiny tradičních velkých bankovních institucí „velké trojky“.

5.3 Konsolidace českého bankovníctví

Podívejme se nyní, jakými změnami v oblasti konsolidace prochází české bankovníctví a co můžeme očekávat do budoucna. Rok 2007 byl poměrně nabitý událostmi, jelikož byly dokončeny dvě významné fúze. Chtěla bych se proto zaměřit na analýzu toho, jak tyto skutečnosti ovlivní trh a bankovní strukturu České republiky.

Na českém bankovním trhu zaujímá dominantní postavení tzv. „velká trojka“: Komerční banka (člen skupiny Société Générale), Česká spořitelna (člen skupiny Erste Group) a Československá obchodní banka (člen skupiny KBC). Tyto banky jsou vedoucími leadery trhu téměř ve všech kategoriích (např. hodnota aktiv, objem poskytnutých úvěrů a přijatých půjček, počet poboček), i když jejich pořadí na pozicích top 3 se liší pro jednotlivé ukazatele. Všechny tyto banky mají silného zahraničního majoritního vlastníka. Je velmi málo pravděpodobné, že by některý z nich plánoval prodat svůj podíl na stále velmi atraktivním českém trhu. Jinou otázkou ovšem je, zda některý z velkých zahraničních subjektů působících na našem trhu nebude sám účastníkem fúze či akvizice s jinou evropskou či americkou bankou.

Erste Bank ani belgická KBC momentálně nefigurují v žádných konsolidačních kauzách. Zato francouzská Société Générale je zainteresována prakticky v každé nové spekulaci o převzetí v Evropě. Podle analytika společnosti Cyrrus Marka Hatlapatky se nejčastěji hovoří o italském UniCredit. Management Société Générale veřejně oznámil snahu spojit se s jinou bankou tak, aby zabránil případnému nepřátelskému převzetí. V této souvislosti se zmiňuje například spojení s větším francouzským rivalem BNP Paribas.⁸⁵

V současnosti na českém bankovním trhu probíhá několik významných změn v oblasti konsolidace. V roce 2007 došlo k dokončení dvou významných fúzí: spojení HVB Bank a Živnostenské banky a sloučení Raiffeisenbank s eBankou. Jak významné jsou tyto změny a jaké mohou mít dopady na český bankovní trh? Obě tyto transakce mění situaci za velkou trojkou, a i když ani jedna z nově spojených bank nebude svojí velikostí těmto třem gigantům konkurovat, výrazně si polepší v tzv. „druhé lize“.

Podívejme se, jak se změní postavení na bankovním trhu ve vybraných kategoriích. Podle definice ČNB spadá do skupiny velkých bank i HVB Bank, jelikož hodnota jejích aktiv přesahuje hranici 100 mld. Kč. Udrží si však značný odstup od vedoucí velké trojky a svými charakteristikami tak spíše spadá do „druhé ligy.“ Dle výročních zpráv jednotlivých bank z roku 2005 bylo rozdělení na bankovním trhu následující.

---

⁸⁵ Štefková (2007-06-26)

Obrázek 5.1: Změny ve struktuře bankovního sektoru

	Celková aktiva		Objem úvěrů
Velké banky		Velké banky	
ČSOB, a.s.	613 171	ČS, a.s.	239 561
ČS, a.s.	536 780	KB, a.s.	185 225
KB, a.s.	493 738	ČSOB, a.s.	158 316
HVB Bank CR a.s.	165 387	HVB Bank CR a.s.	93 883
Celkem	1 809 076	Celkem	676 985
Střední banky		Střední banky	
Citibank a.s.	77 799	GE Money Bank, a.s.	47 897
Raiffeisenbank a.s.	75 947	Raiffeisenbank a.s.	47 341
GE Money Bank, a.s.	64 163	Hypoteční banka, a.s.	46 202
Hypoteční banka, a.s.	52 393	Živnostenská banka, a.s.	30 863
Živnostenská banka, a.s.	48 898	ČMZRB, a.s.	29 859
ČMZRB, a.s.	47 835	Citibank a.s.	27 860
BAWAG Bank CZ a.s.	33 582	Česká exportní banka, a.s.	20 241
Česká exportní banka, a.s.	25 776	BAWAG Bank CZ a.s.	18 115
Volksbank CZ, a.s.	19 877	Volksbank CZ, a.s.	16 495
Celkem	446 270	Celkem	284 873
Malé banky		Malé banky	
PPF banka a.s.	20 904	J&T BANKA, a.s.	12 188
J&T BANKA, a.s.	17 350	eBanka, a.s.	8 935
eBanka, a.s.	17 347	PPF banka a.s.	7 812
Wüstenrot hypoteční banka a.s.	1 817	Wüstenrot hypoteční banka a.s.	1 498
IC Banka, a.s.	956	IC Banka, a.s.	318
Celkem	58 374	Celkem	30 751
Raiffeisenbank + eBanka	93 294	Raiffeisenbank + eBanka	56 276
HVB + Živnostenská banka	214 285	HVB + Živnostenská banka	124 746

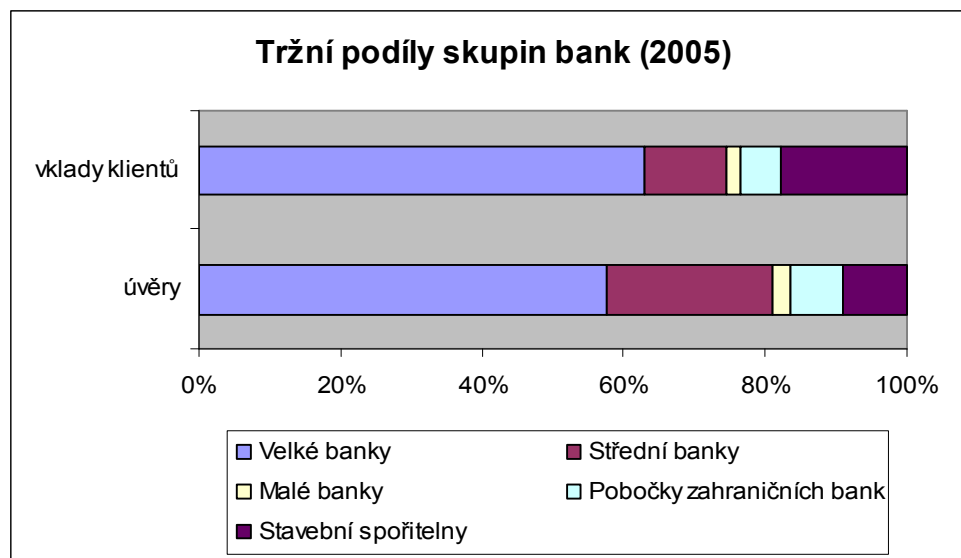
Jak vidíme z této ilustrace, ani sloučením se Živnostenskou bankou se HVB bank nepodaří dotáhnout se na vedoucí trojku, spíše tedy upevní své místo v čele ostatních bank. Jelikož eBanka patří svými charakteristikami k malým ústavům, ani její spojení s Raiffeisenbank významně nezamíchá s bankovním žebříčkem. Ve většině případů se posune na druhé místo za nově vzniklou banku.

	počet poboček*
Velké banky	
ČS, a.s.	646
KB, a.s.	380
ČSOB, a.s.	234
GE Money Bank, a.s.	201
Celkem	1461
Střední banky	
eBanka, a.s.	63
Raiffeisenbank a.s.	54
Volksbank CZ, a.s.	42
Živnostenská banka, a.s.	43
HVB Bank Czech Republic a.s.	24
BAWAG Bank CZ a.s.	15
Hypoteční banka, a.s.	13
Citibank a.s.	8
ČMZRB, a.s.	5
Celkem	267
Malé banky	
IC Banka, a.s.	2
PPF banka a.s.	1
Wüstenrot hypoteční banka a.s.	1
J&T BANKA, a.s.	1
Česká exportní banka, a.s.	1
Celkem	6
* 2006	
Raiffeisenbank + eBanka	117
HVB + Živnostenská banka	67

V tomto pořadí nejsou uvedeny pobočky zahraničních bank ani stavební spořitelny, které by v některých případech ovlivnily celkové pořadí. Tyto bankovní instituce však jsou poněkud odlišné svým charakterem. Většinou se nejedná o klasické univerzální banky, ale zaměřují se spíše na určitý segment. Také jejich pobočková struktura je značně omezená, ve většině případů operují na českém trhu prostřednictvím jedné či několika málo poboček.⁸⁶ Jak je vidět z grafu, skupina velkých, středních a malých bank dohromady pokrývá v oblasti vkladů a úvěrů více než 80 % trhu. Vzhledem k zaměření nově vzniklých bank je proto pro účely znázornění struktury bankovního strukturu postačující porovnat tři výše zmíněné skupiny bankovních institucí.

⁸⁶ Tato charakteristika většinou platí i pro skupinu malých bank.

Graf 5.3: Tržní podíly bankovních skupin v ČR

Zdroj: ČNB (2006a)

Zaměřme se nyní detailněji na tyto dvě fúze. Spojení HVB Bank a Živnostenské banky představuje výsledek jedné z největších evropských bankovních fúzí uskutečněné před dvěma lety, kdy italská UniCredit Bank, do které patří Živnostenská banka, převzala německou HVB Bank. Nově vzniklá banka na českém trhu, která ponese jméno UniCredit Bank, se hodlá zaměřit zejména na kreditní karty a investice drobným klientům, ale také na firemní bankovníctví. „Chtěli bychom být silní především v hypotékách, kreditních kartách, distribuci investičních produktů a obsluze živnostníků svobodných povolání a malých firem. To je pro nás klíčové,“ uvedl ředitel banky Jiří Kunert.⁸⁷ UniCredit se bude snažit zacílit svoje služby zejména na střední a vyšší příjmové skupiny obyvatel. Ve firemním bankovníctví by UniCredit chtěla podle Kunerta během několika let získat první místo. V současnosti je podle dostupných údajů se 121 mld. firemních úvěrů na třetím místě za Komerční bankou a ČSOB.⁸⁸

Další fúzí je spojení Raiffeisenbank s eBankou, kterou tento rakouský ústav koupil loni od skupiny PPF. Na podzim roku 2006 se tak eBanka stala součástí mezinárodní finanční skupiny Raiffeisen International. Narozdíl od spojení Živnostenské a HVB Bank, v tomto případě jde o kombinaci dvou relativně odlišných bank. eBanka přišla v době svého nástupu s velice inovátorským a uživatelsky vstřícným internetovým bankovníctvím a v této oblasti dosáhla poměrně vysoké úrovně. Raiffeisenbank má naopak silnou pozici ve firemním bankovníctví. Stojí tedy proti sobě letitá

⁸⁷ Štefková (2007-09-08)

⁸⁸ Štefková (2007-09-08)

konzervativní banka s obrovským zázemím a ambiciózní banka s pružnou a moderní infrastrukturou. Sloučení obou bank proto vyvolává obavy zejména u klientů eBanky, kteří mají strach, že přijdou o výhody přímého bankovníctví. Banka se chce profilovat také spíše v segmentu střední a vyšší příjmové skupiny občanů a v oblasti malých a středních podnikatelů. Pokud se podaří zkombinovat kvality obou institucí, nově vzniklá banka výrazně posílí v oblasti retailového bankovníctví, kde Raiffeisenbank poněkud zaostávala. Bankám orientujícím se na drobné klienty tak přibude na trhu další silný konkurent.

Spojením obou bank tedy nemůžeme očekávat žádné výrazné změny na bankovním trhu. Uvedené transakce nebudou mít příliš velký dopad ani na koncentraci odvětví. Pokud použijeme jen čistě aditivní metodu (to znamená prostý součet aktivit obou bank), změna se vůbec neodrazí v podílu největších 3 bank. Uvažujeme-li top 5 institucí, nejvíce se nová struktura promítne do oblasti poskytovaných úvěrů, kdy koncentrace vzroste o 3 procentní body.⁸⁹ Sloučením bank však můžeme očekávat jinou strategii a zaměření, proto se uvedené výsledky mohou měnit. Vedoucí pozici si sice stále udrží velké tradiční banky, na druhou stranu nově vzniklé banky představují další konkurenci pro tyto instituce, jelikož budou moci rozšířit své služby do více segmentů. Rozšíření pobočkové struktury jim umožní přístup k více klientům. To by mohlo mít v konečném důsledku pozitivní dopad na bankovní sektor. Poznamenejme ještě, že konkurence v bankovníctví nepřichází pouze od licencovaných bankovních institucí, ale také např. od různých splátkových firem či dalších institucí.

Přestože dvě banky zaniknou, v roce 2007 se český trh také rozroste o nováčky. V listopadu 2007 vstoupila do ČR nová banka – polská mBank, která je značkou polské BRE Bank patřící německé bankovní skupině Commerzbank. Ta slibuje malou internetovou revoluci. Její klienti by měli mít možnost získat přes internet vše, pro co zákazníci ostatních peněžních ústavů musí jít na pobočku. Do konce roku 2010 by chtěla mBank na tuzemském trhu získat 160 000 zákazníků.⁹⁰ Chce se prosadit především nízkými cenami. Její vstup však trh zásadně neovlivní.

Hovoříme-li o internetovém bankovníctví, je zajímavé se podívat, jaká je situace v České republice. Prvním průkopníkem masivního elektronického bankovníctví byla již zmiňovaná eBanka. V současné době však tyto služby poskytují prakticky všechny banky a přímé bankovníctví představuje nezbytnou součást portfolia. Přestože banky

---

⁸⁹ vlastní výpočty na základě výročních zpráv bank a ČNB

⁹⁰ www.mbank.cz

se všeobecně snaží rozšířit tyto služby o co největší počet transakcí a možností, funkce internetového či jiného elektronického bankovníctví jsou do značné míry omezené. To potvrzují i poslední zprávy bankovních stratégů. Banky tedy na jednu stranu investují a rozšiřují přímé bankovníctví, nicméně současně chystají zakládání nových poboček. V roce 2007 ohlásily otevření stovky nových poboček. Stejným tempem chtějí rozšiřovat síť i v dalších letech. Banky tedy mění svoji strategii. Zatímco před šesti, sedmi lety se stovky obchodních míst rušily, nyní se začínají otevírat desítky nových. „Takový je trend. Po etapě, kdy jsme se soustředili na vybudování internetového, telefonního a mobilního bankovníctví, chceme mít víc poboček," říká Tomáš Vaníček, který je zodpovědný za rozvoj distribuční sítě České spořitelny. „I když si klienti čím dál víc služeb dělají přes přímé bankovníctví, osobní obsluha je u některých služeb nenahraditelná."⁹¹

Hustá síť poboček tedy představuje výhodu zejména pro banky, které se zaměřují na drobné klienty. Jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, asymetrická informace a vztah mezi klientem a bankou jsou obzvláště důležité v oblasti menších podniků. Vzhledem k plánovanému rozšiřování distribuční sítě a chystanému zaměření nově vzniklých bank se nemusíme obávat negativního dopadu na tento segment. Naopak můžeme očekávat spíše rozšíření nabídky úvěrů pro SME podniky a větší dostupnost služeb.

Poslední změnou, která se spíše týká budoucnosti bankovního sektoru, je ohlášení záměru prodeje tuzemské Bawag Bank, kterou plně ovládá rakouská banka Bawag. Termín ještě není pevně stanoven, ale majitel počítá s co nejrychlejším prodejem. Zájem projevíly některé banky z „druhé linie“, např. italská Banco Popolare di Verona, která koupila již IC banku, nebo HSBC Bank.

5.4 Bankovní dohled a zahraniční vlastníci

Vlastnická struktura bank je charakteristická přítomností zahraničního kapitálu. Asi 72 % akcionářů bank pochází ze zemí EU, 8 % z USA, 12 % tvoří český soukromý kapitál, 5 % státní či obecní vlastnictví a 3 % připadá na ostatní země.⁹² Zahraniční vlastníci kontrolují přímo i nepřímo 97 % celkové bilanční sumy sektoru. Všichni

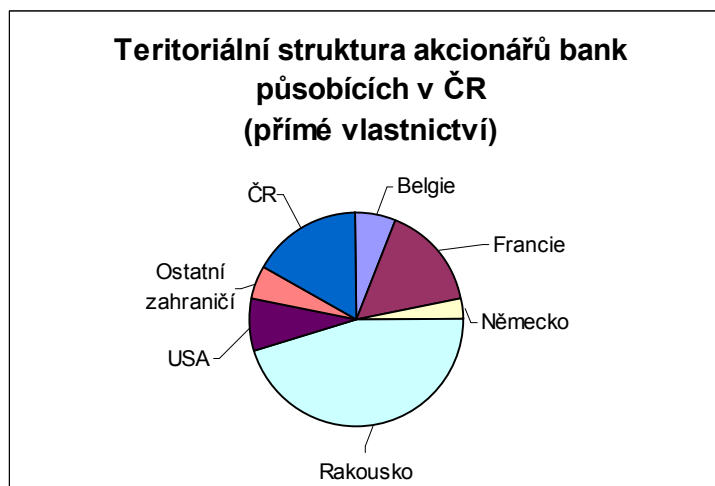
---

⁹¹ Skalková (2007-02-08)

⁹² ČNB (2007a)

vlastníci největších bank jsou původem ze zemí EU, subjekty původem z USA vlastní dvě středně významné banky (GE Money Bank a Citibank).

Graf 5.4: Teritoriální struktura akcionářů bank v ČR

Zdroj: ČNB (2007a)

Všechny největší české banky patří do velkých mezinárodních konglomerátních bankovních skupin, které zahrnují nejen banky, ale také pojišťovny, leasingové a investiční společnosti atd. Tyto skupiny představují zároveň nejvýznamnější subjekty na trzích ve střední a východní Evropě. Následující tabulka ukazuje největší bankovní skupiny ve střední a východní Evropě podle výše aktiv. Jsou to přesně ty, které kontrolují také nejvýznamnější banky v ČR.

Tabulka 5.2: Aktiva bankovních skupin ve střední a východní Evropě

	Celková aktiva (mld. euro)
UniCredit Bank	91
Erste Bank	59,3
Raiffeisen Int.	55,8
KBC	42,6
Société Générale	40

Zdroj: Rysková (2007-09-20)

Bankovní sektor je závislý především na vývoji v EU. Propojen je však zejména se 4 státy, mezi nimiž převažuje Rakousko. České bankovníctví je tedy ovlivněno situací v této zemi. Mezinárodní finanční skupiny, jichž jsou domácí banky součástí, však operují v mnoha dalších regionech a stále rozšiřují své aktivity zejména směrem na východ.

Vlastnické a funkční propojení bankovního sektoru se zahraničním tak na jednu stranu vede k jeho posílení, ale může znamenat i potenciální možnost přenosu prvků

nestability (výhody a nevýhody a potenciální rizika uvádí kapitola č. 4). V současné době země, ve kterých mají sídlo mateřské společnosti bank, vykazují stabilní ekonomický růst, což působí pozitivně i na český finanční sektor.

Jelikož je Česká republika od roku 2004 součástí EU, dohled a bankovní regulace podléhá společným evropským pravidlům (viz kapitola 4). Direktivy EU byly přeneseny do českých zákonů, konkrétně se jedná o Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, který upravuje požadavky na vydání licencí, pravidla činnosti bank a stanovuje principy dohledu. Stejně jako v jiných členských státech platí u nás princip jednotné bankovní licence, v rámci níž působilo na území ČR ke konci roku 2006 13 bankovních poboček. Vzhledem ke struktuře českého bankovníctví Česká republika vystupuje zejména v pozici hostitelské země. Jen výjimečně se vztahuje dohled ČNB i na zahraniční pobočky, výjimkou je např. pobočka ČSOB na Slovensku, ovšem i ta od ledna 2008 přechází na samostatný právní subjekt.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat proces přestavby struktury evropského bankovníctví, zjistit jeho příčiny a možné dopady. Jak naznačuje analýza současného stavu této oblasti, restrukturalizace je v plném proudu. Klesá počet bankovních institucí a vytváří se velké a silné banky, které jsou součástí rozsáhlých, a to nejen bankovních skupin. Dochází i k mezinárodní integraci jednotlivých států EU a k dalšímu propojování finančních trhů. Na druhou stranu v porovnání například s USA či s ohledem na dosaženou úroveň ekonomické integrace jsou některé výsledky poněkud překvapivé. Státy západní Evropy zůstávají stále lokálně diferencované a v některých případech brání pronikání zahraničních vlastníků.

Najít vysvětlení této situace není lehký úkol. Dle mého názoru za hlavní překážku v integraci bankovního trhu můžeme považovat rozdílnost evropských států ve smyslu regulatorních požadavků a používaných systémů a mechanismů. Omezení dalšího pronikání za hranice vychází také z rozdílnosti kulturních a sociálních prvků. Nemění se pouze struktura bankovního sektoru, ale také chování a požadavky zákazníků. Rozvoj moderní technologie, globalizace, rostoucí síla ekonomik a další vlivy mají také dopad na formování bankovního trhu.

Co můžeme očekávat do budoucna? Jelikož za změnami stojí zejména tendence, které neustále působí a neočekává se jejich oslabení (připomeňme zejména technologický pokrok, deregulaci, integraci atd.), můžeme předpokládat pokračování nastartovaných procesů. Navíc i v evropské legislativě dochází k řadě opatření, které usnadní některé změny. Zmiňme například vznik Jednotné oblasti pro platbu v eurech či další rozšíření tzv. Evropských společností.

Lze tedy usuzovat, že tím, jak se budou trhy postupně stále více koncentrovat a konsolidace se více přesune na mezinárodní úroveň, skončí vytváření „národních šampiónů“ a budeme svědky vzniku „evropských šampiónů“. V dlouhodobém horizontu pak cesta vede k rozšíření potenciálního trhu tak, že místo desítek národních vzrůstů jeden celoevropský. Tento proces však potrvá ještě řadu let a v současné době se k němu sice přibližujeme, ale stále ještě velmi pomalu.

Další otázkou je, zda nám tento trend v bankovníctví přináší pozitivní, či negativní změny. Mnoho empirických a teoretických výzkumů prokázalo, že finanční integrace a liberalizace trhu má řadu pozitivních efektů. Snižuje náklady kapitálu, podporuje růst investic a zvyšuje růst celé ekonomiky. Restrukturalizace by také měla přinést

výhody i konečnému zákazníkovi. Dobře fungující finanční trhy snižují transakční náklady a problém asymetrických informací, hrají roli při určování nejvíce ziskových projektů, zjednodušují obchod a diversifikují riziko.

Jak jsem však v této práci ukázala, nová podoba bankovního trhu přináší také obavy. Jednou z postižených skupin mohou být například malé a střední podniky, které by mohly pocítit nedostatek finančních zdrojů. SME podniky představují důležitý zdroj inovace, přinášejí nové technologie a podporují technologický pokrok, a jsou tedy důležité pro celkový růst ekonomiky. Úvahami o spojitosti mezi hospodářským růstem a kvalitou finančních systémů proslul již Schumpeter, který tvrdil, že služby poskytované finančními zprostředkovateli jsou nezbytné pro ekonomické inovace, investice a ekonomický růst.⁹³ Proto téma malých a středních podniků je častým námětem diskuzí právě v souvislosti se změnami v bankovníctví.

Ačkoliv mezinárodní propojení bankovního trhu přináší řadu pozitivních efektů, je třeba si uvědomit, že se zvyšujícím se propojením jednotlivých zemí roste jejich vzájemná závislost a riziko přenosu případné krize. V současné době navíc není přesně dořešena otázka odpovědností jednotlivých zemí, což vyvolává značné obavy. Je tedy nezbytné, aby tento proces byl doplněn kvalitními pravidly pro regulaci a dohled, a to zejména v mezinárodním prostředí.

Potřebu vyjasnění pravidel a naopak odstranění těch diskriminačních či jinak bránících volnému pohybu kapitálu si uvědomují i evropští představitelé. V březnu 2000 Evropská rada představila tzv. Lisabonskou strategii, kde si vytyčila cíl učinit z Evropy do roku 2010 „nejvíce konkurenceschopnou a nejdynamičtější znalostní ekonomiku na světě, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a větší sociální soudržností.“⁹⁴ Jako klíčový faktor na cestě za dosažením Lisabonských cílů byl jmenován tzv. Akční plán finančních služeb (FSAP – „Financial Services Action Plan“). Tento plán jednotného finančního trhu uvádí priority a harmonogram konkrétních opatření týkajících se zejména 3 oblastí: vytvořit jednotný trh bankovních služeb pro korporace a instituce, učinit retailový trh více otevřeným a bezpečným a upevnit pravidla bankovního dohledu. V rámci tohoto programu se podařilo přijmout řadu směrnic. V roce 2005 byly stanoveny nové

---

⁹³ Ferreira (2005)

⁹⁴ Degryse, Ongena, Penas (2005)

priority v tzv. Bílé knize politiky finančních služeb 2005-2010 („The White Paper“), který vytyčil tyto cíle.⁹⁵

- dynamická konsolidace směrem k integrovanému, otevřenému, konkurenceschopnému a ekonomicky efektivnímu finančnímu trhu EU,
- odstranění významných bariér tak, aby bylo zabezpečeno poskytování finančních služeb a kapitál mohl volně cirkulovat za co nejnižší náklady,
- implementovat nové a dbát na dodržování existujících legislativních pravidel,
- podpořit spolupráci orgánů dohledu, prohloubit vztahy s dalšími světovými trhy a posílit celkový evropský vliv. V této oblasti pak jde zejména o:
  - potřebu vyjasnit a optimalizovat zodpovědnosti mezi mateřskou a hostitelskou zemí,
  - potřebu rozšířit delegování úkolů a zodpovědností, zajistit, aby příslušní supervizoři měli dostatečné a včasné informace,
  - potřebu zlepšit efektivitu dohledu,
  - potřebu více konzistentní a adekvátní spolupráce.

Doufejme, že se podaří tyto pravidla přijmout a prosadit co nejdříve. Evropská unie má v současné době 27 členů a dosáhnout přijatelného konsensu pro všechny státy, je proto neustále složitější a časově náročnější.

---

⁹⁵ White Paper (2005)

Použité zdroje

Amihud, Yakov - Miller, Geoffrey: *Bank Mergers & Acquisitions*. Kluwer Academic Publisher, New York, 1998.

Babouček, Ivan - a kol.: *Bankovní regulace a dohled*. Bankovní institut vysoká škola, a.s., Praha, 2002.

Bank for International Settlements, Committee on Banking Regulations and Supervisory Establishment: *Report to the Governors on the Supervision of Banks Foreign Establishments (the Concordat)* [online]. 1975. URL: <<http://www.bis.org/publ/bcbssc312.pdf?noframes=1>> [cit. 2007-10-12].

Bárta, Vít - Singer, Miroslav: *The banking sector after 15 years of restructuring: Czech experience and lessons* [online]. 2005. URL: <<http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap28k.pdf>> [cit. 2007-1-08].

Bartholomew, Philip - de Nicoló, Gianni - Zaman, Jahanara – et al.: *Bank Consolidation, Internationalization, and Conglomeration: Trends and Implications for Financial Risk*. IMF working paper 03/158, Washington, DC, 2003.

Basel Committee on Banking Supervision: *Minimum Standards for the Supervision of International Banking Groups and Their Cross-border Establishments* [online]. 1992.

URL: <<http://www.bis.org/publ/bcbssc314.pdf>> [cit. 2007-10-12].

Basel Committee on Banking Supervision: *The Supervision of Cross-border Banking* [online]. 1996.

URL: <<http://www.bis.org/publ/bcbssc315.pdf>> [cit. 2007-10-30].

Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for Effective Banking Supervision* [online]. 1997. URL: <<http://www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf>> [cit. 2007-10-29].

Basel Committee on Banking Supervision: *The Management of Liquidity Risk in Financial Groups* [online]. 2006. URL: <<http://www.bis.org/publ/joint16.pdf>> [cit. 2007-11-16].

Berger, Allen N. - Udell, Gregory F.: *Lines of Credit and Relationship Lending in Small Firm Financing* [online]. University of Pennsylvania, 1994. URL: <<http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/94/9411.pdf>> [cit. 2007-11-11].

Berger, Allen N. - Saunders, Anthony - Scalise, Joseph M. – et al.: *The Effects of Bank Mergers and Acquisitions on Small Business Lending* [online]. 1997.

URL: <<http://www.federalreserve.gov/Pubs/FEDS/1997/199728/199728pap.pdf>> [cit. 2007-11-11].

Berger, Allen N. - Demsetz, Rebecca S. - Strahan, Philip E.: *The Consolidation of the Financial Services Industry: Cause, Consequences, and Implications for the Future*. Journal of Banking and Finance 23/1999, 1999.

Caprio, Gepard - Evanoff, Douglas - Kaufman, George: *Cross-border Banking: Regulatory Challenges*. World Scientific Publishing, Singapore, 2006.

- Berger, Allen N.: *Why is Foreign Bank Penetration So Low in Developed Nations?* Board of Governors of the Federal Reserve System and Wharton Financial Institutions Center.

- Bednarski, Piotr - Bielicki, Grzegorz: *Home and Host Supervisors from a Host Supervisor's Perspective*. National Bank of Poland.
- Boyd, John H.: *Cross-Border Banking – Regulatory Challenges: Comments*. University of Minnesota.
- Claessens, Stijn: *Competitive Implications of Cross-Border Banking*. World Bank.
- Dermine, Jean: *European Banking Integration and the Societa Europaea: From Host-Country to Home-Country Control*. INSEAD, Fontainebleau.
- Graf, Juan Pablo - O'Dogherty, Pascal: *Cross-Border Banking, Market Discipline and the Ability to Stand Alone*. Bank of Mexico.
- Moe, Thorvald Grung: *Market Discipline Issues and Cross-Border Banking: A Nordic Perspective*. Norges Bank.
- Schinasi, Garry J. - Teixeira, Pedro Gustavo: *The Lender of Last Resort in the European Single Financial Market*. IMF, ECB

Claessens, Stijn - Klingebiel, Daniela - Laeven, Luc: *Financial Restructuring in Banking and Corporate Sector Crises: What Policy to Pursue?* NBER working paper series 8386, 2001.

Clément, Pascal - Lenor, Noëlle: *The SE or Societas Europae: A European Citizenship for Corporations* [online]. Ministère de la Justice, France, 2007.

URL: <<http://www.debevoise.com/files/News/50a57d33-f909-48f0-a11f-f7677f6f0231/Presentation/NewsAttachment/36fc4262-2fd5-4ed0-a6c1-fb7d4960f6ac/Conf%C3%A9rencedepresser%C3%A9sum%C3%A9SEenanglais.pdf>> [2007-11-18].

Commission of the European Communities: *Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the State of the Internal Market for Services* [online]. 2002.

URL: < <http://www.berr.gov.uk/files/file25887.pdf> > [cit. 2007-12-28].

Czech Business weekly 04/20/2007 [online]. URL: <www.cbw.cz> [cit. 2007-12-04].

Česká národní banka: *Bankovní dohled 1996*. ČNB, Praha, 1997.

Česká národní banka: *Bankovní dohled 2000*. ČNB, Praha, 2001.

Česká národní banka: *Bankovní dohled 2004*. ČNB, Praha, 2005.

Česká národní banka: *Bankovní dohled 2005*. ČNB, Praha, 2006a.

Česká národní banka: *Zpráva o finanční stabilitě 2005*. ČNB, Praha, 2006b.

Česká národní banka: *Zpráva o finanční stabilitě 2006*. ČNB, Praha, 2007a.

Česká národní banka: *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006*. ČNB, Praha, 2007b.

Deloitte: *Beyond Traditional M&A* [online]. 2003.

URL: <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/DTT_DR_BeyondTradM&A.pdf> [cit. 2007-11-01].

Deloitte: *A New Playing Field* [online]. 2005.

URL: <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/dtt_gfsi_ANewPlayingField_20051220.pdf> [cit. 2007-11-03].

- Deloitte: *Financial Services in 2010* [online]. 2006.
 URL: <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/mk_fsi_financial_services_in_2010_072006.pdf> [cit. 2007-11-01].
- Degryse, Hans - Ongena, Steven - Penas, Maria Fabiana: *Between Lisbon and London: Financial Sector Consolidation in the Context of the Lisbon Agenda* [online]. 2005.
 URL: <http://gem.sciences-po.fr/content/publications/pdf/Ongena_1205_Between_Lisbon_London.pdf> [cit. 2007-10-20].
- European Central Bank: *Possible Effects of EMU on the EU Banking Systems in the Medium to Long Term* [online]. 1999. URL: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/emubnken.pdf>> [cit. 2007-10-05].
- European Central Bank: *Mergers and Acquisitions Involving the EU Banking Industry: Facts and Implications* [online]. 2000. URL: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubkmergersen.pdf>> [cit. 2007-10-18].
- European Central Bank: *Structural Analysis of the EU Banking Sector* [online]. 2003.
 URL: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubksectorstructure2003en.pdf>> [cit. 2007-10-25].
- European Central Bank: *Jednotná oblast pro platby v eurech (SEPA)* [online]. 2006.
 URL: <www.ecb.int/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006cs.pdf> [cit. 2007-12-15].
- European Central Bank: *EU Banking Structures* [online]. 2007.
 URL: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingstructures2007en.pdf>> [cit. 2007-10-10].
- Ferreira, Cândida: *Bank Sector Performances, Economic Growth and European Integration*. Universidade Técnica de Lisboa, Lisbon, 2005.
- Gardener, Edward P.M. – Versluijs, Peter C.: *Bank Strategies and Challenges in the New Europe*. Palgrave, New York, 2001.
- Creemers, Marcel R.: *Dimensions of Actions Distribution*.
  - Fernández, Esteban - Montes, José M. - Vásquez, Camilo J.: *Competitive Advantage Based on Information Technology in Banking*.
  - Shaw, Ray: *The Bank is Dead, Long Live the Bank*.
  - Williams, Jonathan: *Institutional Investment Flows and the Regions of the UK: A Case for a New Financial Infrastructure?*
- Hanweck A. Gerald, Shull Bernard: *Bank Mergers in a Deregulated Environment: Promis and Peril*. Quorum Books, Westport, 2001.
 <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm> [cit. 2007-1-02].
- Monti, Mario: *The Single Market and Tomorrow's Europe*. Office for Official Publications of the European Communities – Kogan Page Publisher, London, 1996.
- Palouček, Stanislav - a kol.: *Bankovníctví*. C.H. Beck, Praha, 2006.
- Revenda, Zbyněk: *Bankovní regulace a dohled*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, 1995.
- Rysková, Světlana: *Soupeří o malé a střední firmy* [online]. 2007-09-20.
 URL: <<http://EKONOM.IHNED.CZ/?m=d&articleid=22058510>> [cit. 2007-12-10].

Schmiedel, Heiko: *The Economic Impact of the Single Euro Payments Area* [online]. European Central Bank, 2007. URL: <www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp71.pdf> [cit. 2007-12-16].

Skalková, Olga: *Banky otevřou stovku nových poboček* [online]. 2007-02-08.

URL: <http://hn.ihned.cz/c4-10084250-20378630-500000_d-banky-otevrou-stovku-novych-pobocek> [cit. 2007-12-15].

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu [online].

URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/l_177/l_17720060630cs02010255.pdf> [cit. 2007-10-29].

Steven, Davis I.: *Bank Mergers: Lessons for the Future*. Macmillan, Houndmills, 2000.

Stolz, Stéphanie: *Banking Supervision in Integrated Financial Markets: Implications for the EU*.

CESinfo Working Paper No. 812, 2002.

Štefková, Veronika: *Z trhu zmizí malé banky* [online]. 2007-06.

URL: <[http://FinWeb.cz/?m=d&article\[id\]=21480640](http://FinWeb.cz/?m=d&article[id]=21480640)> [cit. 2007-12-12].

Štefková, Veronika: *UniCredit bank se zaměří na podniky a bohatší klienty* [online]. 2007-09-08.

URL: <<http://finweb.ihned.cz/c1-21784280-unicredit-bank-se-zameri-na-podniky-a-bohatsi-klienty>> [cit. 2007-12-08].

Tomášek, Michal: *Bankovníctví jednotného vnitřního trhu Evropské unie*. Linde Praha a.s., Praha, 1997.

Výroční zprávy bank 2005, internetové stránky bank.

White Paper: Financial Services Policy 2005-2010 [online]. 2005. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0629en01.pdf> [cit. 2007-11-15].

<www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/prostor-jednotnych-plateb-v-eu/1000520/40984> [cit. 2007-12-08]

<www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/jednotny-vnitri-trh-volny-pohyb-sluzeb/1000521/10931> [cit. 2007-12-08]

<www.cnb.cz>

<www.ecb.cz>

<www.euractiv.cz/print-version/analyza/liberalizace-trhu-slueb-v-evopsk-unii> [cit. 2007-12-28]

<www.euroskop.cz/47655/clanek/smernice-o-sluzbach/> [cit. 2007-12-28]

<www.knihaseznamu.cz>

<www.mbank.cz>

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách [online]. URL: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/banky/>> [cit. 2007-10-12].